

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 107 (1994)

Rubrik: Rapport annual 1993
Autor: [s.n.]

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 02.04.2026

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

1993

Rapport annual

Romania · Uniun dals Grischs ·
Uniun rumantscha da Surmeir ·
Renania · Societad retorumantscha ·
Uniun da scripturAs rumantschAs ·
Cuminanza rumantscha da radio
e televisiun · Uniun da las
Rumantschas e dals Rumantschs
en la Bassa

LIA
RUMANTSCHA

© LIA RUMANTSCHA, 1994, CUIRA
cumposiziun e stampa: Spescha e Grünenfelder, Glion
400 exemplars

Cuntegn

Prefaziun da Chasper Pult, parsura LR	5
Organs da la LR	8

RAPPORT DA LAVUR

Introducziun	19
1. Uniuns afiliadas	19
2. Collavuratur regionalas	20
3. Scolaziun e furmaziun	27
4. Assimilaziun/integraziun	28
5. Rumantsch grischun	31
6. Post da linguatg	34
7. Post da translaziun	34
8. Servetsch d'infurmaziun e documentaziun	35
9. Meds da massa	38
10. Teater rumantsch	39
11. Chant e musica	43
12. Ediziuns LR 1993	43
13. Contacts/autoritads	49
14. Scuntrada rumantscha 1994	54
15. Administraziun, organisaziun, finanzas	54

Documents

1. Proposta dal cussegl naziunal per in nov art. 116 CF	57
2. Posiziun da la radunanza da delegadas e delegads dals 11-12-1993 conc. la revisiun da l'art. 116 CF	57
3. Concept d'in „Servetsch per linguistica applitgada rumantscha“	58
4. Intervenziuns parlamentaras en il cussegl grond	61
5. Resultats da la dumbraziun dal pievel per il territori rumantsch	62
Defunctas e defuncts 1993	67

RAPPORTS DA LAS UNIUNS AFFILIADAS

Societad retorumantscha (SRR)	69
Romania + <i>rapport dal collavuratur regiunal</i>	72
Uniun dals Grischs (UdG) + <i>rapport dal collavuratur regiunal</i>	80
Renania + <i>rapport dal collavuratur regiunal</i>	86
Uniun rumantscha da Surmeir (URS) + <i>rapport dal collavuratur regiunal</i>	93
Uniun da scripturas e scripturs rumantschAs (USR).....	102
Cuminanza rumantscha da radio e televisiun (CRR)	106
Uniun da las Rumantschas e dals Rumantschs en la Bassa (URB) ...	109
Rapport da la Cuminanza da mussadras rumantschas (CMR)	111
Rendaquint da la LR	114

Planisar ed activar

da Chasper Pult, parsura LR

Ilis dus temas ch'avevan dà impuls a bler rumpatesta durant il 1992 - rumantsch grischun e quotidiana - nun èn stads dominants durant l'onn 1993.

L'opposiziun resguardond l'adiever dal rumantsch grischun è sa balgada, e la lavur dals linguists durant quests ultims onns per il rumantsch grischun ha pudì chattar ina via tar la populaziun: Cun edir il Pledari Grond, la banca da datas, rinnada durant onns, sa mussa a moda impresiunanta quant che la furma standardisada ha contribuì per stgaffir neologissem. L'idea dad edir questa banca da datas è stà in'iniziativa dal secretariat ch'è vegnida autofinanziada dals interessents, q.v.d. dals cumpraders dal Pledari Grond. Datti ina meglra cumprova per mussar che la modernisaziun e l'adattaziun da la lingua rumantscha per ils temps dad oz è giavischada ed è ina necessitad per blers che dovràn il rumantsch di per di!

A regard la quotidiana persequitescha la LR cun interess ed engaschament las lavurs da la Pro Svizra Rumantscha. La LR ha stuì intervegnir publicamain, cura che la pli gronda gassetta da la gruppa linguistica maioritara ha lantschà in cumbat massiv encunter projects da la minoritad rumantscha. Tals fatgs disturban il clima tranter las gruppas linguisticas e pericliteschan la pasch linguistica. Igl è in princip fundamental da la politica da minoritads che quellas duain avair il dretg da decider sezzas en las dumondas centralas da lur existenza e lur avegnir. Vers la fin da l'onn è dentant sa mussadas meglras perspectivas: La discussiun en il cussegl naziunal ha dà d'encleger che la confederaziun saja disponibla e pronta da sustegnair - sut tschertas premissas -finanzialmain ina gassetta dal di rumantscha. Il clima è sa midà tras quai en Grischun. Ina gruppa da lavur prepara ensemen cun ils editurs e tut ils interessads ina proposta, co ch'ins pudess finalmain realisar ina quotidiana.

Novas sfidas

Ma bleras novas sfidas spetgan sin engaschaments da la LR. Ilis resultats da la dumbraziun dal pievel dal 1990 mussan quai che blers Rumantschs pensavan da savair gia pli baud: il rumantsch vegn duvrà regularmain da dapli ch'ils 50'000 ch'inditgavan en las davosas dumbraziuns lur lingua materna cun rumantsch, numnadamain da passa 66'000 persunas. Ma lingua principala per il mintgadi è il rumantsch be per ca. 40'000. Questas cifras demussan fitg bain che la bilinguitad en la populaziun rumantscha sto vegnir acceptada sco in fatg real che pretenda dentant en emprima lingua in sustegn da la cumpetenza en la lingua minoritara, pia en rumantsch. Per

far quai ha la LR elavurà mesiras urgentas. La suprastanza è sa reunida durant ina tschentada champestra ed ha analisà ed empruvà da metter las prioritads per l'agir en quest proxim avegnir. Ensemen cun incumbensads dal chantun Grischun ha ina grupp da lavur suttamess las mesiras urgentas a la regenza grischuna per mauns da la confederaziun. Il fatg che la regenza grischuna ha tramess a Berna questa dumonda per mesiras urgentas senza mussar ina disponibilitad per atgnas mesiras, damai senza tegnair quint dal princip da la subsidiaridad, ha fatg retardar il proceder.

Questas mesiras urgentas èn era da vesair en connex cun la midada da l'art. 116 CF e las consequenzas che quai vegn ad avair per la Rumantschia. La via crappusa che la revisiun da l'artitgel da linguatg ha da passar n'è betg ina bun'ensaina per la disponibilitad dal pievel da s'engaschar a fund per la convivenza dals quatter linguatgs naziunals. Tuttina è la LR stada da l'avis ch'in cumpromiss saja en emprima lingia a favur da la Rumantschia, uschia ch'ella ha sustegnì e sustegna tut ils sforzs per finalmain pudair suttametter ina nova proposta da l'artitgel da linguas a la populaziun svizra.

La revisiun dals tschentaments da la LR, intimada gia l'onn passà, ha occupà la suprastanza durant sia seduta champestra e durant pliras tschentadas da suprastanza. La radunanza da delegadas e delegads dal december ha decidì senza cuntravuschs da dar a la suprastanza l'incumbensa da suttametter tschentaments revis e da proceder en moda ch'ils novs tschentaments, ch'avessan da correspunder a la professionalidad ed a la lavur impegnativa da la LR, possian entrar en vigur per l'onn 1995.

Cun plaschair ha la suprastanza, ensemen cun la Renania e cun tut las uniuns afiliadas, pudì planisar la SCUNTRADA che vegn ad avair lieu l'onn che vegn en Val Schons, quai per l'emprima giada betg la stad, mabain l'october. Questa data coincide cun il giubileum da 75 onns dapi la fundaziun da la Lia rumantscha. La suprastanza aveva l'intenziun da preschentar a la populaziun rumantscha en ina moda u l'autra il svilup da l'organisaziun da tetg ch'unescha ils Rumantschs e las Rumantschas. Na forsa sco scrittira giubilara da luxus, mabain tuttina cun tegnair quint da las differentas etappas che quest'organisaziun ha vivì durant si'istorgia captivanta. I nun è stà pussaivel da chattar ils istoriografs necessaris ch'avessan pudì preschentar ina lavur da qualidad scientifica, ma gnanc ina publicaziun pli simpla nun è stada giavischada da las delegadas e dals delegads. La Lia rumantscha vegn ad empruvar dad integrar tscherts aspects istorics en ina moda u l'autra en la SCUNTRADA, pertge ch'il sguard vers il passà ed il sguard vers l'avegnir èn parts integralas dal preschent.

Ulteriuras activitads da la Lia èn stadas caracterisadas da preoccupaziuns u da problems. Cun plaschair han ins pudì chattar ina nova moda e maniera per la gestiun da l'emprima libreria rumantscha a Cuira, „Il Palantin“, che para d'avair uss survenschì las difficultads inizialas. Cun atenziun suonda la LR la situaziun da la scola rumantscha ed emprova da gidar cun cussegls ed engaschament il chantun e las vischnancas nua ch'i naschan difficultads. La giuventetgna rumantscha è l'avegnir dal rumantsch.

Inscunters cun la suprastanza da la Giuventetgna rumantscha (GIURU) mussan, che l'engaschament tar ils giuvens po sa basar sin in potenzial impressiunant.

Engraziament

Sco l'onn passà è la lavur da la suprastanza stada productiva ed engaschada. Jau vuless engraziar per l'atmosfera da lavur che stimulescha adina puspè. La lavur en Chasa Rumantscha sut la direcziun da Bernard Cathomas, vegn prestada a moda professiunala. A tut las collavuraturas e tut ils collavuratur vuless jau engraziar per l'identificaziun cun la chausa rumantscha ch'els mussan di per di e che garanteschon la credibladad che la LR sto avair. Durant l'onn da gestiun avain nus gì da prender cumià dad Erwin Ardüser, secretari da direcziun. Cun sia moda pragmatica e calma ha el contribuì a la bun'atmosfera da lavur en la Lia rumantscha. Sia successura sco secretaria da direcziun è dunna Karin Pattis; la substituta dal secretari è Barbla Buchli, la manadra dal post da finanzas.

Cun vista optimistica vers l'onn giubilar e cun il curaschi necessari da prender per mauns vinavant ils problems che na vegnan betg pli pitschens per la Rumantschia vuless jau engraziar a quels che s'engaschan en ina moda u l'autra per *nossa* lingua naziunala.

Organs da la LR

Suprastanza

Parsura Chasper Pult, Pasqual/Sent
Viceparsura Gion Kunfermann, Lon
Assessurs Giusep Capaul, Mustér
Jon Domenic Parolini, Cuira/Scuol
Gion Pol Simeon, Domat/Lantsch

SuppleantAs Domenic Camastral, Puntraschigna
Remi Capeder, Casti
Cristian Joos, Cuira/Lon
Rita Killias-Cantieni, Laax

Presidents da las societads affiliadas

Romania Gion T. Deplazes, Domat/Sagogn
UdG Renata Bott, Tschierv
Renania Sep Item, Flem-Vitg
URS Romano Plaz, Savognin

SRR Jachen Curdin Arquint, Cuira
USR Flurin Spescha, Turitg
CRR Fidel Caviezel, Cuira
URB Gian Guolf Bardola, Thalwil

Ils presidents da las societads affiliadas furman ensemen cun la suprastanza il cussegl da la Lia rumantscha.

Radunanza da delegadas e delegads

Ella sa cumpona da delegadas e delegads da las uniuns affiliadas a la LIA RUMANTSCHA (63 del.), dals 8 presidents da las uniuns affiliadas e dals 5 commembers da la suprastanza (total: 76 vuschs)

Societad retorumantscha (SRR) (5 del.)

Roman Caviezel
Felix Giger, Cuira
Cristian Joos, Cuira
Genoveva Seger-Arquisch, Vaduz
Arnold Spescha, Cuira

suppleants:
Gion Gaudenz, Puntraschigna
Gion Arthur Manetsch, Domat

Romania (18 del.)

Martin Cabalzar, Cumbel
Nicolaus Caduff, Vella
Pieder Caduff, Sagogn
Sora Florentina Camartin, Mustér
Aurelio Casanova, Glion
Richard Cavigelli, Cuera
Giusep Decurtins, Cuera
Giusep Giuanin Decurtins, Falera
Gion Antoni Derungs-Brücker, Cuera
Adolf Hosang, Curaglia
Rita Killias-Cantieni, Laax
Sep Antoni Muoth, Razén
Arnold Spescha, Cuera
Gion Battesta Spescha, Danis
Duri Sulser, Domat
Mariano Tschuor, Laax
Marcus Tuor, Mustér
Isidor Winzap, Cuera

suppleantAs:
Gian Bundi, Vella
Orlando Cathomas, Domat
Heimo Heisch, Cuera
Gion Lechmann, Sumvitg
Cecilia Maissen-Desax, Mustér
Miriam Manetsch-Berther, Glion
Martin Schnoz, Rueun
Brida Sgier, Vignogn
Carli Tomaschett, Cuera

Uniun dals Grischs (UdG) (14 del.)

Romedi Arquint, Chapella
Claudio Chiogna, Samedan
Nina Dazzi, Zuoz
Jon Depeder, Sta. Maria
Irma Egler, Lavin
Rico Falett, Sent
Anita Gordon, Silvaplauna
Robert Giacometti, Lavin
Ernesta Mayer, Ardez
Constant Pazeller, Tarasp
Elsi Schneller, S-chanf
Maria Sedlàcek, Sent
Josef Thomas Stecher, Tarasp
Philipp Walther, Champfèr

suppleantAs:
Brigitta Arquint, Zernez
Peider Bezzola, Puntraschigna
Ruedi Bruderer, Cuoir
Annamaria Fisch, Bravuogn
Jon Peider Lemm, S-chanf
Jon Peider Mischol, Zernez
Philipp Niggli, Fex
Nuot P. Saratz, Puntraschigna
Chatrina Urech, Samedan

Renania (7 del.)

Martin Cantieni, Donat
Vreni Caprez-Spreiter, Trin-Digg
Johann Clopath, Trin-Mulin
Martin Gabriel, Glion
Martin Fontana, Favugn
Hanspeter Meiler, Flem-Vitg
Georgina Schaller, Donat

suppleantAs:
Carl Caflisch, Trin
Christ Casper Dolf, Vargistagn
Peter Janki, Luven
Jacob Pfister, Vuorz
Barbara Riesch, Ziràn

Uniun rumantscha da Surmeir (URS) (6 del.)

Gion Cola, Riom
Marlies Jegher, Mulegns
Rudi Netzer, Savognin
Anita Simeon, Lantsch
Peter Simeon, Lantsch
Gustav Sonder, Alvagnì

suppleantAs:
Christian Schnöller, Casti
Otmar Spinas, Tinizong
Rina Steier, Savognin
Violanta Uffer, Tinizong

*Uniun da scripturas e scripturs rumantschs
(USR) (5 del.)*

Annamengia Bertogg, Castrisch
Clo Duri Bezzola, Oetwil am See
Peder Cadotsch, Lucerna
Flurin Caviezel, Cuira
Gion Battesta Spescha, Wädenswil

suppleantAs:
Irma Klainguti, Zuoz
Jon Nuotclà, Cuira
Oscar Peer, Cuira
Gion Peder Thöni, Riehen

*Cuminanza rumantscha da radio e televisiun
(CRR) (5 del.)*

Remi Capeder, Casti
Natalia Gliott, Laax
Martin Quinter, Mustér
Chasper Stupan, Cuira
Claudia Willy-Bazzi, Ftan

suppleantAs:
Curdin Foppa, Favugn
Remo Godly, Cuira
Theo Haas, Domat
Paul Michael, Cuira
Norbert Vinzens, Sedrun

*Uniun da las Rumantschas e dals Rumantschs
en la Bassa (URB) (3 del.)*

Clau Derungs, Malter
Sigisbert Lutz, Berna
Cilgia Vital, Goldach

Revisurat LR

Revisurs Jon Peider Lemm, parsura, S-chanf
Valentin Derungs, Glion
Jon Dolf, Flem

Suppleants Conrad Plaz, Savognin
Duri Sulser, Domat

Commembers d'onur da la LR

Reto Florin, Cuira/Tschlin (suprastant LR 1944-1960)
Toni Cantieni, Lai (viceparsura LR 1970-1973; parsura LR 1984-1991)

Cumissions, gruppas da lavur e gremis speziels LR

Cumissiun da chant

Giusep Giuanin Decurtins, parsura, Falera
Ernst Bromeis, Ardez
Mario Candrian, Cuira
Albert Gaudenz, Zuoz
Rudi Netzer, Savognin
Marcus Zarn, Landquart
Georgina Janki, LR

Cumissiun d'ediziun per carnets OSL

Surselva Augustin Manetsch, parsura, Mustér
Surmeir Petra Uffer, Casti
Sutselva Cristian Joos, Cuir
Engiadina Uorschla Gustin, Scuol
LR Karin Pattis, Cuir/Martina

Cuminanza mussadras rumantschas

<i>Presidenta</i>	Mirta Hartmann, Silvaplauna
<i>Vicepresidenta</i>	Letizia Sonder, Lantsch
<i>Actuara</i>	Clara Cadruvi, Ruschein
<i>Cassiera</i>	Annina Nicolay, Samedan
<i>Assessura</i>	Barbara Rupp, Laax
<i>Revisuras</i>	Sora Veronica Albin, Glion Mirta Lombris, Alvagni-Vischnanca

*Conferenza dals scolasts da rumantsch en
las scolas medias*

Manader Curdin Jeitziner, Mustér

Cussegl da la fundaziun Chasa Rumantscha

<i>Parsura</i>	Bernard Cathomas, repr. LR
<i>Viceparsura</i>	Jon Domenic Parolini, repr. UdG
<i>Actuar</i>	Toni Berther, repr. Romania
<i>Cassier</i>	Remi Capeder, repr. URS
<i>Assessurs</i>	Martin Cantieni, repr. Renania Gion Kunfermann, repr. LR Chasper Pult, repr. LR Gieri Seeli, repr. Legat Cadonau Genoveva Seger-Arquisch, repr. SRR
<i>Revisurs</i>	Clau Defuns Domenic Signorell

*Gruppa d'accompagnament per
„Istorgia da la litteratura rumantscha
FUNTAUNAS IV“ da Gion Deplazes*

Curdin Jeitziner, Mustér
Faust Signorell, Valbella
Gian Peder Gregori, LR

*Gruppa da lavur per l'ediziun da las ovas
da Giacun Hasper Muoth*

Norbert Berther, repr. Romania
Iso Camartin, repr. scientific
Luregn Carigiet, repr. vischnanca Breil
Georg Jäger, repr. da la Societad per la
perscrutaziun da la cultura grischuna
Bernard Cathomas, repr. LR

*Cumissiun consultativa per
l'applicaziun dal rumantsch grischun*

Silvia Candreia, presidenta, Salouf
Jachen Curdin Arquint, Cuira
Johann Clopath, Trin
Alexi Decurtins, Cuira

*Cumissiun accompagnanta (CA) per
ils collavuraturs regiunals*

Gion Antoni Derungs-Brücker (Romania)
Marlies Jegher (Uniun rumantscha da Surmeir)
Gion Kunfermann (supr. LR/Renania)
Jon Domenic Parolini (supr. LR/Uniun dals Grischs)

Centrala da la Lia rumantscha a Cuira (posts)

Organs LR

collavuratur
regionals

R. Capeder (URS)
J. Guidon (UdG)
C. Scherrer
(Romania)
B. Tscharner
(Renania)

**DIRECZIUN
dal manaschi**

secretariat

finanzas

ediziuns

chant

spediziun

**post d'infurmaziun
e documentaziun
(PID)**

**post da linguatg
(PDL)**

translaziuns

teater

curs da linguatg

**scolinas e
scolas en general**

administraziun generala, coordinaziun
dal persunal, telefon e recepziun, PR

contabilitad, pajas/indemnisaziuns,
pajaments, segiranzas

preparaziun ed execuziun da las
ediziuns, vendita, inventari d'ediziuns

preparaziun ed execuziun abunament
da chanzuns en collav. cun la cum. da
chant resp. contacts cun chors

empustaziun, facturaziun e furniziun
da cudeschs e da musicalias

preparar e derasar documentaziuns
davart linguatg e cultura

elavuraziun da la basa linguistica
correcturas, cussegliaziuns

execuziun da translaziuns en ils
idioms ed en rumantsch grischun,
contacts cun la clientella (coord.)

biblioteca da tocs, curs e
cussegliaziun

organisaziun da curs da rumantsch a
Cuira, animaziun e sustegn per curs
en las regiuns (scolaziun da creschids)

manar las 2 scolinas en Chasa rumantsch
lieu da practicum per il seminari da
mussadras rum., meds d'instrucziun per
scolinas e seminari

(persunas) *Lia rumantscha - centrala (1993)*

Direcziun: dr. Bernard Cathomas, Cuira/Breil
Substitut: Erwin Ardüser, Laax(-5/93)
Barbla Buchli, Cuira/Sent (6/93)

Erwin Ardüser, Laax (-5/93)
Karin Pattis, Cuira/Martina (5/93)
Georgina Janki, Cuira/Vuorz (5/93)
Armin Casanova, Cuira/Vignogn;
Alice Darms, Ruschein

Barbla Buchli, Cuira/Sent (65%)

Karin Pattis, Cuira/Martina (parz.)
Georgina Janki, Cuira/Vuorz (parz.)
Barbla Buchli, Cuira/Sent (parz.)

Erwin Ardüser, Laax (-5/93)
Georgina Janki, Cuira/Vuorz (6/93)

Amalia Deplazes, Cuira (parz.)

lic. fil. Manfred Gross, Cuira/Fuldera (60%)

Rumantsch grischun
(PRG) lic. fil. Gian Peder Gregori, Domat/Bravuogn (50%)
dr. Clau Solèr, Cuira/Lumbrein (80%)
lic. fil. Anna-Alice Dazzi Gross, Cuira/S-chanf (80%)
lic. fil. Violanta Spinaz Bonifazi, Lai (50%)(-4/93)
Mengia Menzli, Cuira/Ruschein (55%)

Erwin Ardüser, Laax (-5/93)
Karin Pattis, Cuira/Martina (6/93)
Ursulina Cathomen-Monn, Cuira/Mustér (60%)
Marlis Menzli, Cuira (parz.)

Karin Pattis, Cuira/Martina

Karin Pattis; collavuratur regionalas

Heidi Caviezel-Cathomen, Razén
Madlaina Arquint, Cuira/Chapella (-6/93)
Rahel Salis, Cuira/Tschlin (8/93)
Walter Isenschmid, Cuira

Rapport da lavur 1993

Elavurà dals divers posts da lavur

Lavur dals organs da la LR

La **suprastanza** ha salvà 19 sedutas e deliberà 184 tractandas. Il **cussegl** ha gì 2 tschentadas cun 15 tractandas. La **radunanza da delegadas e delegads** è sa radunada per sias tschentadas ordinarias ils 19 da zercladur a Bravuogn ed ils 11 da december en la sala dal cussegl grond a Cuira. Ultra da las tractandas statutaricas han las radunanzas da delegadas e delegads tractà e decidì las sequentas dumondas:

- Postulat Mariano Tschuor conc. integrar deputadas e deputads dal cussegl grond en la radunanza da delegadas e delegads LR. *Decisiun:* las pretensiuns dal postulat Tschuor duain vegnir persecitadas vinavant en connex cun ina revisiun cumplessiva dals tschentaments da la LR.
- Postulat Giusep Capaul conc. scriver l'istorgia dal moviment rumantsch e da la Lia rumantscha. *Decisiun:* en la radunanza dal zercladur è vegnì decidì da prevair per la SCUNTRADA 1994 ina rimnada da documents, materialias, illustraziuns, etc. ord l'istorgia dal moviment rumantsch e dad edir questas funtaunas en in tom da ca. 200 paginas, eventualmain cun legendas e commentaris. La radunanza dal december ha stritgà ord il preventiv la summa prevista per far questa lavur.
- SCUNTRADA 1994. *Decisiun:* la SCUNTRADA ha lieu en Val Schons dals 10 - 16 d'october 1994 cun center a Donat e cun in musical sco occurrenza independenta ad Andeer.
- Resoluziun en vista a mesiras urgentas necessarias sin fundament dals resultats da la dumbraziun dal pievel. *Decisiun:* la radunanza dal zercladur renunzia ad ina tala resoluziun ed incumbensescha la suprastanza da contractar cun las autoritads chantunalas e federalas per cuntanscher contribuziuns per mesiras urgentas per rinforzar la posiziun dal rumantsch.
- Posiziun tar la proposta dal cussegl naziunal per l'art. 116 CF. *Decisiun:* posiziun tenor agiunta (cf. documents).
- Revisiun dals tschentaments. *Decisiun:* ina tala revisiun è daventada necessaria sin fundament dals novs concepts per la planisaziun linguistica dapi l'entschatta dals onns 80 e per adattar la structura da la LR a las novas realitads dal moviment da linguatg. Ils puncts da discussiun impurtants per l'adattaziun dals tschentaments èn:

1. La cumposiziun da la radunanza da delegadas e delegads (grondezza e cumposiziun da las delegaziuns da las uniuns affiliadas).
2. Il dretg e las obligaziuns da las delegadas e dals delegads.
3. Las incumbensas e cumpetenzas dals organs e dals posts da lavur da la LR.
4. Il resguard dals idioms e dal rumantsch grischun en la gestiun LR.
5. Las cundiziuns per la recepziun da novas societads commembras.
6. La delegaziun a la suprastanza u al cussegl da decider reglaments executivs per divers secturs da la gestiun.
7. In'eventuala integraziun da commembras e commembers singuls en la LR.
8. L'introducziun dad in nov organ sco „cumin rumantsch“.
9. In'adattaziun dals tschentaments conc. la structura, il linguatg e la furma.

La revisiun dals tschentaments vegn accumpagnada da derschader federal dr. Giusep Nay. Il secretari ha elavurà in sboz per ils tschentaments ch'è vegnì discutà differenziadamain da la suprastanza.

Foto: de Jong

La suprastanza da la LR durant la radunanza da delegadAs dals 11-12-1993 en la sala nova dal cussegl grond.

Per la revisiun dals tschentaments prevesa la radunanza da delegadas e delegads il sequent plan da termins:

Schaner 1994: Messadi cun la proposta cumplessiva per l'adattaziun dals tschentaments e cun in commentari.

Quest messadi vegn mess en procedura da consultaziun tar las uniuns affiliadas.

Fin da mars: Las uniuns affiliadas inoltreschan lur posiziuns.

Avrigl: Evaluaziun da la procedura da consultaziun. Discussiun dals resultats en la suprastanza ed en il cussegl LR e preparaziun dal sboz per la radunanza da delegadas e delegads. Evtl. nominaziun dad ina cumissiun predeliberanta.

Radunanza da delegadas e delegads, stad 1994: Discussiun e purificaziun dal sboz.

9 d'october 1994: Evtl. radunanza da delegadas e delegads extraordinaria il di avant la SCUNTRADA a Donat per deliberar ils tschentaments.

1. da schaner 1995: Entrada en vigur dals novs tschentaments.

Il **revisurat LR** ha salvà 3 sedutas. El ha discutà en spezial dumondas dal persunal (contracts d'engaschament, descripziun da las plazzas da lavur, temp da lavur, pajas, etc.) ed ha cusseglia da schlargiar quest gremi en il rom da la revisiun dals tschentaments ad ina cumissiun da gestiun.

Rapport tenor program da lavur

1. UNIUNS AFFILIADAS

Tuttas uniuns affiliadas èn vegnidas contactadas per las sequentas dumondas:

- SCUNTRADA 1994
- Revisiun da l'art. 116 da la constituziun federala (art. 116 CF)
- Represchentanza en la radunanza da delegadas e delegads LR (postulat Tschuor).

Las uniuns regionalas han prendì posiziun tar las sequentas dumondas:

- Posiziun da la radunanza da delegadas e delegads conc. la revisiun da l'art. 116 CF
- Fits/tschains per ils biros dals collavuradors regionalas
- Rapport final dad ina retschertga davart l'integraziun da famiglias immigradas da linguatg na rumantsch (studi Sagogn)
- Vendita da cudeschs als spurteglis da posta
- Lavur dals collavuradors regionalas (cumissiun accompagnanta).

La Renania e l'Uniun rumantscha da Surmeir han retschet ina contribuziun speziala per las gasettas „Pagina da Surmeir“ e „Casa Paterna/La Pünt“. Ils collavuradors regionalas han surprindì cun consentiment da la LR la redacziun da las duas gasettas per diversas emnas. En connex cun ils novs statuts da la Renania ha la suprastanza stuì dumandar singulas adattaziuns per ch'ils statuts sajan cumpatibels cun quels da la LR. Ensemen cun la Renania ha la suprastanza organisà a Vargistagn in inscunter cun ils presidents da Schons. Cun la Romania collavura la LR en connex cun las ovras da Giachun Hasper Muoth (lavurs da coordinaziun ed administraziun). La Renania retschaiva ina contribuziun per cumpensar lavurs da Bartolome Tscharner en connex cun l'organisaziun da la SCUNTRADA.

A la CRR ha la LR surdà ord ses archiv la documentaziun che pertutga la CRR da 1946 - 1959. Cun la Societad Retorumantscha è vegnida discutada la restituziun dals cudeschs vegls, surdads en deposit 1980 a l'institut dal DRG. Cun l'Uniun da scripturas e scripturs è vegnì collavurà en connex cun ils III. Dis da litteratura a Domat. Represchentants da la LR han fatg part a las radunanzas annualas da las uniuns affiliadas, per part era a sedutas da differentas uniuns affiliadas. Per l'Uniun da scripturas e scripturs ha il post d'ediziun administrà l'ediziun da la „Litteratura“. Ils Rumantschs e las Rumantschas en la Bassa retschaivan 3-4 giadas ad onn in feigl d'infurmaziun da la LR.

2. COLLAVURATORS REGIONALS

Quest onn ha purtà las emprimas experientschas cun il nov reglament per ils collavuradors regionalas, approvà ils 12-12-1992. La cumissiun ac-

cumpagnanta (CA) è s'inscuntrada 4 giadas cun ils collavuratur regiunals, ha discutà lur lavur, approvà ils programs da lavur semestrils ed ils rapports da lavur e procurà per in'infurmaziun vicendaivla tranter collavuratur, uniuns regiunals e LR. L'emprim resultat da quest nov organ è favuraivel.

Sco fin ussa èn las lavurs dals coordinatur vegnidas planisadas e coordinadas en rapports mainsils cun il secretari. La suprastanza ed ils presidents da las uniuns regiunals han retschet ils rapports da lavur quotidian e mainsils dals collavuratur.

Ils rapports dals collavuratur regiunals agiuntads als rapports da las uniuns regiunals dattan invista detagliada en la lavur prestada.

3. SCOLAZIUN E FURMAZIUN

Scolinas

La LR n'ha pli nagina incumbensa directa en il sector da las scolinas. En 2 cas ha la suprastanza dà ina contribuziun per gidar a mantegnair ina scolina rumantscha. Anc na datti nagins resultats conc. ils effects da la cussegliaziun da scolina tenor la nova lescha da scolina chantunala. Nus sperain che questa cussegliaziun da scolina possa gidar a mantegnair las scolinas rumantschas en vischnancas cun maioritads tudestgas creschentas. Il seminari da mussadras prepara las mussadras per la lavur d'integraziun linguistica. En la pratica dovri animaziun e sustegn supplementar e permanent.

Cuminanza da mussadras rumantscha (CMR)

Cun la CMR ha la LR collavurà per l'ediziun da „Girumbella“ en putèr. L'ediziun equivalenta en sursilvan è pronta per la stampa. La versiun valladra è vegnida spustada da la radunanza da delegadas e delegads dal december sin 1995 (vesair il rapport da la CMR sin pagina 111).

Scolinas a Cuira

L'onn da scola 1992/93 èn las duas partiziuns da scolina a Cuira vegnidas manadas cun 37 uffants, 20 en la partiziun sursilvana, 17 en la partiziun ladina. L'onn da scola 1993/94 han 33 uffants cumenzà la scolina rumantscha a Cuira.

L'uniun da scolina Cuira (USC) ha fatg ina revisiun da ses statuts. En quests statuts èn vegnidas fixadas las cundiziuns necessarias per recepìr uffants en las duas scolinas (cf. text en il rapport annual 1992, pagina 21). La LR resta purtadra da las scolinas, metta a disposiziun las stanzas e las mobiglias, tscherna las mussadras, surprena las obligaziuns dal purtader tenor lescha chantunala e regla la collavuraziun tranter il seminari da mussadras e la scolina. L'USC collavura en tut las dumondas impurtantas da la scolina, organisescha il manaschi da scolina e gida a procurar la

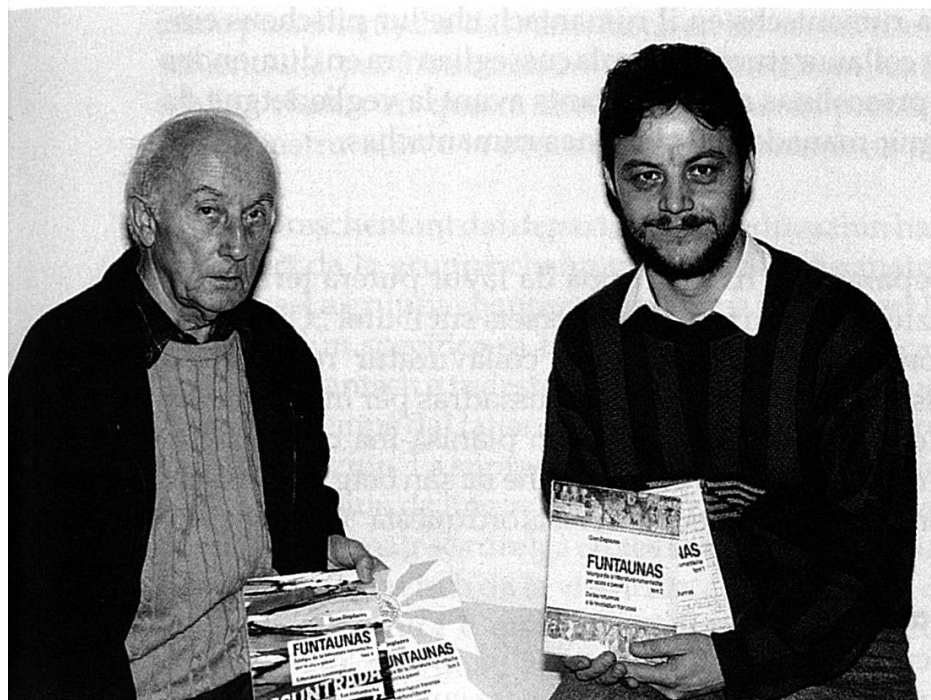

Foto: LR

Pre-
schen-
taziun
dal 4.

ed ultim tom da la retscha "Funtaunas da Gion Deplazes. (Gion Deplazes, autur (san.) e Gian Peder Gregori, lectur e translatur)

finanziaziun e l'organisaziun dal transport da scolarets. La dumonda da la finanziaziun da quests transports ha dà discussiuns en ils gremis da la LR ed er en la radunanza da delegadAs dal december. Il quint agiuntà a quest rapport mussa ils custs da las scolinas a Cuira en general e quels per ils transports en spezial. Ina nova convegno fixescha che l'uniun da scolina Cuira surprena almain la mesadad dals custs da transport. L'otra mesadad dals custs porta la LR cun l'argumentaziun:

- ch'ella ha in interess che las scolinas vegnan mantegnidas sco scolinas d'exercizi per il seminari da mussadras e sco lieu d'identificaziun cun il rumantsch a Cuira.
- ch'ella po era far adiever dal bus per transports da cudeschs ed en connex cun occurrenz.
- ch'ella stuess era procurar per transports per la gimnastica dals uffants en il seminari da mussadras.

L'uniun da scolina (USC) sut il nov presidi da Claudio Dietrich organisescha divers occurrenz cun ils geniturs e scolarets e sa stenta grondamain da mantegnair las scolinas attractivas e fritgavlas era per la lavur rumantscha a Cuira.

Scolinas en general

La LR sustegna la lavur d'integrasiun linguistica en scolina cun contribuziuns per curs specifics tenor il program „Geniturs ed uffants“ per

introducìr geniturs na rumantschs en il rumantsch che lur pitschens em-
prendan en scolina. Ils collavuratur regiunals cusseglian era en dumondas
da prescolinas. Talas prescolinas rimnan uffants avant la vegliadetgna da
scolina e stuessan vegnìr manadas da persunas rumantschas.

Girumbella

Suenter lungas preparaziuns ha la gruppa da lavur putera terminà la
preparaziun per l'ediziun da chanzunettas e versets sut il titel „Girumbel-
la“, illustrada da Constanza Filli Villiger. Il collavuratur regional en
l'Engiadina ha organisà in di da lavur per las mussadras per introducìr en
la lavur cun quest med. Per l'onn proxim vegn planisà ina cassetta cun
chanzuns e versets per pussibilitar als geniturs, che na san betg rumantsch,
da chantar cun lur uffants chanzuns e recitar versets ord questa „Girumbella“.

Scolas fundamentalas tudestgas

Ad in inscunter cun exponentas ed exponents da las suprastanzas
communalas e dals cussegls da scola da vischnancas cun scola fundamen-
tala tudestga e rumantsch sco rom d'instrucziun han fatg part las vischnan-
cas dad Andeer, Bravuogn, Domat, Feldis/Veulden, Flem, Glion, Razén,
Zillis/Ziràn, Vaz-su ed inspecturs da scola. L'inscunter ha mussà che las
vischnancas èn sensibilisadas per l'instrucziun da rumantsch ed interpren-
dan diversas stentas cun pli u main success. A *San Murezzan* sa cumprova
in'experiment nov sin basa dal med d'instrucziun „Bun success“ cun
quatter lecziuns à 25 minutas durant 4 dis ad emna. Per quest med
d'instrucziun è vegnì realisà ina cassetta en puter, producida da la LR
ensemèn cun il radio rumantsch. A *Flem* nun ha in'emprova cun ina scolasta
ambulanta gì il success spetgà. L'instrucziun da rumantsch è vegnida
sistida; gruppas d'interess emprovan dentant, eventualmain cun in'iniziativa
comunala, dad obligar la vischnanca dad introducìr il rumantsch cun ina
buna dotaziun dad uras a partir da l'onn da scola 1994/95. *Bravuogn* lavura
cun success tenor il model da scola elavurà. A *Domat* s'occupa ina cumissiun
extraparlamentara cun la dumonda da l'instrucziun e vegn a suttametter a
l'entschatta da 1994 sias propostas. A *Razén* vegnan dadas duas uras da
rumantsch per emna. A *Veulden* vegn fatg in'emprova cun in'instrucziun
orala en dialect da Veulden e rumantsch grischun per las parts scrittas.

Fitg impurtanta è la dumonda dal med d'instrucziun. Il chantun ha
incumbensà l'inspectur Claudio Gustin dad elavurar in concept per in med
d'instrucziun per questas scolas. La Lia rumantscha dat gronda paisa che
quest med d'instrucziun vegnia preparà cun emprima prioritad.

Situaziun al cunfin da linguatg

Cun ils inspecturs dals territoris rumantschs Surselva, Sutselva, Gri-
schun central ed Engiadina ha ina delegaziun da la suprastanza discutà
dumondas da l'instrucziun rumantscha. Ils inspecturs constateschan ina

buna preschientscha dal rumantsch en las scolas rumantschas ed ina nova schientscha per l'instrucziun da rumantsch en las scolas al cunfin, era sch'ins chatta en questa situaziun numerus problems. En bleras scolas sajan l'instrucziun e la posiziun dal rumantsch oz pli fermas ch'avant 20 onns.

In represchentant dal departament d'educaziun ha infurmà la LR davart il rapport da la gruppia chantunala conc. ils linguatgs esters en las scolas primaras. La gruppia chantunala propona il talian per la 5avla e 6avla classa. Ina situaziun specifica sa tschenta en las vischnancas al cunfin linguistic tranter rumantsch e tudestg. Questas vischnancas duessan pudair eleger il rumantsch empè dal talian. La gruppia da lavur chantunala fa propostas en questa direcziun. La suprastanza da la Lia rumantscha dat gronda paisa che questa situaziun da linguatg vegnia tractada spezialmain e ch'il rumantsch possa mantegnair ses dretgs en ses territori tradiziunal. La suprastanza LR ha sustegnì il giavisch da la vischnanca da Bravuogn da manar a Bravuogn ina scola superiura e quattras cuntinuar la lavur rumantscha che vegn prestada da l'emprima a la 6avla classa.

Scolas fundamentalas rumantschas

La suprastanza è sa participada al 7avel forum svizzer: „Langue 2/ instrucziun da linguatgs esters“ al Monte Verità, nua ch'ins ha tranter auter er discutà dus models d'immersiun en las scolas rumantschas en l'Engiadin'ota. Ins ha constatà che l'instrucziun immersiva en Engiadin'ota ha effects en general favuraivels, che la dumonda da la scola bilingua sa tschenta dentant en divers lieux danovamain. La LR prenda part a la gruppia da lavur chantunala che s'occupa cun la dumonda da las scolas en Engiadin'ota.

Mesiras urgentas en il sector da la scola obligatoria

Ina gruppia da lavur, cumponida da represchentants dal chantun e da la LR, ha elavurà diversas propostas per mesiras urgentas per rinforzar il rumantsch. Per il sector da la scola obligatoria vegnan postuladas las sequentas mesiras:

- evaluaziun da la lavur linguistica en las scolas da l'Engiadin'ota; organisaziun dad ina dieta d'infurmaziun per magistras e magisters, geniturs e cussegls da scola davart questa dumonda; elavuraziun dad in model d'instrucziun cun in experiment da scola per ina scola bilingua sin basa da l'immersiun;
- scolastas u scolasts ambulants per l'instrucziun en scolas fundamentalas tudestgas cun instrucziun da rumantsch; curs d'introducziun per persunas che vulan surpender ina tal'instrucziun;
- scolaziun supplementara per persunas ch'instrueschan rumantsch en scolas cun problems linguistics, surtut er per metter en pratica ils novs plans d'instrucziun per la scola reala e la scola secundara;

- ina scola rumantscha en la chapitala a Cuir, concretamain sco scola rumantscha d'exercizi per il seminari. Quai pussibilitass a las seminaristas ed als seminarists rumantschs da dar lur lecziuns d'emprova en ina scola rumantscha;
- elavuraziun da meds d'instrucziun specifics per scolas tudestgas cun instrucziun rumantscha;
- revista per uffants e scolars;
- curs per persunas senza patenta da magister, adattadas per l'instrucziun da rumantsch en scolas tudestgas.

Scolas professionali

La situaziun dal rumantsch en las scolas professionali nun è sa midada en cumparegliaziun cun l'onn da rapport 1992. A Cuir frequentan 126 scolaras e scolars l'instrucziun da rumantsch e fan era l'examen en rumantsch. Cun las scolas a Samedan nun èsi anc adina betg reussì da realisar in'emna da concentraziun per dar pli bler paisa a l'instrucziun da rumantsch.

Era al Plantahof nun ha la situaziun dal rumantsch pudì vegnir megliera. En il segund curs na datti anc adina nagin'instrucziun da rumantsch, malgrà ch'ils Rumantschs furman ina secziun da paisa considerabla en questa scola agricula. Curs cumpensatoris per la scolaziun agricula en rumantsch, mess en vista per l'Engiadina bassa, nun han gè l'accoglientscha spetgada.

Sco mesira urgenta è vegnì postulà

- la translaziun e realisaziun dad in med d'instrucziun per correspundenza per la scola mercantila Surselva
- l'elavuraziun da meds d'instrucziun da rumantsch per scolas professionali
- la preparaziun da materialias d'instrucziun per l'instrucziun en roms pratics
- curs da furmaziun supplementara per magisters
- furmaziun da classas pitschnas, linguisticamain omogenas, en scolas professionali linguisticamain maschadadas.

Scolas medias e scolas autas

L'istorgia da la litteratura rumantscha „Funtaunas IV“ è vegnida terminada e preschenta.

Sur la grupp da lavur „Regiuns linguisticas dal Grischun“ è vegnì rendì attent danovamain a la necessitad da realisar en il seminari da scolastas e scolasts l'instrucziun da rumantsch per tudestgs sco rom d'elecziun obligatori (1. - 3. classa) sper il talian. Questa pussaivladad per scolaras e scolars tudestgs cun ina tscherta affinitad tar il rumantsch sto vegnir garantida per salvar l'instrucziun da rumantsch en la zona da cunfin linguistic.

Diversas classas da scolas medias da l'entira Svizra han visità la LR per laschar infurmar davart il rumantsch. Exponentas ed exponentas da la LR han fatg referats davart la situaziun linguistica en il Grischun.

A la „Centrala svizra per il perfecziunament da las magistras e dals magisters da scola media“ (CPS) è vegnì inoltrà ina project per in curs da rumantsch (2 dis) che duess vegnir realisà dals 14-15 da mars 1995. Titel dal project: „Introducziun en la lingua e cultura rumantscha“.

Tar la nova ordinaziun federala da maturitad ha la suprastanza prendì la sequenta posiziun:

- Il status quo dal rumantsch en l'ordinaziun da maturitad vertenta sto vegnir mantegnì.
- Per las scolaras ed ils scolars rumantschs en scolas medias duai la nota da rumantsch valair ensemen cun la nota da tudestg mintgamai sco mesadad per la nota da linguatg-mamma.
- En las scolas medias da l'entira Svizra duai, tenor l'urden vertent, vegnir dà in'introducziun en la cultura da tuttas parts linguisticas svizras, era dal rumantsch.

Diversas universitads svizras e da l'exteriur, da nov era da l'Europa orientala, èn vegnidas documentadas da la LR cun material davart la situaziun linguistica e sociolinguistica dal rumantsch. Exponents da pliras universitads han visità la LR per sa laschar documentar.

En il concept per mesiras urgentas è vegnì integrà ils sequents postulats per las scolas medias:

- metter a disposiziun meds d'instrucziun per ils roms che vegnan instruids en rumantsch;
- survegliar che l'instrucziun da rumantsch prescritta per las scolas medias regiunalas privatas vegnia dada;
- rinforzar la posiziun dal rumantsch in summa.

Scolaziun da creschid(a)s

La LR dat contribuziuns a la SCUNTRADA E FURMAZIUN SURSELVA ed a la SCUNTRADA E FURMAZIUN LADINA per curs da rumantsch cun main che 8 participantas u participants. Ensemen cun l'Associaziun per universitads popularas svizras (AUPS) è vegnì organisà a Cuira ina dieta da lavur davart la scolaziun da creschidas e creschids en rumantsch.

A Trun ed a Zernez èn vegnids organisads, ensemen cun la Romania e l'UdG, curs per personas che scrivan mintga di rumantsch (chanzlists, personas da l'administraziun, translaturas e translatur, e.a.).

Per la realisaziun da la scolaziun da creschidas e creschids en las regions senza uniuns specificas (Sutselva, Surmeir) è la LR sa gidada cun sustegn organisatoric ed administrativ e cun contribuziuns.

En il rom dals curs svizzers per magisters a Cuira è vegnì realisà cun bun success in curs dad 1 emna sco introducziun en il linguatg ed en la situaziun

rumantscha. En il carnet da l'Associaziun da las universitads popularas svizras (AUPS) vegn per l'onn proxim scrit ora in sumegliant curs.

En il „Mercator-education“, ina publicaziun che resguarda tut ils curs da linguatg da las minoritads en l'Europa dal vest, è il rumantsch represchentà cun ils curs da stad.

Lavur cun la giuventetgna

A la Giuventetgna Rumantscha, la Romania da giuventetgna, la Gruppa da giuventetgna renaniana, la Meirana, la Ladinia ed a la delegaziun da la giuventetgna da cuminanzeas etnicas europeicas è vegnì suttamess in questiunari conc. l'engaschament, il program, las perspectivias e las spetgas davart da la LR. Ils resultats da quest questiunari mussan che la giuventetgna vul s'engaschar era per il rumantsch. La lavur da giuventetgna è era vegnida considerata en las mesiras urgentas ed en la gruppa da lavur „Regiuns linguisticas dal chantun Grischun“. En duas tschentadas cun exponents da la Giuventetgna Rumantscha è vegnida discutada la participaziun da la giuventetgna a la SCUNTRADA 1994 en Val Schons.

A mesa e lunga vista prevesa il concept per promover la lavur cun la giuventetgna il sequent:

- Integrar en ina proxima istanza da la LR a las autoritads chantunalas e federalas la lavur da giuventetgna sco nov punct d'acziun da la LR,
- Postular in post parzial u entir da secretariat per la promoziun da la lavur da giuventetgna sut l'aspect linguistic,
- Installar e promover projects da teater per la giuventetgna,
- Surprender d'organisar en il Grischun il seminari da Pasca da la giuventetgna da cuminanzeas etnicas europeicas,
- Realisar ina revista rumantscha per la giuventetgna.

Ord atgna iniziativa ha la Giuventetgna Rumantscha sviluppà in concept per ina revista surregionala da giuventetgna. La LR sustegna questa activitad. Al seminari da Pasca da la giuventetgna da cuminanzeas etnicas europeicas han 9 giuvnas e giuvens rumantschs participà. La LR porta ina part da las spesas da questa delegaziun.

La suprastanza ha era decidì da reactivar il contact cun il comité da patronadi per il barat da giuvenils en Svizra e da metter a disposiziun ses buns servetschs per barats tranter la Rumantschia e las autras regiuns linguisticas.

4. ASSIMILAZIUN/INTEGRAZIUN

Survista dals curs

En collavuraziun cun diversas instituziuns, autoritads communalas e regionalas (singulas organischeschan era curs en atgna reschia, sco p. ex.: Fundaziun Planta, Fundaziun Retoromana, Cerchel cultural Laax, Uniun dals Grischs, Società da trafic Scuol, Società da trafic Sta. Maria, Società da trafic Savognin, e.a.) e cun las uniuns Scuntrada e furmaziun èn vegnids organisads ils sequents curs da rumantsch:

Bever	2 curs	18 participantAs
Breil	1	6
Cuira	15	104
	(5 vall.; 7 surs.; 1 surm.; 1 rg per RumantschAs; 1 rg)	
Flem	7	46
Ftan	2	11
Glion	8	61
Guarda	1	7
Laax	2	13
Lantsch	3	12
Lavin	1	4
Lon	1	5
Maton/Lon/Donat	1	6
Müstair	1	6
Mustér	3	23
Puntraschigna	1	6
Sagogn	1	6
Samedan	1	7
San Murezzan	3	14
Santa Maria	1	9
Savognin	6	57
Scharons	1	6
Schlarigna	2	10
Scuol	5	29
Sent	1	9
Sumvitg	1	5
Susch	1	8
Trin	2	15
Tusaun	1	6
Vella	1	6
Zernez	1	4
total	77 curs	519 participantAs

A la SCUNTRADA E FORMAZIUN SURSELVA ed a la SCUNTRADA E FURMAZIUN LADINA vegnan cumpensadas las expensas supplementaras per curs cun main che 8 participantAs.

Per la citad da Cuir è vegnidas midadas las tariffas dals curs da rumantsch ed adattadas als curs che vegnan offerids da la scola da club Migros. Nov custa uss ina lecziun dubla fr. 14.— enstagl fr. 10.— tar ina participaziun dad almain 8 persunas.

En 5 cas ha la LR sustegnì curs: „In(a) scolast(a) - in(a) scolar(a)“ tenor la directiva vertenta.

Ensemen cun il radio DRS2 è vegnì realisà in curs rumantsch en curtas sequenzas che ha gì bun effect per sensibilisar per il rumantsch. Quest curs è era avant maun en ina brochura cun cassetta.

Ils curs da rumantsch da Gieri Menzli è vegnids restampads senza revisiun. En vista ad in'adattaziun dals meds d'instrucziun ils proxims onns rimna la LR exempels ord auters linguatgs, pussaivels per in'eventuala adattaziun. Discussiuns han era gì lieu cun la "Klubschule Migros" concernent realisar en rumantsch ils novs curs EURO.

Ensemen cun Gisula Tschärner è vegnì realisà in project da pilot „Rumantsch e tudestg a la maisa da famiglia“. L'intent era da sensibilisar per la bilinguitad en famiglia e professiun e da mussar vias e pussaivladas per dar dumogn a questa bilinguitad en il mintgadi. Il project ha gì success e duai vegnir cuntinuà.

En il concept per mesiras urgentas è vegnids integrà ils sequents puncts per l'assimilaziun:

- Mesiras da motivaziun per las persunas immigradas da s'integrar linguisticamain (prospect, infurmaziun da persuna a persuna, accziuns d'animaziun ed infurmaziun davart il linguatg).
- Actualisaziun da las materialias per emprender il linguatg.
- Curs speziels e novas furmas d'integraziun en la cuminanza linguistica.

5. RUMANTSCH GRISCHUN

Lavor linguistica

L'atun 1992 ha la LR decis d'edir l'entira banca da datas dal Post da rumantsch grischun (PRG) en furma da cudesch e da metter uschia a disposiziun il material linguistic, elavurà en connex cun la preparaziun e l'elavuraziun dal rg, ad in public pli vast. Las lavurs da preparaziun per quest'ediziun han occupà da l'october 1992 fin il mars 1993 cumplainamain la squadra dal PRG, uschia che nus avain interrut per quest temp la redacziun dal vocabulari tudestg-rumantsch grischun/ rumantsch grischun-tudestg. En connex cun la preparaziun da l'ediziun da la banca da datas avain nus dentant fatg numerusas lavurs d'ordinaziun, da correctura e da preredacziun che faciliteschan pli tard las lavurs da redacziun.

Il matg 1993 è la banca da datas en furma da cudesch cumparida sut il titel *Pledari grond*. - Dals 545 *Pledaris gronds* stampads vanzan a la fin da l'onn mo pli radund 50 exemplars. Numerusas chanzlias communalas, differents instituziuns e persunas privatas han cumprà il *Pledari grond* ed han demussà il basegn d'avair a disposiziun terminologia rumantscha moderna. Il gudogn da la vendita dal *Pledari grond* stat a disposiziun per promover il project cun mesiras che la suprastanza decida da cas a cas.

Il grond squitsch da termin en connex cun l'ediziun da la banca da datas ha gè per consequenzas che numerusas midadas e correcturas, fatgas sin las

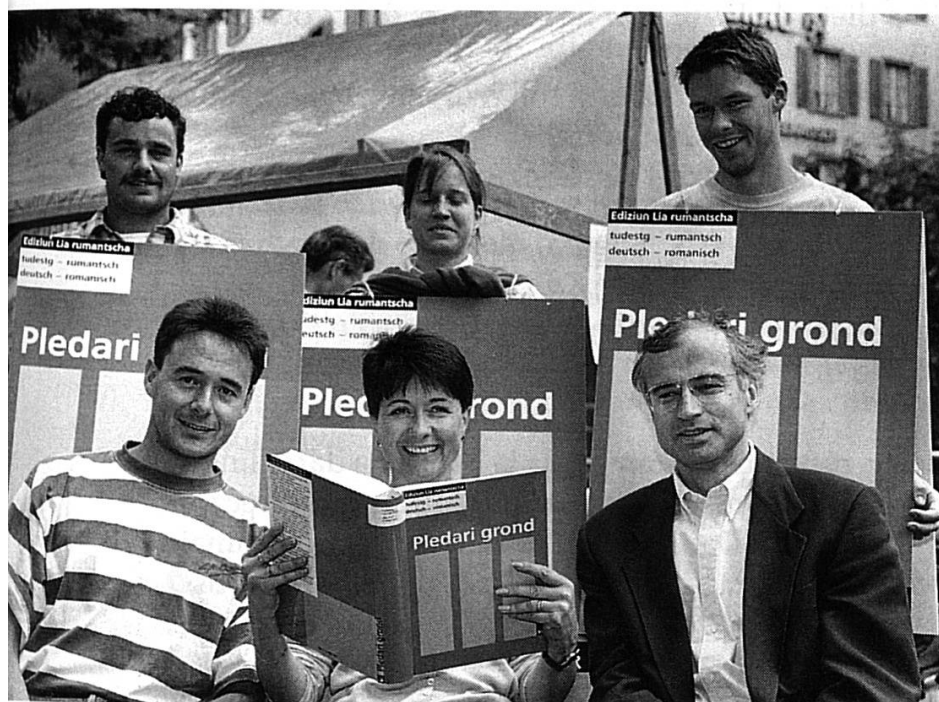

Foto: Sauter

Preschentaziun dal *Pledari grond* sin ina piazza a Cuira cun umens e dunnas da sandwich.

artgas da stampa, n'han betg pudì vegnir integradas a medem temp en il computer. Perquai essan nus stadas occupadas fin la fin da l'onn cun lavurs da cumplettaziun, da correcturas e d'eliminaziun da dublettas. Al medem mument avain nus era fatg cumplettaziuns e correcturas en il *Pledari grond*, quai surtut en vista ad in'ediziun da lez sin discs (ediziun prevesida per il 1994). L'atun avain nus lura era puspè cuntinuà cun la prerredacziun dal vocabulari tudestg-rumantsch grischun. Stadi da la lavur la fin da l'onn: redacziun dal voc. tud - rg, letras A - K, prerredacziun dals bustabs L, M ed O. Prezavradas da la part rg - tud. Per la grammatica dal rumantsch grischun avain nus vinavant rimnà material.

Infurmaziun, referats, dietas e curs

Davart il rg e la lavur dal PRG a las suandantas occasiuns:

- 29-01-93 Samedan: referat d'infurmaziun davart il rg en il rom dals curs da la Scuntrada e furmaziun ladina (Anna-Alice Dazzi Gross).
- 03-02-93 Zernez: referat d'infurmaziun davart il rg en il rom dals curs da la Scuntrada e furmaziun ladina.
- 26/27/28-11-93 Ascona/Monte Verità: preschentaziun da la lavur dal PRG a l'ocasiun da la conferenza interuniversitara rumantscha (CIR).
- Referat a Flem (Clau Solèr).

Autras lavurs, collavuraziun a projects

- collavuraziun cun la cumissiun consultativa per l'applicaziun dal rg
- organisaziun d'ina dieta da lavur cun ils redactors dals vocabularis regionalis
- Dis da litteratura a Domat, preparaziun/ collavuraziun conc. evaluaziun d'in quiz da neologissem rumantschs.
- collavuraziun en la suprastanza da l'Associaziun svizra da linguistica applitgada (ASLA) (Anna-Alice Dazzi Gross).
- autras lavurs dal PRG, cf. SCOLA, PdL
- collavuraziun en la gruppa chantunala per l'evaluaziun da l'acceptanza dal rumantsch grischun (Anna-Alice Dazzi Gross)

Publicaziuns

Pledari grond, tudestg-rumantsch, stampa da la banca da datas linguisticas, elavurada dal Post da rumantsch grischun da la LR, sut la direcziun da Georges Darms ed Anna-Alice Dazzi Gross, installada electronicamain dad Arnold Loepfe (redacziun: Anna-Alice Dazzi Gross e Manfred Gross), Cuir, LR, 1993.

Lectorats da texts en rumantsch grischun en novas domenas d'adieuer

Il rumantsch grischun vegn duvrà adina pli consequentamain da diversas organisaziuns ed instituziuns, surtut per texts da dimensiun surregiunala. La confederaziun ha edì il dretg d'obligaziuns e diversas leschas; la PTT e las Viafiers federalas cuntinueschan cun l'applicaziun dal rumantsch grischun e schlargian la pratica cun texts novs ch'arrivan; diversas interpresas cumenzan a duvrar il rumantsch grischun per lur texts e products che vegnan derasads en l'entir territori rumantsch.

La LR ha en spezial fatg ils sequents lectorats da publicaziuns en rumantsch grischun: „Mes emprim cudesch da plets“ (ed. Uniun rumantsch grischun); „Fieu e flomma“ (ed. Octopus); „La Cratschla“ (nov'ediziun dal parc naziunal svizzer); „Pagina rumantscha“ en la gasetta Coop e la „Vusch rumantscha“ en il Bund. Sin intervenziun da la LR vegn il permess dad ir cun auto dal Grischun realisà er en rumantsch sper ils auters linguatgs chantunals.

Il post da translaziun da la LR lavura stretgamain cun il post da rumantsch grischun, medemamain er il post da translaziun en rumantsch grischun en l'administraziun chantunala.

Acceptanza dal rumantsch grischun

Il resuns che la LR retschaiva en general conc. il rumantsch grischun è favuraivels. Cun mintga text che vegn derasà s'augmenta l'infurmaziun e crescha l'acceptanza. Las instituziuns che dovran regularmain il rg na constateschan uss naginas reacziuns cunter il rg. L'effect da la petiziun da 1991 para da pudair vegnir surmuntà. Ina retschertga represchentativa dal radio rumantsch (mars 1993) ed ina lavur da studi da Martin Melcher en las scolas a Ftan ed Ardez mussan resultats favuraivels per il rumantsch grischun.

Las brochuras en ils idioms conc. l'infurmaziun davart il rumantsch grischun èn exhaustas. La brochura en divers linguatgs è vegnida restampada.

Cumissiu consultativ per l'applicaziun dal rumantsch grischun (ccrg):

La cumissiu ha gidà a pacificar las discussiuns conc. il rg. Durant l'onn da rapport n'ha la cumissiu consultativa betg stuì s'occupar cun dumondas specificas. La LR ha duvrà il rg sulettamain en ils secturs da fin uss e n'ha prendì naginas decisiuns che tangheschan la cumpetenza da la cumissiu consultativa.

6. POST DA LINGUATG (PdL)

Servetsch per linguistica applitgada rumantscha (SLAR)

Il servetsch per linguistica applitgada rumantscha (SLAR) vul dar al servetsch da linguatg ed al servetsch da rumantsch grischun da la LR ina furma e structura pli clera. L'intent da quest servetsch è da metter a disposiziun al linguatg rumantsch l'instrumentari linguistic necessari e da garantir sia derasaziun, tegnend quint dal svilup tecnic, economic e cultural dal mund modern. Il SLAR surpiglia e cuntinuescha la lavur dal post da linguatg e dal post da rumantsch grischun da la LR e collavura cun instituziuns svizras e chantunalas, activas en il sector da la linguistica applitgada.

L'organisaziun prevesa ch'il SLAR è ina part integrala da la LR che duess vinavant metter a disposiziun ils locals e l'infrastructura administrativa ed organisatorica e procurar per la finanziaziun. In cussegl consultativ avess l'incumbensa dad accompagnar la lavur pratica, proponer champs da lavur e cusseglar il personal da quest post da linguistica applitgada. Quest cussegl consultativ duess sa cumponer da personalitads professionalmain activas ord las suandantas instituziuns ch'han ina funcziun speziala per la creaziun, normaziun e derasaziun dal rumantsch: Servetsch da terminolo-

gia da la chanzlia federala, servetsch da translaziun dal chantun Grischun, Studio rumantsch da radio e televisiun, Conferenza interuniversitara rumantscha, Lia rumantscha, in represchentant da la pressa scritta. Il servetsch per linguistica applitgada rumantscha (SLAR) duess exequir las trais suandantas incumbensas tenor las reglas scientificas e professionalas correspundentas:

- innovaziun linguistica (planisaziun dal corpus, creaziun da neologias e coordinaziun da terminologias)
- standardisaziun e normaziun linguistica dal rumantsch grischun e dals idioms (quels en collavuraziun cun persunas responsablas en las regiuns)
- implementaziun linguistica (derasaziun dal linguatg, scolaziun, furmaziun) cun las incumbensas da derasar novas terminologias, scolar ils differents utilisaders e definir novs champs d'utilisaziun dal rumantsch.

Il SLAR duess esser dotà cun almain 3 forzas da lavur academicas, 1 per mintga secziun allegada sura. Per lavurs auxiliaras stuess star a disposiziun ina forza da lavur.

Il sboz per quest servetsch è era vegnì integrà en las mesiras urgentas, suttamessas sur la regenza grischuna en in'istanza a la confederaziun. La finanziaziun duess succeder tras ina contribuziun da la confederaziun e dal chantun Grischun, tras indemnisaziun da diversas varts per lavurs e prestaziuns concretas e tras la vendita da products (banca da datas, glistas, pledaris, e.a.).

Lavurs da terminologia e cussegliaziun linguistica

La rimnada e la documentaziun da material linguistic per il sector da neologissem è vegnida cuntinuada. L'onn 1993 èn vegnidas elavuradas las suandantas terminologias pli grondas:

- terminologia d'energia electrica, 212 terms;
- electronica da divertiment, 245 terms, (omaduas rg ed idioms);
- vusch ed organs vocals, 60 terms, destinada a spezialists;
- en lavur èn terminologias per la selvicultura e per ils tetgers.

Finalmain ha la lavur per il PLED RUMANTSCH 5 „Tecnica 2“ (rg ed idioms) pudì vegnir terminada ed edida. Cunquai che la preschentaziun da las differentas furmas rg ed idioms è bler pli clera, duess „Tecnica 2“ esser pli accessibla al public.

Per differents utilisaders (collavuratur regional, translatur e privats) èn vegnidas messas ensemen e curregidas differentas glistas da pleds. En cumbinaziun cun questas lavurs èn vegnids creads neologissem en differents secturs tematics. Tant sco pussaivel èn questas lavurettas er vegnidas distribuidas ad autras persunas cun interess sumegliants ed integradas en la banca da datas linguisticas.

Clau Solèr ha surpiglià in'incumbensa limitada (80 uras da lavur) da la chanzlia federala per il project „Mittel und Wege zur Verbreitung offizieller schweizerischer Terminologie“, cumbinada cun in congress a Rouen (5 fin

8 december); ina publicaziun da l'analisa, dals resultats e d'eventualas propostas è prendida en vista.

Durant l'onn da gestiun èsi stà da curreger differents texts translats en chasa e da lectorar il register dal „Ars Helvetica“. Il Post da linguatg ha fatg differentas lavurs da translaziuns e d'infurmaziun ed ha intermedià scleriments linguistics.

Collavuraziun a projects e publicaziuns

- Artitgel davart il rumantsch per il „Handwörterbuch der Kontaktlinguistik“ da la chas'editura de Gruyter a Berlin.
- Collavuraziun vi dal project dad in Institut linguistic rumantsch, ubain Servetsch per linguistica applitgada rumantscha (SLAR).
- Preparativas per la SCUNTRADA en Val Schons, concept per il program.
- Lectorat da las versiuns vallader e sursilvan dal nov cudesch d'instrucziun da geografia.
- Lavurs da lectorat, translaziun ed ediziun da „Funtaunas 4“ da Gion Deplazes
- Elavuraziun dad in minicurs da rumantsch en 2 parts en collavuraziun cun il Radio DRS 2. Ils curs èn vegnids emess il zercladur/fanadur (1. part) e l'avust/settember (2. part) cun bun success sin DRS 2. Dal curs è era vegn realisà ina versiun scritta ed ina cassetta.
- Concepziun e preparaziun dad ina tastga da palpieri en furma da pledari turistic rumantsch-tudestg e tudestg-rumantsch (en collavuraziun cun l'uniun da traffic dal Grischun).
- Collavuraziun per terminologia vid il project „Lexicon historic da la Rumantschia“ (LIR).

Curs e referats

- Di da lavur da la LR ensemen cun la Romania e Renania a Trun per personas che dovran il rumantsch en la professiun (Clau Solèr, Arnold Spescha, Ignaz Cathomen).
- Lecziuns a l'universitad da Son Gagl: novs texts rumantschs (Clau Solèr)
- La situaziun linguistica a Bravuogn: referat a chaschun da la radunanza da delegads da la LR (Gian Peder Gregori)
- Curs dad in'emna per scolastAs a Cuir, organisads da la Societad svizra da lavur manuala e da refurma da scola (Clau Solèr e Gian Peder Gregori)
- Collavuraziun ad in curs davart la litteratura rumantscha en il rom dals curs da scolasts svizzers.

Publicaziuns

- Diffusion de nouvelles terminologies, en: Terminologies nouvelles. Bruxelles: Rint, p. 42-47. (C. Solèr)

- Die rätoromanischen Namen für die Libellen Graubündens: ein Diskussionsvorschlag (Odonata; C. Solèr)
- Ils numns rumantschs per las libellas en il Grischun: propostas (Odonata), en: Opuscula zoologica fluminensia, 110. (C. Solèr ensemen cun B. Kiauta)
- Bravuogn tranter igl Spiert dla Pedra grossa a la 'Direktorin', en: Chalender ladin 84 (1994), p. 64 - 68 (G.P. Gregori).

7. POST DA TRANSLAZIUN

Il post da translaziun è occupà cun ina piazza da 60%. L'onn da rapport è vegnids translataids pli paucs, ma pli lungs texts en cumparegliazion cun l'onn avant. Il dumber da translaziuns en ils idioms è s'augmentà. Las translaziuns en rumantsch grischun stagneschan, surtut perquai ch'ils texts en rumantsch grischun sin formulars, en ils cudeschs da telefon, en descrip-

Foto: Clopath

En il post da translaziun fa la translatura, dunna Ursulina Cathomen-Monn, numerusas translaziuns en rumantsch grischun ed en ils idioms

ziuns da products, etc. sa repetan e dovran dad onn ad onn sulettamain pitschnas adattaziuns. Ils texts en ils idioms èn dentant per regla adina specifics e novs per in pitschen dumber d'adressads. Las translaziuns vegnan per regla fatgas cunter pajament. Translaziuns gratuitas datti sulettamain per instituziuns socialas, caritativas e culturalas e be per texts curts.

Cun scrivers da cas a cas vegnan instituziuns, fatschentas e personas privatas regularmain intimadas da duvrar il rumantsch per lur publicaziuns, per acziuns da propaganda, inscripziuns da products, etc. Questa animaziun porta parzialmain success. Las translaziuns fatgas per chaus da brevs, descripziuns da products, formulars, etc. tegnan per regla per plirs onns.

Il contact cun agenzias da translaziun en auters linguatgs è regular. Cunquai che vischnancas, instituziuns e privats scrivan dapli rumantsch, datti era dumondas per translaziuns dal rumantsch en tudestg. Talas lavurs ston adina vegnir pajadas.

La LR collavura cun il project da pilot da translaziun centralisada da la telecomunicaziun Surselva (sistem Teletranslator-Network).

En il post da linguatg e d'infurmaziun e documentaziun da la LR vegnan translaziuns pli pretensiusas lectoradas e curregidas, da cas a cas er exequidas. Era ils collavurators regiunals fan lavurs da translaziun en ils idioms.

8. SERVETSCH D'INFURMAZIUN E DOCUMENTAZIUN

Lavur prioritara 1993: collavuraziun en la gruppa da redacziun dal Pledari grond (vesair 5. Rumantsch grischun), lavurs d'infurmaziun, lectorats, translaziuns.

Documentaziun

L'amplificaziun dal servetsch d'infurmaziun e documentaziun e l'inventarisaziun en collavuraziun cun instituziuns cun incumbensas complementaras èn stadas punctualas ed occasiunalas.

Per mancanza da temp e daners avain nus er stuì suspender la reorganisaziun dal servetsch cun agid dals meds electronics (software per bibliotecas). Dentant è l'archiv vegnì engrondì e parzialmain reordinà.

Infurmaziun

Er il 1993 avain nus dà infurmaziuns davart la lingua e cultura rumantscha en general ad instituziuns rumantschas, ad administraziuns communalas, regiunalas, chantunalas, naziunalas, publicas e privatas, a meds da massa, periodics, scolas etc., surtut en dumondas da terminologia, en connex cun ils resultats da la dumbraziun dal pievel 1990, davart la situaziun linguistica en divers secturs, davart projects per novs meds da massa, davart il princip territorial.

Per mancanza da meds finansials n'avain nus pudì realisar il 1993 nagins documents pratics, cun excepziun da chartas detagliadas davart l'adiever dal linguatg sin plaun communal. Ils prospects davart la LR ed il rg èn restampads.

La collavuraziun cun la cumissiun da nomenclatura chantunala e cun gruppas d'acziun per rumantschaziun è stada occasiunala (PTT/denominaziun da professiuns en il cudesch da telefon).

Diversas gruppas linguisticas minoritaras tenor pagina 53 èn vegnidas documentadas, er cun publicaziuns. La Pro Helvetia metta a disposiziun per quest intent in credit da fr. 5'000.—/onn.

La LR sa gida cun la Pro Helvetia per organisar visitas e dimoras da represchentantas e represchentants da minoritads ed instituziuns linguisticas da l'exteriur en terra rumantscha. Durant l'onn da rapport eran quai exponents dals Sorbs e Frisons, da la Rumenia e dad in'universitad da Moscau.

Referats/dietas

- 19-21/3/1993: Inscunter interladin a San Martin de Tor, Val Badia (Bernard Cathomas e Chasper Pult). FORUM LAFURUM (Forum Ladins/Furlans/Rumantschs)
- 20-23/5/1993: 19avel congress da l'Uniun federalistica da cuminzanzas etnicas europeicas (UFCE) a Flensburg (Romedi Arquint e Giusep Capaul)
- 3-7/5/1993: European Round Table: HUMAN RIGHTS AND CULTURAL POLICIES IN A CHANGING EUROPE, Helsinki (Bernard Cathomas)
- 11-6-1993: Referat per il gimnasi litterar Rämibühl, Turitg (Bernard Cathomas)
- 19-6-1993: Referat per il club litterar da Turitg (Bernard Cathomas)
- 13-7-1993: Referat per ina scola media da diplom da Turitg (Bernard Cathomas)
- 13-7-1993: Fundaziun Planta, Samedan, referats per rumantsch e tudestg: La situaziun actuala dal rumantsch e la lavur da la Lia rumantscha (Manfred Gross)
- 13-7-1993: Fundaziun Planta, Samedan: Atelier (per rumantsch e tudestg) davart la lavur da la Lia rumantscha ed ils sforzs per promover e rinforzar il linguatg rumantsch (Manfred Gross)
- 14-7-1993: Fundaziun Planta, Samedan: Puter e surmiran - ina cumparaziun
- 27-28/8/1993: Dieta davart il plurilinguisssem al Monte Verità (Bernard Cathomas e Chasper Pult)
- 22-9-1993: Referat al Club Lions Engiadina bassa (Chasper Pult)
- 23-24/9/1993: Simposi en l'institut Duttweiler a Rüsclikon, „Brot und Spiele: Kulturförderung, eine gemeinsame Aufgabe von Staat, Unternehmen und Mäzenen“ (Bernard Cathomas e Chasper Pult)
- 12-10-1993: Dieta a Basilea: Ein Schiff zum Übersetzen (Ursulina Cathomen)
- 29-10-1993: Dieta da la Societad per pievels smanatschads a Bulsan/Bozen (Bernard Cathomas e Chasper Pult)
- 2-11-1993: Participaziun a la dieta dal „Kulturkreis Bodensee“; inscunter cun in represchentant dals Sorbs per in barat d'infurmaziun (Manfred Gross)

- 4-11-1993: „Lavuratori linguistic“ da la cumissiuun per linguatgs esters da la conferenza dals directurs d’educaziun a Kassel (Bernard Cathomas)
- 18-19/11/1993: Forum immersiun „Pajais pluriling, scolas plurilinguas“ al Monte Verità (Bernard Cathomas e Chasper Pult)
- 26-28/11/1993: Conferenza interuniversitara rumantscha (CIR) al Monte Verità (Chasper Pult, Anna-Alice Dazzi Gross, Manfred Gross).

Istorgia dal moviment rumantsch e da la LR

Sin fundament dad in postulat da Giusep Capaul ha la suprastanza examinà las pussaivladads da scriver in’istorgia dal moviment rumantsch e da la LR. La dumonda è vegnida discutada cun istoriografs ed il secretariat ha suttamess ina disposiziun per il project.

Cunquai ch’il temp da terminar la lavur fin 1994 per ils 75 onns LR era memia curt e ch’ils istoriografs e las istoriografas n’han betg demussà ina disponibilitad da s’engaschar cun l’intensidad vulida per il project, ha la suprastanza suttamess al cussegl ed a la radunanza da delegadas e delegads la proposta da prevesair per la SCUNTRADA 1994 ina rimnada da documents, materialias, illustraziuns e texts ord l’istorgia dal moviment rumantsch e dad edir questas funtaunas en in tom da ca. 200 paginas. La radunanza da delegadas e delegads dal december ha dentant stritgà il credit che la suprastanza ed il cussegl avevan previs per quest intent. Per quest motiv desista la LR dad in’istorgia cumplessiva per ses 75 onns.

Acziun da sensibilisaziun per il rumantsch

En l’istanza per mesiras urgentas è vegnida integrada la proposta da realisar in’acziun da sensibilisaziun per il rumantsch per render attent ina vasta publicitad a l’impurtanza dal linguatg sco med da communicaziun e bain cultural. La finamira è quella dad applitgar meds moderns da las relaziuns publicas per rinforzar la schientscha dal linguatg e la prontadad da s’integrar linguisticamain. La campagna duess era sa drizzar al Grischun tudestg e talian e mussar a moda psicologicamain prudenta la valur da la trilinguitad grischuna. Discutà han ins las sequentas mesiras: acziun cun placats; acziun da contact direct e discussiun cun firmas ed interpresas che derasan products en il territori rumantsch cun l’intent da cuntanscher ch’ils pachetadis da quests products vegnan inscrits per rumantsch (project RUMANTSCH VESAIVEL); sponsuradis da la LR per clubs da sport che fan propaganda per il rumantsch en il rom da lur occurrenz; producziun da spots televisivs; pin per motivar da discurrer rumantsch; T-shirts; e.a.

Dumbraziun dal pievel 1990

Pir la primavaira 1993 èn ils resultats da la dumbraziun dal pievel 1990 vegnids preschentads a la publicitad. La divisiun da la dumonda davart il linguatg en 2 parts (1. linguatg principal/meglier linguatg; 2. linguatg discurrì regularmain en famiglia e professiun) porta resultats interessants.

(cf. documents, p. 62). Il secretari collavura en ina grupp da lavur svizra che fa in'analisa pli detagliada cun contribuziuns spezialas da l'uffizi federal da statistica. Per la Rumantschia exequescha Gion Giatgen Furer las lavurs concretas. Ina part da la lavur vegn terminada 1994.

Sin fundament dad ina retschertga dal secretariat e dals collavuratur regionalas en tuttas vischnancas rumantschas ha G.G. Furer elavurà chartas davart la preschientscha dal rumantsch en divers secturs communalas (administraziun, radunanzas, publicaziuns, inscripziuns, scolinas, scolas, societads, uffizis publics, etc.).

9. MEDS DA MASSA

Las gasettas rumantschas han retschet las contribuziuns da la LR tenor preventiv e quint. Tut ils meds da massa han retschet regularmain infurmaziuns da la LR concernent las fatschentas tractadas en la LR e concernent concepts e programs. La pressa grischuna e svizra ha rapportà extendidain davart il rumantsch, surtut en connex cun ils sequents fatgs: revisiun da l'art. 116 CF; dumbraziun dal pievel 1990; mesiras urgentas per rinforzar il rumantsch; quotidiana e projects per rinforzar la pressa; dis da litteratura a Domat; ediziuns sco il Pledari grond e.a.; lavur da giuventetgna; programs d'assimilaziun; principi territorial en Engiadina Bassa; scolaziun rumantscha al cunfin linguistic; e.a.

Orientaziuns directas per las medias:

- 18-1-1993: Preschentaziun da las ovras da Men Rauch (IL PALANTIN)
- 1-2-1993: Sguard enavos - sguard enavant (orientaziun dal president e dal secretari)
- 24-2-1993: Preschentaziun dal cudesch „Mes emprim cudesch da plets“ (IL PALANTIN)
- 20-5-1993: Preschentaziun dal Pledari grond (acziun umens da sandwich)
- 19-6-1993: preorientaziun a chaschun da la radunanza da delegadAs LR a Bravuogn
- 11-12-1993: preorientaziun a chaschun da la radunanza da delegadAs LR a Cuir

Cun la Pro Svizra Rumantscha ha la LR collavurà stretgamain per elavurar ed evaluar projects, per lavurs concretas d'infurmaziun e da cuntegn e per documentar la lavur prestada da la LR ils ultims onns en quest sector. La LR fa part dad ina nova grupp da lavur che sa cumpona da mintgamai 1 represchentant da las gasettas rumantschas existentas, 1 represchentant da la Pro Svizra Rumantscha, 1 represchentant da l'Uniun dals editurs da gasettas; total 7 represchentants. Questa grupp ha

l'incumbensa dad elavurar in concept per ina quotidiana, proponer la structura organisatorica e purtadra, calcular ils custs per realisar il concept suttamess e far propostas per la finanziaziun.

En cunvegna cun la Pro Svizra Rumantscha ha la LR postulà en l'istanza a la confederaziun conc. mesiras urgentas dad integrar il project dad ina quotidiana.

10. TEATER RUMANTSCH

Cussegliaziun

Il post da teater è vegnì consultà activamain era l'onn passà da gruppas e da persunas singulas. Il 1993 ha il post da teater tramess sin 84 dumondas radund 600 tocs per invista e selecziun. Dasperas èn vegnids procurads dretgs da translaziun e represchentaziun.

Tenor nossa controlla e las indicaziuns dals collavuratur regiunals èn vegnids giugads l'onn 1993 radund 32 gronds tocs rumantschs.

La SADS (Schweiz. Arbeitsgemeinschaft für das darstellende Spiel in der Schule) ha organisà la stad durant in'emna in champ da teater a Ftan en Engiadina. L'organisaziun per l'intschess rumantsch ha già dunna An-nemieke Buob. En tut han pudì participar a quest'occurrenza mintgamai 10 uffants ord mintgin dals quatter territoris linguistics svizzers.

Biblioteca da teater/Mussavia dramatic

L'onn 1993 è la biblioteca da teaters rumantschs vegnid'amplifitgada cun 17 novas translaziuns e 12 tocs originals. Uss sa munta il dumber total da titels/tocs avant maun tar la LR a ca. 1'250.

En la pressa rumantscha e tudestga dal chantun Grischun ed en spezial en il „Reflectur“ [gasetta da teater da l'Uniun da teater popular (UTP)] vegn infurmà regularmain davart las activitads dal teater rumantsch.

Il post da teater ha era traslatà fegls d'infurmaziun davart curs da l'Uniun da teater popular per tut ses commembers.

La retscha dal „Mussavia dramatic III“ è vegnida cumplettada cun la resumaziun da 157 tocs, per part tocs novs e per part tocs pli vegls.

La retscha „La Scena“ è vegnid'amplifitgada cun dus tocs dad Ulrich Cafilisch. La Scena 71: „Tschella via“; La Scena 72: „Il gi X“.

Novas directivas conc. l'indemnisaziun da teaters

Tenor ina nova directiva sustegna la LR *tocs originals* tuttina sco translaziuns.

Fin uss devi contribuziuns sulettamain per *translaziuns*.

Commembradis

La LR è commembra da las suandantas instituziuns internaziunalas che sa fatschentan cun il teater d'amatur:

- CIFTA (*Comité International des Fédérations Théâtrales Amateurs de culture latine*)
- ITI (*Institut da teater internaziunal*); represchentanta per la Rumantschia: Justina Derungs, vicepresidente da l'ITI

En Svizra ha la LR contact direct u sur l'Uniun grischuna da teater popular (UTP) cun las sequentas organisaziuns: *Societad svizra per la cultura da teater*, *Uniun centrala da teater popular svizzer* (UCTP/ZSV), *Associazium svizra dal teater per uffants e giuvenils* (ASTEJ), *Schweiz. Arbeitsgemeinschaft für das darstellende Spiel* (SADS), *Federazione Filodrammatica della Svizzera Italiana* (FFSI).

En la *Societad svizra per la cultura da teater* vegn la LR represchentada da Giovanni Netzer (sco successur da Gian Gianotti).

Contribuziuns per translaziuns e tocs originals a

- Tona Krättli per „Chel stoda daint marsch“ e „Gultier an fanzigna“
- Thomas Beer per „Il cusunz enta parvis“ (da W. Merklein) ed „Il narr da Nadal“ (dad A. Schildknecht)
- Robert Luzzi per „La ierta“ (da S. Gfeller)
- Nicola Mosca per „Cur chi spunta l'alba“ (dad A. Hindrichs)
- Gioni Defuns per „Um ei um“ (da M. Camoletti)
- Rita Cathomas-Bearth per „La viseta dalla veglia signura“ (da F. Dürrenmatt)
- Hubert Venzin per „Memia bia cognac per nies minister“ (da C. Zitterbart)
- Ursulina Cathomen-Monn per „La menascheria da veider“ (da T. Williams)
- Gion Dietrich per „Igl attest matrimonial“ (dad E. Kishon)
- Marlis Jegher-Camen per „En spiert aint igl otel“ (da R. Burger) e „Tumasch e la columba“ (da R.O. Wiemer)
- Elsa Cavegn per „Jeu e ti“ (da F. Wündrich)

Differents tocs èn vegnids transcrits d'in idiom en in auter u elavurads u adattads. Las gruppas da teater mettan a disposiziun lur tocs a la biblioteca da teater LR.

Contribuziuns spezialas a:

- la TRIBUNA SURSILVANA per la represchentaziun da Gion Barlac als „Dis da teater“ ad Aarau.

Collavuraziun LR cun l'UTP

Il represchentant en la suprastanza da l'Uniun grischuna da teater popular per la Rumantschia è Bartolome Tscharner.

La segunda mesadad da l'onn è vegnida ina dumonda da revisiun dals statuts da l'UCTP/ZSV che vules integrar da nov er la Rumantschia. Questa midada è vegnida discutada entaifer l'UTP en tut las secziuns (partiziun tudestga BVV, rumantscha UTP e taliana AGT). Ils avantatgs per la part tudestga èn evidents. A la part rumantscha na purtass questa midada dentant nagins avantatgs, forsa plitost dischavantatgs, sche la Rumantschia vegniss represchentada tras in'uniun tetgala tudestga. La decisiun definitiva vegn prendida l'entschatta da l'onn 1994.

Rapport annual dal represchentant da la LR (Bartolome Tscharner) en l'Uniun centrala da teater popular svizzer (UCTP)

Il teater popular rumantsch è stà avant ina decisiun decisiva l'onn passà, ina decisiun che ha chaschunà vastas e vehementas discussiuns tant entaifer la suprastanza da l'Uniun grischuna da teater popular (UTP) sco er en il ravugl dals commembers rumantschs da tala. La dumonda essenziala è stada quella: Duai il teater rumantsch vegnir integrà cumplettamain en las structuradas da l'Uniun centrala da teater popular svizzer (UCTP) u betg?

Relaziun futura cun l'UCTP

Suenter che las delegadas ed ils delegads da l'UCTP avevan acceptà ils statuts transitorics ils 15 da matg 1992, che concedevan il dretg als Rumantschs d'esser represchentads en la suprastanza da l'UCTP cun in/a supstant/a - ma che na prevesevan nagins duairs - è la discussiun vegnida cuntinuada entaifer la cumissiun per la restructuraziun da la federaziun, tgenin che duaja esser il status giuridic dal teater rumantsch en ils statuts definitivs da l'UCTP da l'avegnir. Questa cumissiun ha fatg la proposta d'integrar cumplettamain il teater rumantsch en las structuradas da l'UCTP, la quala è nota bene l'organisaziun dal teater popular en Svizra tudestga.

Bartolome Tscharner ha infurmà ils delegads da l'UTP a chaschun da la radunanza annuala dals 8 da matg 1993 a Veulden davart las midadas essenzialas ch'il sboz da quests statuts novs cuntegna. Quai èn principalmain ils sequents:

1. las gruppas da teater grischunas d'aventan commembras cumplainas da l'UCTP cun il duair da pajar la contribuziun annuala ordinaria da frs. 270.- (la contribuziun pauschala impurtava fin ussa be frs. 1000.- per tuttas gruppas grischunas, la contribuziun annuala per l'UTP importa da preschent anc frs. 150.-, ma en avegnir pia frs. 270.-) e
2. il teater rumantsch duaja vegnir integrà cumplettamain en l'UCTP.

Essend quai ina midada substanziala dal status giuridic per las gruppas rumantschas, hai jau proponì da radunar ils commembers rumantschs da l'UTP per als suttametter quella dumonda da princip ed als laschar decider independentamain davart questa novaziun.

Questa proposta ha chaschunà irritaziuns entaifer la suprastanza da l'UTP che na vuleva betg conceder quest dretg als commembers rumantschs. Pir a chaschun da la radunanza da suprastanza dals 15 da november è vegnì decis quest proceder. La radunanza dals commembers rumantschs ha gi lieu ils 22 da schaner 1994. Ils commembers rumantschs da l'UTP han decis unanimamain da betg entrar sco commembers regulars en l'UCTP. Ils motivs en ils sequents:

- L'UCTP è l'uniun dal teater popular da la Svizra tudestga che promo-va en prima lingua il teater tudestg.
- Il teater rumantsch fiss pia d'impurtanza marginala entaifer l'UCTP.
- Las prestaziuns da l'UCTP futuras per il teater rumantsch na correspundessan betg a la dublaziun da la contribuziun annuala ch'ils commembers rumantschs avessan da pajar.
- Quai fiss be in act da solidaritad dals flaiVELS envers ils fermS.
- I fiss stà da temair che las gruppas rumantschas avessan perquai bandunà l'UTP a curta u lunga vista. Quai vulev'ins evitar, perquai ch'ins vul mantegnair l'UTP.

Ils commembers rumantschs han dentant incumbensà ils suprastants rumantschs da vegnir activs en l'UTP per la restructurar en il senn, che mintga regiun linguistica grischuna duai survegnir l'autonomia en chausas che regardan be ella. L'UTP sco tala duai s'occupar da finamiras che pertutgan la promoziun dal teater en general en il Grischun. Questa reorganisaziun è necessaria, surtut perquai ch'ils commembers tudestgs da l'UTP han decidì en lur radunanza da daventar commembers regulars da l'UCTP. L'UTP consista ussa da commembers ch'appartegnan a l'UCTP (ed han da pajar la contribuziun annuala cumplaina) e da tals che n'appartegnan betg ad ella. Quest implitgescha che l'UTP ha da vegnir reorganizada segund in model che cumpiglia uniuns regionalas segund ils intschess linguistics ed in'uniun tetgala.

Champ chantunal

Bartolome Tscharner ha fatg part da tuttas sesidas da suprastanza da l'UTP, faschond valair il puntg da vista rumantsch, quai che na vegn betg adina apprezia, essend che la maioritad tudestga entaifer l'UTP ha chapai-vlamain autras finamiras. Sia lavur entaifer l'UTP durant l'onn passà è stada principalmain quella da chattar ina soluziun en connex cun la relaziun futura dal teater rumantsch cun l'UCTP. Per l'autra èsi stà da chattar ina gruppa che represchenta la Rumantschia al festival d'Aarau. Cun la Tribuna Sursilvana è vegnì chattà ina represchentanta degna. Sia produzioni „Barlac“ è vegnida dinstinguida cun la qualificaziun „inscena-ziun remartgabl“. Igl è impurtant ch'il teater rumantsch survegn talas occasiuns da sa preschentar utrò, quai augmenta la stima per nossa minoritad.

Champ naziunal ed internaziunal

Il represchentant rumantsch en il ravugl da la suprastanza da l'UCTP ha fatg part da tuttas sesidas e da sia radunanza annuala a Soletta. El ha era prendì part da tuttas sesidas dal comité permanent che realisescha las stipulaziuns dal contract d'amicizia. Sia finamira principala: l'organisaziun da la biennala svizra dal teater amatur. Il festival naziunal da teater popular, duai avair lieu quest onn per la prima giada ils 10 ed ils 11 da settember 1994 a Lützelflüh en l'Emmental. Igl è da sperar che la Rumantschia saja er represchentada bain a questa occurrenza.

Malavita nun ha la Rumantschia betg pudì represchentar la Svizra a chaschun dal 20. Festival internaziunal dal teater amatur da Monaco. Per questa chaschun è vegnì preferì dal comité d'organisaziun ina grupp romanda. Marco Gieriet ha represchentà la Rumantschia a chaschun da la reuniun annuala da la CIFTA che ha medemamain già lieu a Monaco la fin d'avust da l'onn passà.

11. CHANT E MUSICA

La retscha da chanzuns en abunament „Ediziun chanzuns LR“ è vegnida cumplettada cun 2 furniziuns, ina il matg e l'otra il december. Totalmain èn vegnidas agiuntadas als ordinaturs 22 chanzuns per chor viril e 19 chanzuns per chor mixt. La segunda furniziun cuntegna las chanzuns da concorrenza (cun text rumantsch) da la festa da chant chantunala da Flem.

Il dumber d'abunents munta a 103 per la collecziun da chanzuns per chor mixt e 62 per chor viril.

Sin dumonda dal „District sursilvan da cant“ ha la LR sorprendì 24 chanzuns cun il dretg da copiar. Las chanzuns eran vegnidas inoltradas per ina concorrenza da chanzuns a chaschun da la 40avla „Fiasta sursilvana da cant 1994 a Sagogn“.

Ils collavuraturs regional han l'incumbensa da collecziunar chanzuns per las integrar en la documentaziun da la LR.

Il president da la cumissiun da chant LR, Giusep G. Decurtins, sa retira. El ha fatg ina buna lavur per l'animaziun e fructificaziun dal chant rumantsch. La suprastanza engrazia per sia lavur. Da nov è il musicist Iso Albin vegnì elegì en la cumissiun.

12. EDIZIUNS LR 1993

Ediziuns novas

- Pledari Grond (ed. LR, tud - rumantsch grischun, 545 expl., 270 numerads)
- Funtaunas IV (ed. LR, rumantsch grischun + idioms, 2039 expl.)

Mes emprims cudesch da pleds. In'ediziun da l'Uniuin rumantsch grischun cun ils emprims 1000 pleds da basa.

- Tecnica II (ed. LR, rumantsch grischun + idioms, 425 expl.)
- Girumbella (ed. LR, puter, 750 expl.)

Restampas

- Curs da rumantsch surmiran I (ed. LR, 495 expl.)
- Cuors da romantsch sursilvan I (ed. LR, 1013 expl.)
- Dicziunari tud. - ladin (Bezzola/Tönjachen; ed. LR/UdG, 1020 expl.)
- Funtaunas I (ed. LR, rumantsch grischun + idioms, 1160 expl.)

Carnets OSL

- La deala digl golt/La dials digl gôt (Marilli Brenn-Caglia/Bettina Schaller/Esther Bigliel; OSL 1970; 1. ed. surmiran e sutsilvan, 600 expl.)
- ABC - chi sa che? (Annemieke Buob/Uorschla Gustin; OSL 1971; 1. ed. vallader, 800 expl.)
- Andrea - serp dals ögliers (Helgard Christen/Anna-Lina Felix; OSL 1972; 1. ed. puter, 600 expl.)
- Paul e ses amitgs (Claudio Nodari/Adula Manetsch; OSL 1974; 1. ed. sursilvan, 800 expl.)

Restampas/reproducziuns fatgas 1993 sin quint 1994

- Curs da rumantsch sursilvan I (3. ed., 40 expl.)
- Curs da rumantsch grischun I (3. ed., 30 expl.)
- Cassetta tar il curs da rumantsch grischun I (4. reprod., 110 expl.)
- Cassetta tar il cuors da sursilvan I (4. reprod., 203 expl.)
- Cassetta tar il cuors da vallader I (4. reprod., 212 expl.)

Collavuraziun da la LR tar divers projects, realisads dad autras chasas edituras/organisaziuns:

- Mes emprim cudesch da pleds (ed. Uniun rumantsch grischun). La LR ha procurà las glistas da pleds en 3 idioms ed en rumantsch grischun ed ha fatg las correcturas da stampa
- Polyglott (ed. Langenscheidt, 2100 expl.)

La chasa editura Langenscheidt fa ina restampa dal Pledari rg - tud / tud - rg dal 1985. La LR cumpra 600 exemplars.

En connex cun l'ediziun da las ovras cumpletas da Gion Deplazes è la LR sa gidada cun lavur administrativa ed organisatorica e cun cussegliaziun editoriala. La LR surpiglia, ensemen cun la Romania, da magasinar l'entira ediziun e da procurar la furniziun per la vendita. L'ediziun vegn realisada da la nova chasa editura OVRAS.

Cun la PRO JUVENTUTE vegn collavurà per realisar in cudesch d'infurmaziun per giuvenils che bandunan la scola.

Bohdan Krzysztof Bogacki, che ha era gia participà a SCUNTRADAS rumantschas, ha edì independentamain da la LR in „Vocabulari sursilvan – polones e polones – sursilvan“ da 165 paginas cun in stgazi da pleds selecziunà.

Ediziuns en preparaziun

Las chanzunettas e versets en sursilvan èn prontas per la stampa e duain cumparair l'emprima mesadad da 1994 cun il titel: „Cuorturala“. Avanzadas èn era las lavurs da preparaziun per la versiun valladra. Questa versiun vegn dentant - tenor decisiun da la radunanza da delegadas e delegads dal december - realisada pir pli tard.

Gilbert Taggart ha preparà ina reediziun amplifitgada e curregida dal „Dicziunari/Dictionnaire rumantsch ladin-français - français-rumantsch ladin“. Il stgazi da pleds è vegnì augmentà e curregì. L'ediziun po be vegnir realisada cun sponsuradis speziels. Per quest intent èn vegnidas tschentadas dumondas per contribuziuns a diversas instituziuns.

Sco emprim'offerta per augmentar la lectura per uffants da 9 - 13 onns vegn „La strietta“ dad Otfried Preussler, sursilvan da I. Beer e vallader da M. Bischof, reedida tenor l'ediziun exausta. Ils dus cudeschs cumparan a l'entschatta da 1994.

Il material da la banca da datas linguistica, en stampa en il „Pledari grond“, duai cumparair sin discs. Las preparaziuns èn progredidas. La realisaziun succeda 1994.

Il „Curs da rumantsch II“ (G. Menzli) en sutsilvan è adattà ed en correctura. Davart l'ediziun vegn decidì 1994.

Sin fundament da la decisiun da la radunanza da delegadas e delegads dal december a favur da cudeschs per la giuventetgna e per uffants ha il secretariat dumandà diversas instituziuns e persunas da far propostas concretas per texts originals u per translaziuns dad ovras che chattan bun'accoglientscha tar ils uffants e la giuventegna. Sin fundament da las propostas che vegnan inoltradas prenda la suprastanza emprimas decisiuns d'ediziun per 1994. Per far ina lavur pli coordinada per l'avegnir vegn ponderada ina cumissiun cun in'incumbensa specifica.

Tar l'ediziun „Girumbella“ en puter vegn preparada ina cassetta cun versets e chanzuns, quai surtut per pussibilitar a geniturs na rumantschs che han lur uffants en scolinas rumantschas da recitar cun lur uffants ils versets e chantar las chanzuns emprendidas en scolina.

Ovras da Giacun Hasper Muoth

La Lia rumantscha è commembra da la gruppa d'ediziun per las ovras da Giacun Hasper Muoth. Ella sa gida en spezial cun lavurs administrativas e da coordinaziun. Ensemen cun la gruppa d'ediziun è vegnida elegida la chasa editura Octopus per questa ediziun. L'ovra cumpiglia ils sequents toms: Cronica I e II (2 toms, cumparan 1994); poesias I e II (2 toms, cumparan 1995); prosa I e II (2 toms, cumparan 1996). La LR administrescha ils dretgs per translaziun, per dramatisaziun ed ils dretgs da derasaziun sur radio, televisiun, film ed auters meds technics da comunicaziun. Entradas ord quests dretgs restan a la gruppa d'ediziun, represchentada da la LR.

Libreria rumantscha „Il Palantin“

Suenter ina buna partenza ha la gestiunaria da la libreria rumantscha „Il Palantin“, Emilia Frei-Rasché, gì tshertas difficultads da mantegnair la vendita sin in nivel cuntentaivel. Per motivs familiars ha ella abditgà. La LR ha elegì sco nova gestiunaria Elisabeth Maranta, ina librarista da professiun. La LR surprenda per „Il Palantin“ ils fits dal local, als quals era la Pro Grigioni Italiano sa participescha cun ina contribuziun mainsila. La gestiunaria maina la libreria independentamain ed è sezza responsabla per tuttas decisiuns en connex cun la gestiun. Sper cudeschs rumantschs po la librarista era vender cudeschs dal Grischun en auters linguatgs (talian, englais, franzos e tudestg). Il sortiment da cudeschs rumantschs sto dentant avoir la paisa principala en preschientscha e preschentaziun. Tenor ils rapports èsi reussì a la nova gestiunaria da rinforzar la vendita e da render nov'attractivada a la libreria.

Contribuziuns da la LR per ediziuns a:

Uniun rumantscha da Surmeir:	<i>Sulom surmiran</i>
Uniun rumantsch grischun:	<i>La chasa gronda da Gion Caviezel</i>
Stampa Ladina:	<i>Chasa Paterna 93</i>
Romania:	<i>Ischi 92</i>
Stamparia Engiadinaisa:	<i>Petnera da Gion Gaudenz</i>
Uniun dals Grischs:	<i>Ovras litteraras dad Arthur Caflisch</i>
Sialm Esther:	<i>Broschura „Orglas istoricas“</i>
Bardill Linard:	<i>DC/CM Saut sin la prada</i>
Uniun dals Grischs:	<i>Tanter di e not dad Oscar Peer</i>
Institut otalpin Ftan:	<i>Publicaziun „200 onns Institut“</i>
Tscharner Gisula:	<i>Rir, bargir e taschair cun Dieu</i>
Octopus:	<i>Fieu e flomma da Flurin Spescha</i>
Desertina:	<i>Tè-tuà da Theo Candinas</i>
Wertli Lilly:	<i>La pasculaziun</i>
Uniun dals Grischs:	<i>Il chantunet da l' uorsin Winni, transl. da Gilbert Taggart</i>
Romania:	<i>Ratuzin da Rico Tambornino</i>
Societad retorumantscha:	<i>Romanica Raetica 11 e 12</i>
Desertina:	<i>Orembora da Donat Cadruvi</i>
Famiglia Biert:	<i>Fluors dal Desert da Cla Biert</i>
Uniun da dunnas Savognin:	<i>Cuschina surmirana</i>
Renania:	<i>Fablas dad Ulrich Caflisch</i>
Romania:	<i>En stizun (tenor ediziun ladina)</i>
Cuminanza culturala Val Schons:	<i>Sur spundas e vals da Tani Dolf</i>
Romania:	<i>Tschespet 64: Dunnas</i>
Jacomet Tumaisch:	<i>Constellaziuns da Gieri Schmed</i>

Contribuziuns ad ediziuns da la LR da:

- Pro Juventute
- Fundaziun Winterhalter
- Fundaziun Biblioteca Engiadinaisa
- Uniun dals Grischs
- Pro Helvetia
- Chantun Grischun, fond da lottaria

Propagaziun e vendita da publicaziuns

La LR è stada preschenta al „Salon international du livre et de la presse“ (4-9 da matg 1993) a Genevra. Sur l'uniun CUDESCHS DAL GRISCHUN/ BÜCHER AUS GRAUBÜNDEN ha la LR mess a disposiziun cudeschs per la fiera da cudeschs a Frankfurt, per in'exposiziun da cudeschs a Stuttgart, per ina preschentaziun al COMPTOIR SUISSE a Losanna, per in'exposiziun da cudeschs en il forum „Im Ried“ a Landquart (en connex cun la dieta da

la Pro Raetia) ed al tren da cudeschs tras il Grischun. Per la biblioteca sin rodas, che vegn realisada 1994, ha la LR regalà in exemplar da tut sias ediziuns en vendita.

Cun fegls speziels, cun 2 paginas en il carnet da propaganda „Cudeschs dal Grischun“, cun brevs a gruppas d'interess e cun preschentaziuns en la pressa e documentaziuns a las medias èn las ediziuns vegnidas propagadas.

Antiquariat da cudeschs rumantschs

Suenter che la LR ha realisà ses antiquariat da cudeschs rumantschs han era las uniuns regionalas realisà l'interess per cudeschs vegls e gidan sezzas ad intermediar directamain tals cudeschs. La LR ha retschet diversas donaziuns da cudeschs e ha era cumprà per revendita divers cudeschs antiquars da privats sco era ord relaschs.

Furniziun, regals da cudeschs, bibliotecas

La LR surdat sias atgnas ediziuns a diversas bibliotecas e metta a disposiziun cudeschs per premis da tombolas, per diversas occurrenzas, etc.

Per incumbensa ed a quint da la Pro Helvetia ha la LR furnì cudeschs ad universitads, centers da perscrutaziun ed a personas privatas a l'exteriur.

Rapport dal president da la cumissiun da redacziun dals carnets OSL (Augustin Manetsch)

L'onn 1993 è stà in onn cun pulitas undas. Ils 11 da matg è nossa cumissiun s'entupada a Cuira cun il nov directur dal secretariat da Turitg per cuntanscher ina meglra coordinaziun. Igl è dentant stà fatg cun bels peds, damai ch'il nov directur è sa retratg curt suenter. Legraivlamain ha il cussegl da fundaziun da la OSL chattà bainspert ina buna successura, uschia che nus astgain quintar cun ina collavuraziun fitg effizienta tranter il secretariat central a Turitg, la Lia rumantscha e la cumissiun da redacziun.

Definitivamain en stampa va per 1994 il carnet „Per ina rosa“ da Fritz Brunner, in'istorgia scritta en ils quatter linguatgs svizzers. Quest cudeschet po servir a tuts stgalims ed era a nossas turistas e noss turists che vulan chattar almain in pauet contact cun il linguatg rumantsch. Igl è stà ina lunga e stentusa via fin a quest resultat.

In vegl postulat pretenda dad activar la vendita. Forsa na fissi gnanc il mender da chasegliar cun ils carnets OSL u d'organisar acziuns da vendita cun ir da scola a scola e preschentar l'entira paletta d'ediziuns OSL.

Bandunà la cumissiun da redacziun ha Domenica Steier-Brenn, la represchentanta da Surmeir. Cun ella perdain nus ina collavuratura ordvart activa e capavla. Ella s'engascha anc en autras spartas culturalas e vul era avair dapli temp per sia famiglia. Nus chapin quai ed engraziain

grondamain a la Domenica per sia lavur. Sco successiva è Petra Uffer da Savognin vegnida elegida. Nus gratulain. Ella è già sa messa a la lavur.

Engraziaivels essan nus adina per novas contribuziuns; surtut tscher-tgain nus cuntinuadamain illustraturas ed illustraturs.

Rapport dal represchentant rumantsch (Erwin Ardüser) en la Cuminanza da lavur grischuna per cudeschs da la giuventetgna (CGCG)

La Cuminanza da lavur ha pudì festivar 1993 ses anniversari da 25 onns. Quest giubileum è surtut vegnì festivà a chaschun da la radunanza generala, ils 27 da mars a Panaduz.

Ils contacts tranter la Rumantschia e la Cuminanza da lavur existan già dapi si'existenza, gea ins po schizunt dir che quels existevan già avant. L'emprima acta che conferma quest fatg porta la data dals 22 da december 1967 ed è ina brev che la Lia rumantscha ha scrit da lez temp a la Cuminanza da lavur. En quest scriver menziunescha la LR, ch'ella saja pronta da collavurar cun la Cuminanza da lavur e da sustegnair sias finamiras en connex cun la promoziun da litteratura per la giuventetgna. Era ha la LR sin fundament da quests emprims contacts redigì in'emprima glista cun tut ils cudeschs da giuventetgna ch'eran avant maun da lez temp. Oz, 25 onns pli tard, spruvain nus da promover anc dapli las stentas per la producziun da litteratura per la giuventetgna en linguatg rumantsch. Surtut stuessan ils impuls dentant era vegnir da la vart da las lecturas e dals lecturs sez(za)s, e betg il davos era da las bibliotecas. Per part è quai era vegnì fatg ed emprims contacts han era gè lieu. Ussa hai dentant num cuntinar sin questa via.

Nus n'astgain dentant mai spetgar sulettamain sin l'agid u l'iniziativa d'organisaziuns ed instituziuns. Dumandada e adina era l'iniziativa e la lavur da mintgina e mintgin sez.

En num da la Cuminanza da lavur grischuna da cudeschs per la giuventetgna engrazièl jau per tutta lavur prestada.

13. CONTACTS/AUTORITADS

Contacts cun las autoritads federalas en connex cun:

- l'evaluaziun da la dumbraziun dal pievel 1990
- la revisiun da l'artitgel 116 CF (constituziun federala)
- la revisiun da la lescha federala conc. contribuziuns al chantun Grischun e Tessin per promover linguatg e cultura
- l'istanza per mesiras urgentas per rinforzar il rumantsch
- l'ordinaziun federala da maturitad
- la charta europeica per linguas minoritaras e regionalas
- l'applicaziun dal rumantsch en l'administraziun federala ed en ils manaschis da reschia

- las contribuziuns federalas per la promoziun da linguatg sur la pressa
- il resguard dal rumantsch en l'armada ed en il nov reglament da servetsch.

Visitas spezialas: ambasadur ungarais ensemen cun il directur da l'uffizi federal da cultura A. Defago; delegaziun da la China en connex cun in project da l'UNESCO; delegaziun da l'anteriura Jugoslavia conc. dumondas da convivenza da minoritads; inscunter dal president e secretari cun il nov directur da l'uffizi federal da cultura, David Streiff.

Contacts cun il chantun Grischun en connex cun:

- la perscrutaziun scientifica davart l'acceptanza dal rumantsch grischun (collavuraziun en la gruppa da lavur)
- versiun rumantscha dal permiss dad ir cun auto

Foto: LR

**Visita
d'ina**

**gruppa da Fris en la LR cun viadi
tras il territori rumantsch.**

- gruppa da lavur dal chantun Grischun/LR conc. mesiras urgentas per rinforzar il rumantsch
- contractivas conc. evitar la reducziun lineara da las subvenziuns federalas al chantun Grischun per linguatg e cultura
- concept per l'instrucziun dad in linguatg ester en la scola primara

- collavuraziun en la gruppa da lavur REGIUNS LINGUISTICAS DAL GRISCHUN
- approvaziun dal preventiv, dal program da lavur, dal quint e dal rapport da lavur
- discussiuns en connex cun il project quotidiana e l'applicaziun dal rumantsch grischun
- discussiuns e posiziuns conc. la repartiziun dad incumbensas tranter la LR ed il chantun Grischun
- discussiun conc. in project per fixar l'adiever public dal rumantsch en Engiadina Bassa (princip territorial)
- discussiuns conc. la posiziun da la regenza a la confederaziun sco document accumpagnant tar il concept per mesiras urgentas
- discussiun conc. ils projects d'immersiun en las scolas da l'Engiadin'ota.

Al chantun da Genevra è vegnì sutta mess in renda quint ed ina nova dumonda per la contribuziun da Genevra a la LR. Per 1993 contribuescha Genevra cun fr. 50'000.—, per 1994 cun fr. 30'000.—.

Contacts cun vischnancas e citads

Dasper ils contacts ch'ils collavuratur regiunals tgiran cun las vischnancas ha la LR sezza gè ils sequents contacts:

- cun las vischnancas al cunfin linguistic conc. l'instrucziun da rumantsch
- cun las vischnancas da Schons conc. la SCUNTRADA (inscunter cun ils presidents communal e dumonda per contribuziuns)
- cun la vischnanca da Breil en connex cun l'ediziun da las ovras da Giacun Hasper Muoth
- cun diversas vischnancas en connex cun inscripziuns rumantschas
- cun la vischnanca da Laax en connex cun ina contribuziun per la SCUNTRADA 1994
- cun las vischnancas sursilvanas en connex cun in curs da linguatg per chanzlists
- cun diversas vischnancas conc. translaziuns en rumantsch

Per la dieta annuala „Vischnancas pitschnas“, organisada dapi 1987 ensemen cun la Centrala da dunnas, è vegnida chattada ina nova structura purtadra.

Il *cumin da la Lumnezia* ed il *cumin da la Cadi* han discutà la proposta da la LR da rumantschar lur nums uffizials. Decisiuns duessan vegnir prendidas a chaschun da las tschentadas da cumìn da 1994.

Contacts cun la „Pro Grigioni Italiano“ e la „Walservereinigung“

Cun las duas ulteriuras organisaziun da linguatg en il chantun Grischun tgira la LR contacts permanents per activitads punctualas e per projects. En in inscunter cun il president ed il secretari da la PGI èn vegnidas discutadas

dumondas da la politica da linguatg en il chantun Grischun e da la coordinaziun d'activitads tranter la LR e la PGI. La PGI sustegna la libreria rumantscha „Il Palantin“ cun ina contribuziun mainsila vid ils tschains.

La „Walservereinigung“ cun ses secretariat a Spligia prevesa da collavurar en connex cun la SCUNTRADA en Val Schons. Ella sustegna cun diversas chaschuns ils princips da la politica da linguatg da la LR e gida a sensibilisar la populaziun dal Grischun tudestg a favur dad ina trilinguitad vivida. Cun la „Walservereinigung“ è vegnida discutada ina proposta per accziuns d'infurmaziun (evtl. in'exposiziun ambulanta adattada) en connex cun la votaziun federala davart il nov art. 116 da la constituziun federala.

Contacts cun diversas instituziuns ed organisaziuns en territori rumantsch, en Grischun e sin plaun svizzer

La LR ha represchentants en las sequentas organisaziuns:

- Erwin Ardüser en la *Cuminanza da lavur grischuna per cudeschs da giuventetgna*
- Giusep Capaul en la *Fundaziun Romandie, Svizzera italiana e Retoromania*
- Bernard Cathomas en la suprananza centrala da la *Pro Raetia*
- Bernard Cathomas en la *Fundaziun per la collavuraziun confederala*
- Anna-Alice Dazzi Gross en l'*Associaziun svizra per linguistica applitgada (ASLA)*
- Heidi Derungs-Brücker en la *Societad svizra per minoritads*
- Manfred Gross en l'*Uniun per films da purtret*
- Manfred Gross en la *Societad svizra da documentaziun*
- Cristian Joos en la *Quarta Lingua*
- Cristian Joos en la *Fundaziun da las ovras svizras da lectura a la giuventetgna (OSL)*

Conc. la represchentanza en ils gremis da teater vesair pagina 40. Ultra da questas represchentanzas directas è la LR era commembra da las sequentas organisaziuns svizras: *Societad svizra per pievels periclitads*, *SAB* (Gruppa svizra per las regiuns da muntogna), *Pro Svizra Rumantscha*, *Forum Helveticum*, *Nova Societad Helvetica*, *Fundaziun Linguatgs e Cultura (TI)*, *Uniun dals museums grischuns*, *Servetsch d'infurmaziun per la giuventetgna*.

La *Fundaziun Planta* e la *Fundaziun Retoromana* retschaivan contribuziuns per lur curs da stad.

Cun la *Giuventetgna rumantscha* (GIURU) collavura la LR en connex cun la realisaziun dal project „Revista rumantscha da giuventetgna“.

Cun l'*Academia svizra per ciencias moralas* (ASSM) è vegnì collavurà en connex cun la publicaziun da las actas dal colloqui da 1991 davart la standardisaziun linguistica.

La *Chasa Stapfer Lenzburg* persequitescha dumondas en connex cun la derasaziun dal rumantsch e da la quotidiana.

Sur la *Helvetia Latina* sa participescha la LR al „Forum Foederativum Maison Latine“ a Berna.

Cun il *Museum Ballenberg* collavura la LR per las inscripziuns dals objects en rumantsch.

Cun il *Forum Helveticum* collavura la LR per il „Forum 94“ davart la tematica „Ha la societad democratica in avegnir?“

En l'*Academia Amriswil* s'engascha la LR per la preschientscha da la cultura e dal linguatg rumantsch en la revista da l'academia (Redactor: Dino Larese).

Cun la *Societad per la perscrutaziun da la cultura grischuna* vegnan discutadas dumondas en connex cun la realisaziun dad in servetsch per linguistica applitgada rumantscha (SLAR).

Il president ed il secretari èn sa participads ad in'occurrenza da l'*Osservatorio linguistico* en il Tessin.

Cun la *Pro Helvetia* è la LR en contact conc. contribuziuns per projects rumantschs, translaziuns, ediziuns, teater e lavurs d'animaziun.

En contact cun exponents dal *Fond Naziunal* vegnan discutads projects da perscrutaziun rumantscha.

Per la scolaziun da creschid(a)s collavura la LR cun la *Federaziun svizra per l'educaziun da creschid(a)s* (FSEC/SVEB) e cun l'*Associaziun da las universitads popularas svizras* (AUPS).

Contacts cun instituziuns ed organisaziuns internaziunalas

Sco represchentants da la LR han Giusep Capaul e Romedi Arquint participà al congress annual da l'*Uniun federalistica da las communitads etnicas europeicas* (UFCE/FUEV) dals 20 - 23-5-1993.

Ina delegaziun da la *Giuventetgna Rumantscha* ha prendì part al seminari da Pasca da la *Giuventetgna da cuminanzas etnicas europeas* (GEE).

A la scuntrada da la *Cuminanza da las gruppas etnicas dals pajais vischins da l'Austria* a Bratislava n'han represchentants da la LR per motivs da collisiun da termins betg pudì prender part.

Cun la *Fryske Akademy* vegn collavurà en connex cun l'ediziun da las materialias en il „Mercator Guide to Organisations“ e per il guid da curs linguistics „Mercator-Education“.

En il *Kulturkreis Bodensee* collavura la LR sur l'*Academia Amriswil*.

Contact cun ils Ladins e Furlans

Il president ed il secretari han participà ad in inscunter dals Furlans e Ladins dolomitans a San Martin de Tor. Cun questa chaschun è vegnì organisà il forum LAFURUM (Ladins, Furlans, Rumantschs) che duai s'inscuntrar ina giada ad onn per baratar experientschas e coordinar activitads. Ina delegaziun dals Ladins ha visità la LR e la Rumantschia per s'infurmar davart il „Language planning“ da la LR en vista ad in project

sumegliant en las regiuns ladinas da las Dolomitas. L'october han il president ed il secretari referì a Bozen davart il dretg da linguatg en Svizra e las experientschas cun il rumantsch grischun.

Ulteriurs contacts

Cun las sequentas organisaziuns ha la LR contacts cun corrispondenza e tras barat d'infurmaziuns:

- *Burgenländische Forschungsgesellschaft* en il Burgenland (Austria)
- *Association internationale pour la défense des langues et des cultures menacées* (AIDLCM)
- *Biro per las linguas main derasadas* (European Bureau for Lesser Used Languages)
- *Organisziun per la promoziun linguistica en Wales*

Ina gruppa da Fris ha visità la LR e la Surselva per s'infurmar davart la situaziun dal Rumantsch e las mesiras per salvar el.

14. SCUNTRADA RUMANTSCHA 1994 EN VAL SCHONS

Cun las uniuns afiliadas è vegnì coordinà la data ed il lieu per la SCUNTRADA che duai avair lieu dals 10 - 16 d'october 1994 en Val Schons cun center a Donat. Parallelamain vegn realisà dad ina gruppa speziala in musical ad Andeer tenor musica da Christian Klucker e Rest Tuor, text da Curo Mani e reschia da Marco Gieriet.

La radunanza da delegadas e delegads ha sancziunà in concept da rom per la SCUNTRADA che duai star sut il titel „Strategias per damaun“. Ils 75 onns existenza da la Lia rumantscha vegnan tematisads entaifer questa SCUNTRADA.

Per la finanziaziun da la SCUNTRADA èn diversas organisaziuns ed instituziuns vegnidas contactadas. Tenor plan da termin duai l'avrigl cumparair in program d'annunzia e la fin d'avust in program detaglià.

15. ADMINISTRAZIUN, ORGANISAZIUN, FINANZAS

Persunal en la centrala LR

Erwin Ardüser, stà engaschà en la LR dapi 1988, surprena in nov pensum sco collavuratur dal Radio rumantsch. Sia successura sco secretaria da direziun daventa *Karin Pattis*. *Barbla Buchli* sco manadra dal post da finanzas da la LR surprena la substituziun dal secretari. Cunquei che la LR na maina per motivs da finanzas nagin post d'ediziun, ha *Linus Berther* tschertgà ina nov'occupaziun. *Georgina Janki* vegn elegida sco collavuratura

en il secretariat. Sco successura da *Madlaina Arquint* è *Rahel Salis* vegnida elegida mussadra per la scolina ladina.

Il personal LR ha visità la biblioteca rumantscha e la scola da la claustra da Mustér ed il museum regional a Glion.

Entradas spezialas

Ultra da las contribuziuns directas da confederaziun e chantun e da las entradas ord ediziuns realisescha la LR las sequentas entradas supplementaras pli grondas.

Chanzzia federala

– per lavurs da terminologia (Clau Solèr) fr. 4'350.—

Chantun Grischun

– scolinas d'exercizi fr. 5'474.30

– scolaziun da creschids (tenor lescha chant.) fr. 6'231.—

– contribuziun pajas mussadras (tenor lescha chant.) fr. 16'862.30

Chantun da Genevra

– contribuziun annuala fr. 50'000.—

Citad da Cuira

– contribuziun per scolinas rumantschas fr. 75'000.—

– per instrucziun da rumantsch en las scolas fr. 5'000.—

Citad da Turitg

– contribuziun 1993 fr. 5'000.—

Uniun da scolinas Cuira

– contribuziun a transports scolarets fr. 6'200.—

Pro Helvetia

– per register Ars Helvetica fr. 1'200.—

Federaziun scolasts svizzers

– per curs da magisters fr. 2'400.—

Radio DRS2

– per rumantsch en 2 minutas fr. 2'000.—

– Per la SCUNTRADA 1994 ha dr. Billigmeier fatg ina donaziun da (cf. cto. da bilantscha 1077) fr. 3'523.25

– En pia memorgia da Mena Wüthrich-Grisch ha la Lia rumantscha pudì retschaiver donaziuns en la summa da fr. 1'860.—

– Lina Egger-Hämmerle barmiarta ha relaschè a la LR in legat da fr. 15'000.—

- La LR è vegnida resguardada en in testament ord il chantun Argovia dad ina persuna che na vul betg vegnir numnada (quest testament è anc pendent)

fr. 25'000.—

Contribuziuns spezialas

Ultra da las contribuziuns considerablas a la pressa, per ediziuns e per translaziuns da teater, vegnan ils sequents projects sustegnids:

- Barat cultural Rumantschia - Rumenia (concert dals „Cantins“ a favur da la Rumenia)
- Champ da teater svizzer (SADS) per uffants a Ftan
- Festival da rock rumantsch
- Inscriziuns rumantschas en il museum da Ziràn
- Ladinia da Turitg sco contribuziun da partenza
- Octopus/Flurin Spescha per prelecziuns „Fieu e flomma“
- Prescoletta Muntogna sura
- Revista per scolars „Aviöl“
- Revista „Dialog rumantsch“

Preventiv 1994

En connex cun il preventiv 1994 han diversas lavurs ed acziuns en princip urgentas stuì vegnir stritgadas pervia da mancanza da finanzas. La confederaziun è stada pronta da renunziar a la reducziun lineara da las contribuziuns federalas che vala uschiglio. La chareschia, ils custs creschents per personal e per lavurs da stampa e las novas acziuns necessarias per stabilisar il linguatg mettan la LR adina pli fitg en ina situaziun da finanzas precara. Gia a curta vista ston mesiras pudair vegnir prendidas tant cun ina revisiun da la „Lescha federala davart contribuziuns al Grischun e Tessin per promover linguatg e cultura“ sco er cun ina nova legislaziun sin fundament dad in nov art. 116 en la constituziun federala. La LR s'engascha cun diversas acziuns per questas revisiuns da leschas.

Elavuraziun electronica da datas

Tant per il secretariat sco era per ils ulteriurs posts da lavur han ins actualisà l'infrastructura electronica ed adattà quella al standard actual. La LR lavura cun sistem MS-DOS WINDOWS 3.1./Claris Works 1.0.

Documents

1. Proposta dal cussegl naziunal per in nov art. 116 CF (22-9-1993)

Ils linguatgs naziunals svizzers èn il tudestg, il franzos, il talian ed il retorumantsch.

La confederaziun ed ils chantuns promovon l'encletga ed il barat tranter la cuminanzas linguisticas.

La confederaziun ed ils chantuns prendan, en il rom da lur cumpetenzas, mesiras spezialas per proteger ils linguatgs naziunals periclitads.

Ils linguatgs uffizials da la confederaziun èn il tudestg, il franzos ed il talian. Per ils contacts cun ils Retorumantschs è era il retorumantsch linguatg uffizial da la confederaziun. La lescha regla ils detagls.

2. Posiziun da la radunanza da delegadas e delegads dals 11-12-1993 conc. la revisiun dad art. 116 CF

La radunanza da delegadas e delegads da la LR che cumpiglia las *uniuns da linguatg regiunalas*: Romania, Uniun dals Grischs, Renania, Uniun rumantscha da Surmeir; *las uniuns surregiunalas*: Societad retorumantscha, Cuminanza rumantscha da radio e televisun, Uniun da scripturas e scripturs rumantschs; e *l'organisaziun extraterritoriala*: Uniun da las Rumantschas e dals Rumantschs en la Bassa sustegna cun persvasiun la proposta dal cussegl naziunal per la revisiun dad art. 116 CF. Questa proposta

- dat al rumantsch il status sco linguatg uffizial da la confederaziun e garantescha quattras in adiever pli consequent e permanent dal rumantsch sin plaun naziunl. **La renconuschientscha dal rumantsch sco linguatg uffizial è in pass impurtant en cumparegliaziun cun la situaziun actuala.**
- obliescha **la confederaziun ed ils chantuns** da prender, en il rom da lur cumpetenzas, mesiras spezialas per proteger ils linguatgs naziunals periclitads. **Questas mesiras spezialas concernan surtut era il rumantsch.**
- promova l'encletga ed il barat tranter las cuminanzas linguisticas. **La bun'encletga pertutga en spezial era las relaziuns tranter ils linguatgs en il chantun Grischun triling.**

La radunanza da delegadas e delegads da la LR spera fermamain ch'il cussegl dals stadis sustegna la proposta decidida dal cussegl naziunal. Per questa proposta po la Rumantschia s'engaschar cumplainamain en ina votaziun dal pievel.

3. Concept per in Servetsch per linguistica applitgada rumantscha (SLAR)

1. Intent

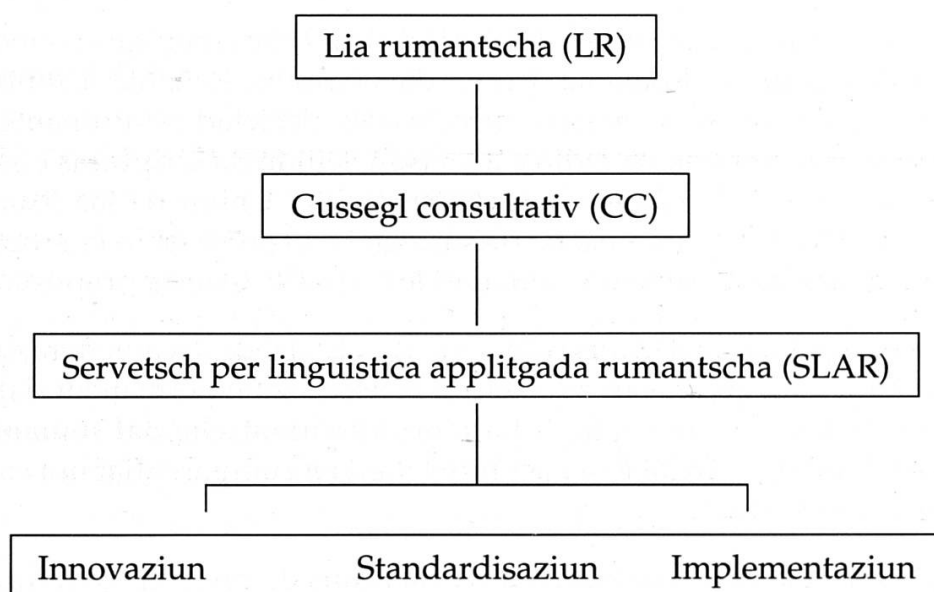
Il SLAR ha l'intent da metter a disposiziun al linguatg rumantsch l'instrumentari linguistic necessari e da garantir sia derasaziun, tegnond quint dal svilup tecnic, economic e cultural dal mund modern.

El surpiglia e cuntinuescha la lavur dal post da linguatg e dal post da rumantsch grischun da la LR e collavura cun instituziuns svizras e chantunalas, activas en il sector da la linguistica applitgada.

2. Organisaziun

Il SLAR è ina part integrala da la LR. El vegn accumpagnà dad in cussegl consultativ (CC)

2.1. Organigram

2.2. Lia rumantsch (LR)

2.2.1. Obligaziuns e cumpetenzas

La LR metta a disposiziun ils locals e l'infrastructura dal SLAR

Ella procura la finanziaziun e l'administraziun e decida, en il rom da sias pussaivladads financialas e da concepts da lavur integrals, davart la grondezza dal SLAR e la dimensiun da sia lavur.

2.2.2. *Dretgs*

La LR ha la surveglianza suprema dal SLAR.

La supranza elegia il persunal dal SLAR (en consultaziun cun il SLAR e cun il CC) ed il cussegl consultativ.

La LR po dar incumbensas al SLAR.

2.3. *Cussegl consultativ (CC)*

2.3.1. *Obligaziuns e cumpetenzas*

Il cussegl consultativ accumpogna la lavur pratica, propona champs da lavur e cussegia il persunal dal SLAR.

El discuta ils resultats da la lavur.

2.3.2. *Dretgs*

Il CC ha vusch consultativa tar l'elecziun dal persunal dal SLAR.

2.3.3. *Cumposiziun*

Il CC sa cumpona da personalitads professionalmain activas ord las suandantas instituziuns che han ina funcziun speziala per la creaziun, normaziun e derasaziun dal rumantsch: servetsch da terminologia da la chanzlia federala, servetsch da translaziun dal chantun Grischun, studio rumantsch da radio e televisiun, conferenza interuniversitara rumantscha (CIR), LR, 1 represchentant da la pressa scritta.

2.4. *Servetsch per linguistica applitgada rumantscha (SLAR)*

2.4.1. *Pensums e cumpetenzas*

Il SLAR è in post da lavur ed ha d'exequir las trais suandantas incumbensas tenor las reglas scientificas e professionali correspondentas:

1. Innovaziun linguistica (planisaziun dal corpus) che cuntegna la creaziun da neologias e la coordinaziun da terminologias.
2. Standardisaziun e normaziun linguistica dal RG e dals idioms (quels en collavuraziun cun persunas responsablas en las regiuns).
3. Implementaziun linguistica (derasaziun dal linguatg, scolaziun, furmaziun) cun las incumbensas da derasaziun da novas terminologias, da scolaziun per ils differents utilisaders sco era la retschertga (sondaziun) e definiziun da novs champs d'utilisaziun dal rumantsch.

EL suttametta annualmain a la LR ed al CC concepts e programs da lavur ed in preventiv da finanzas.

El infurmescha la LR ed il CC davart las lavurs.

El tgira ils contacts cun instituziuns activas en la linguistica applitgada sin plaun chantunal, naziunal ed internaziunal.

2.4.2. Dretgs

Il servetsch ha vusch consultativa tar l'elecziun da ses persunal.

El decida davart lavurs e cuntegns en il rom d'acziun definì.

2.4.3. Persunal

Mintga secziun dal lavuratori è dotata cun almain ina forza da lavur academica u spezialmain qualifitgada per l'incumbensa. Per lavurs auxiliarias stat ina forza da lavur e vegnan represchentadas vers enor dad in manader/ina manadra en fatgs generals. En fatgs da lavur concreta surpiglia la persuna responsabla quest'incumbensa.

Il manader/la manadra coordinescha las lavurs e tgira en particular ils contacts cun l'administraziun da la LR.

3. Custs (calculaziun provisorias, stadi stad 1993)

3 linguistAs paja classa 23/6	frs. 350'000.—
1 forza auxiliara	frs. 65'000.—
custs socials (AVS, assicuranzas, cassa da pensiun, etc.)	frs. 75'000.—
total pajas e custs socials	frs. 490'000.—
tschains ed infrastruttura per ils locals	frs. 15'000.—
administraziun	frs. 10'000.—
infrastructura elavuraziun electronica	frs. 10'000.—
biblioteca linguistica	frs. 5'000.—
spesas e material	frs. 10'000.—
total tschains ed infrastruttura	frs. 50'000.—
publicaziuns, terminologias, etc.	frs. 20'000.—
total expensas	frs. 560'000.—

4. Finanziaziun

La LR promova la finanziaziun che duess succeder tras:

- ina contribuziun da la confederaziun
- indemniziuns dal chantun Grischun per lavurs directas e servetschs (instrucziun, terminologias, lectorats, correcturas da meds d'instrucziun, etc.)
- indemniziun dal radio e da la televisiun rumantscha per scolaziun linguistica, etc.
- eventualas contribuziuns d'universitads u chantuns d'universitads per projects scientifics specifics
- contribuziuns da terza vart
- vendita da products (banca da datas, glistas, pledaris e vocabularis)
- ulteriuras contribuziuns ed entradas per lavurs prestadas (terminologia, lectorats, infurmaziuns, referats, scolaziun, etc.)

4. Intervenziuns parlamentaras en il cussegl grond

- Interpellaziun da deputà Plouda en il cussegl grond conc. l'instrucziun da linguatg en scolas bilinguas (vesair protocol dal cussegl grond, dec. 1993, p. 532)
- Interpellaziun da deputà Friberg conc. il sustegn da la pressa cun meds publics (vesair protocols dal cussegl grond, sett./oct. 1993, p. 377 e dec. 1993, p. 611)
- Dumonda a scrit da deputà Cathomas conc. la translaziun da reglaments da l'Associaziun grischuna per la planisaziun dal territori (AGPT/BVR) en rumantsch (vesair protocol dal cussegl grond, mars 1993, p. 964)

5. Resultats da la dumbraziun dal pievel per il territori rumantsch

Dumbraziun dal pievel 1990

cirquits e vischnancas	Total pop.	Rumantsch sco meglia linguatg ²		Rumantsch sco meglia linguatg + sco linguatg discurren en ils 2 secturs dumandads ³	
		absolut	%	Total	%
FOPPA e RUEUN	7498	4163	55.5	5178	69.1
Castrisch	337	182	54.0	250	74.2
Falera	404	327	80.9	363	89.9
Flond	144	78	54.2	94	65.3
Glion	2282	836	36.6	1250	54.8
Laax	948	453	47.8	583	61.5
Ladir	90	61	67.8	66	73.3
Luven	127	93	73.2	101	79.5
Pitasch	94	70	74.5	83	88.3
Riein	89	55	61.8	62	69.7
Ruschein	342	277	81.0	300	87.7
Sagogn	611	362	59.2	457	74.8
Schluein	475	289	60.8	340	71.6
Schnaus	79	40	50.6	65	82.3
Sevgein	194	121	62.4	135	69.6
Andiast	217	193	88.9	204	94.0
Pigniu	59	38	64.4	44	74.6
Rueun	470	311	66.2	348	74.0
Siat	187	143	76.5	155	82.9
Vuorz	349	234	67.0	278	79.7
CUMIN LUMNEZIA	2427	2113	87.1	2259	93.1
Camuns	45	40	88.9	42	93.3
Cumbel	257	218	84.8	236	91.8
Duvin	80	42	52.5	65	81.3
Degen	259	217	83.8	231	89.2
Lumbrein	397	379	95.5	391	98.5
Morissen	231	220	95.2	226	97.8
Surcasti	73	67	91.8	71	97.3
Surcuolm	93	63	67.7	74	79.6
Tersnaus	72	45	62.5	57	79.2
Uors-Peiden	81	60	74.1	67	82.7
Vignogn	190	174	91.6	181	95.3
Vella	398	346	86.9	372	93.5
Vrin	251	242	96.4	247	98.4

cirquits e vischnancas	Total pop.	Rumantsch sco meglia linguatg ²		Rumantsch sco meglia linguatg + sco linguatg discurren en ils 2 secturs dumandads ³	
		absolut	%	Total	%
PLAUN	12528	1774	14.2	3465	27.7
Bonaduz	1888	114	6.0	210	11.1
Domat	6442	1016	15.8	1921	29.8
Razèn	1018	174	17.1	355	34.9
Flem	2258	200	8.9	515	22.8
Trin	922	270	29.3	464	50.3
CADI	7923	6564	82.8	7110	89.7
Breil	1186	978	82.5	1051	88.6
Mustér	2176	1707	78.4	1886	86.7
Medel (Lucmagn)	427	387	90.6	411	96.3
Schlans	85	69	81.2	78	91.8
Sumvitg	1355	1208	89.2	1278	94.3
Tujetsch	1337	1121	83.8	1208	90.4
Trun	1357	1094	80.6	1198	84.5
SOTSES	4017	1076	26.8	1610	40.1
Alvaschagn	145	67	46.2	90	62.1
Mon	67	48	71.6	59	88.1
Stierva	100	75	75.0	80	80.0
Casti	239	102	42.7	144	60.3
Vaz/Obervaz	2311	368	15.9	608	26.3
Alvaneu	380	109	28.7	205	53.9
Brinzauls	112	65	58.0	82	73.2
Lantsch	453	197	43.5	267	58.9
Surava	210	45	21.4	75	35.7
BRAVUOGN	893	115	12.9	228	25.5
Bravuogn	480	101	21.0	201	41.9
Filisur	413	14	3.4	27	6.5
SURSES	2258	1385	61.3	1660	73.5
Beiva	223	20	9.0	62	27.8
Cunter	175	95	54.3	110	62.9
Marmorera	38	18	47.4	26	68.4
Mulegns	37	27	73.0	32	86.5
Riom-Parsonz	297	234	78.8	262	88.2

cirquits e vischnancas	Total pop.	Rumantsch sco meglia lingua ²		Rumantsch sco meglia lingua + sco lingua discurren en ils 2 secturs dumandads ³	
		absolut	%	Total	%
Rona	58	36	62.1	43	74.1
Salouf	185	152	82.2	166	89.7
Savognin	877	546	62.3	664	75.7
Sur	87	66	75.9	69	79.3
Tinizong	281	191	68.0	226	80.4
MUNTOGNA/ TUMLEASTGA	5052	344	6.8	657	13.0
Almen	200	10	5.0	23	11.5
Veulden	122	31	25.4	49	40.2
Pasqual	358	31	8.7	65	18.2
Pratval	178	3	1.7	6	3.4
Roten	222	10	4.5	24	10.8
Givòlta	330	32	9.7	49	14.8
Scharans	702	22	3.1	57	8.1
Sched	115	42	36.5	56	48.7
Tràn	65	11	16.9	20	30.8
Tumegl	260	17	6.5	46	17.7
Cazas	1587	101	6.4	167	10.5
Farschno	271	15	5.5	32	11.8
Sarn	148	4	2.7	14	9.5
Purtagn	30	0	0	0	0
Flearda	158	1	0.6	8	5.1
Preaz	145	10	6.9	32	22.1
Tartar	161	4	2.5	9	5.6
SCHONS	1442	434	30.1	661	45.8
Farera	48	17	35.4	21	43.8
Andeer	593	87	14.7	185	31.2
Casti-Vargistagn	43	29	67.4	34	79.1
Clugen	33	5	15.2	8	24.2
Donat	117	85	72.6	99	84.6
Calantgil	51	4	7.8	7	13.7
Lon	48	30	62.5	36	75.0
Maton	49	39	79.6	41	83.7
Patzen-Farden	54	34	63.0	45	83.3
Pignia	94	32	34.0	48	51.1
Ziràn	312	72	23.1	137	43.9

cirquits e vischnancas	Total pop.	Rumantsch sco meglia lingua ²		Rumantsch sco meglia lingua + sco lingua discurs en ils 2 secturs dumandads ³	
		absolut	%	Total	%
ENGIADINA BASSA	6124	3977	64.9	4857	79.3
Ardez	393	288	73.3	333	84.7
Guarda	165	119	72.1	150	90.9
Lavin	184	145	78.8	167	90.8
Susch	203	159	78.3	175	86.2
Tarasp	241	102	42.3	139	57.7
Zernez	869	571	65.7	700	80.6
Ramosch	442	363	82.1	398	90.0
Tschlin	515	313	60.8	353	68.5
Ftan	453	263	58.1	308	68.0
Scuol	1889	1087	57.5	1468	77.7
Sent	770	567	73.6	666	86.5
ENGIADIN'OTA	14986	2683	17.9	5158	34.4
Bever	496	120	24.2	236	47.6
Schlarigna	975	198	20.3	406	41.6
Madulain	120	33	27.5	61	50.8
Puntraschigna	1604	194	12.1	520	32.4
La Punt-Chamues-ch	569	145	25.5	275	48.3
Samedan	2875	649	22.6	1327	46.2
San Murezzan	5426	338	6.2	788	14.5
S-chanf	504	336	66.7	398	79.0
Segl	498	122	24.5	242	48.6
Silvaplana	720	141	19.6	299	41.5
Zuoz	1199	407	33.9	606	50.5
VAL MÜSTAIR	1632	1266	77.6	1448	88.7
Fuldera	105	87	82.9	98	93.3
Lü	55	50	90.9	54	98.2
Müstair	752	578	76.9	663	88.2
Sta. Maria	369	259	70.2	308	83.5
Tschierv	147	125	85.0	136	92.5
Valchava	204	167	81.9	189	92.6
TERRITORI TRADIZIUNAL⁴	66780	25894	38.8	34291	51.3
GRISCHUN ⁴⁴	173890	29679	17.1	41092	23.6
SVIZRA	6873687	39632	0.6	66356	1.0

1 Resguardadas vegnan mo/be las vischnancas tradiziunalmain rumantschas dals circuits, p.ex. la Lumnezia senza Val s. Pieder, la Foppa senza Valendau e Versomi, etc.

2 L'emprima dumonda da la dumbraziun dal pievel (dumonda 9.1.) sa clamava:

Linguatg

Tgenin è il linguatg, en il qual vus patratgais e che vus savais il meglier? (inditgar be in linguatg).

3 La segunda dumonda da la dumbraziun dal pievel (dumonda 9.2.) sa clamava:

Tge linguatg(s) discurreis vus regularmain a) a chasa, cun ils parents; b) en scola, al plaz da lavur, en la professiun? (pliras respostas pussaivlas).

Ulteriurs secturs mancan, sco p.ex. ils linguatgs discurreids regularmain cun enconuschents ordaifer la famiglia, la scola e la lavur.

4 Sco TERRITORI TRADIZIUNAL RUMANTSCH (TR) valan tenor G.G. Furer (Romontsch 1980) las vischnancas ch'avevan en ina da las dumbraziuns da 1860-1888 ina maioritad rumantscha, incl. Farschno (Fürstenau)

5 Fin 1980 sa referiva la dumonda sulettamain al **linguatg-mamma**.

Defunctas e defuncts

Nus ans regurdain en pia memorgia da las defunctas e dals defuncts stadAs engaschadAs en il moviment linguistic-cultural rumantsch.

Pader Placi Berther

1904 - 1993

Mena Wüthrich-Grisch

1907 - 1993

Alma Denoth

1911 - 1993

Rapport da las uniuns affiliadas

Societad retorumantscha

Davo üna fasa da reorganisaziun interna, causada tras l'introducziun da l'elavuraziun da datas electronica, ha l'Institut dal Dicziunari Rumantsch Grischun pudü cumanzar dal 1993 a lavurar seguond ün nouv ritem. Quai s'ha fat valair in möd positiv sün tuot ils chomps d'actività da la Società Retorumantscha, tant pro'l DRG co pro las Annalas e pro la seria Romanica Raetica.

In temps da müdadas internas s'esa forsa eir plü avert per reponderar andamaints exteriurs chi paraivan da s'avair cumprovats.

Uschea vaina gnü d'ürant il 1993 be üna tschantada da suprastanza, quella da prümvaira. Nus vain desisti da la tschantada da suprastanza cha nus solaivan far d'utuon (pel solit la segunda mità d'october, in november o december), per cha nus vegnan da coordinar plü bain las tschantadas cul on chalendar. Cun quai cha'ls divers rapports annuals vegnan redigits per la fin da l'on, ans haja parü radschunaivel da spargnar ils rapports intermediaris d'utuon. Nus vain chattà per böen da scumpartir las tschantadas uschea cha nus fain la prüma in schner, la segunda in mai o gün in cumbinaziun culla radunanza generala. La tschantada da schner spordscha l'ocasiun da repassar la lavur da l'on e cumpiglia ün mais ingio cha tuot es main occupà co vers la fin da l'on. Schi fa dabsögn - pervi da tractandas specialas - as po adüna amo disponer dal temp da la segunda mità da l'on.

In ocasiun da la radunanza generala als 5 da gün ha referi il prof. Walter Haas da l'Università da Fribourg sur dal tema „Müssen Sprachen einheitlich sein?“ L'interess per seis referat es stat grond cun quai cha'l referent s'ha occupà dal rapport tanter dialects, idioms e lingua surregiunala standardisada exemplifichond sias observaziuns cun exaimpels our da la realità linguistica dal Grischun rumantsch. L'actualità da la tematica d'eira datta tras las discussiuns in regard a la posiziun e l'adöver dal rumantsch grischun sco lingua surregiunala.

Als 20 da november ha la Società retorumantscha gnü il plaschair da pudair gratular a l'anteriur cheuredatur dal Dicziunari Rumantsch Grischun, Alexi Decurtins, per seis 70avel anniversari. La SRR ha fat quai in ün möd simpel, ma cordial, pro ün aperitiv - s'inclegia cun üna cuorta adressa da gratulaziun davart dal president da la SRR e cun üna resposta da l'undrà - ed ha surdat al giubilar il prüm dals duos toms festivs da las Annalas, dedichats ad el. I nun es ingün dubi cha la dedicaziun dal duos toms da las Annalas, quel dal 1993 (106) e quel dal 1994 (107) fa e farà dalet al giubilar. Quai es però be üna vart da la medaglia. Tschella vart muossa ün effet positiv general sül nivo dals duos toms. Il fat cha'ls duos toms sun concepits sco toms festivs ha dat ocasiun da schlargiar la gruppa da contribuentas e

contribuents. Il cuntgnü dals duos toms es tras quai rich, varià e d'üna qualità remarchabla. Sainza la cooperaziun d'üna part dal team da l'Institut dal DRG, Felix Giger, Kuno Widmer ed Alexa Arquisch, nu füss l'interpraisa statta realisabla in quista maniera.

Il proget „preparaziun pella stampa“ es glivrà in sia prüma fasa e porta uossa seis früts. Il ritem da publicaziun pels fasciculs dal DRG es accelerà, ils numers 117 e 118 sun cumparüts, il 119 es illa fasa da cumparsa. Ils cuosts pel proget „preparaziun pella stampa“ sun squasi cuvernats. Il suottascrit s'allegra da pudair constatar cha sia dumonda dals 7 da settember 1993 per üna contribuziun a la Banca chantunala grischuna ha chattà bun rebomb e cha'l Cussagl da banca e la Direzziun da la Banca chantunala grischuna han surdat a la SRR üna contribuziun da frs. 20'000.— vi dals cuosts dal proget. Cun quai arcugnuoscha l'important institut bancari grischun la valer e la funcziun dal Dicziunari Rumantsch Grischun pella perscrutaziun dal rumantsch, ma eir la paisa da la publicaziun enciclopedica sco funtana pella perscrutaziun da la cultura dal spazi alpin, cha quai as tratta dal spazi specificamaing grischun o dal spazi alpin in general.

La collavur da l'Institutt dal DRG vi dal proget BREW sur la persuna da fiduzcha, il prof. dr. Alexi Decurtins, es statta caracterisada da diversas difficultats e tensiuns. Detagls resortan dal rapport dad Alexi Decurtins chi'd es inseri aint il rapport dal cheuredactur dal DRG pel on 1993 (v. Ann. 107).

La seria Romanica Raetica es gnüda inrichida da trais toms. Ils toms 8 e 9 sun dedichtats ad üna tscherna dad artichels o/e referats dad Alexi Decurtins, il tom 10 cumpiglia la dissertaziun dad Eva Caviezel chi s'occupa da l'istorgia da la scripziun, normaziun e standardisaziun dal sursilvan. La tematica es interessanta. I füss dalettaivel, scha quist fat s'exprimiss eir tras ün bel success pro la vendita dals toms cumparüts.

Il parsura: Jachen Curdin Arquint

Suprastanza

President

Vicepresident

Actuara

Cassiera

Assessurs

Dr. Jachen Curdin Arquint, Cuaira

Dr. Arnold Spescha, Cuaira

Anna-Alice Dazzi Gross, Cuaira

Genoveva Seger-Arquisch, Vaduz

Dr. Cristian Collenberg, Cuaira

Rest Luis Deplazes, Rabiis

Jost Falett, Bever

Martin Gabriel, Glion

Rav. Gion Gaudenz, Puntraschigna

Cristian Joos, Cuira

Gion Arthur Manetsch, Cuaira

Dr. Jon Mathieu, Cuaira

Chasper Pult, Pasqual

Dr. Stefan Sonder, Cuaira

President d'onur

Redacziun Annalas

Dr. Gion Deplazes, Cuaira

Roman Caviezel, Cuaira

Rav. Gion Gaudenz, Puntraschigna

Revisurs da quint

Robert Capaul, Danis

Chasper Stupan, Cuaira

Dicziunari Rumantsch

Grischun

Dr. Felix Giger, Cuaira, caporedacziun

Annatina Secchi Malfroy, Cuaira, redacziun

Dr. Carli Tomaschett, Cuaira, redacziun

Kuno Widmer, Cuaira, redacziun

Ines Gartmann, Cuaira, documentaziun

Alexa Arquisch, Cuaira, secretariat

Dr. Alexi Decurtins, Cuaira

Romania

Radunonza da delegadas/delegai 1992/93

L'aura ha buca manegiau bein cun nus onn, ils 21 da november. Falera era en cumpleina paretta d'unviern. Tuttina han 61 persunas dau suatientscha a nies invit, 40 delegadas/delegai e 21 hosps. 23 perstgisas eran nudadas. Envidai ein stai: 119 delegadas/delegai e rodund 40 hosps.

Suprastonza, cussegl, secziuns e Ligia Romontscha

Sagogn, Mustér, Trun, Schluein, Cumbel e Laax ein ils loghens dallas 8 sedutas dalla suprastonza. Puspei muossa nossa gliesta da preschientscha ina buna participaziun a nossas sedutas. Registradas ein mo 8 perstgisas. Era uonn han nies representant ella suprastonza dalla LR e nies collaboratur regiunal priu stediamein part a nossas sedutas.

Ils 19 da fevrer ei il Cussegl dalla Romania (suprastonza, representant dalla Romania ella suprastonza dalla LR, collaboratur regiunal e collaboratur subregiunals) seradunaus a Glion. En quei ravugl vegn il program annual discussaus. Plinavon rapportan ils collaboratur subregiunals da lur lavur e lur quitaus.

Tras la pressa ed il Radio Rumantsch ei la publicitad vegnida informada sur dil decuors da nossas sedutas.

Ils 12 da december 92 ha la Ligia Romontscha envidau a sia radunonza da delegadas/delegai d'unviern a Cuera ed ils 19 da zercladur 93 alla radunonza da stad a Bravuogn. La Romania sa tarmetter 19 delegadas/delegai. Il december ein 16, il zercladur mo 11 stai presents.

Medemamein ils 12 da december 1992 ei il cussegl dalla LR seradunaus. Ina secunda seduta ha giu liug ils 5 da matg d'uonn ed ina tiarza ils 25 d'october. Nies suprastont ella LR ei staus presents a tuttas treis. Il parsura dalla Romania ha buca saviu far part il matg ed igl october damai ch'el era absents muort raschuns professionalas.

Nies consuprastont Remo Arpagaus ha fatg la punt denter la Romania da giuventetgna e la suprastonza. Cun plascher persequitein nus las activitads da quella secziun. Ei seigi renviau a siu rapport annual. Donn che Remo banduna nossa suprastonza.

Ils 24 d'uost essan nus s'entupai cun representants dil Cerchel cultural da Laax, nossa secziun. In brat d'opiniuns e d'experiences ei d'avantatg per omisduas varts.

Plirs suprastonts han representau la Romania a caschun da differentas occurrenz.

Romania e Renania

Uonn ha la seduta annuala cun la suprastonza dalla Renania giu liug ils 8 da mars a Panaduz. Temas da discussiun ein stai: l'ediziun comunabla

dil Ratuzin da Rico Tambornino, l'ediziun dil Dun da Nadal, sentupadas cun autoritads communalas, la cumissiun Fatscha da nos vitgs, la Scuntrada 1994 en Val Schons, il diever dil lungatg tudestg tras la Baselgia reformada en Surselva, las stentas dalla Renania d'organisar la giuventetgna renaniana e l'instrucziun da romontsch ellas scolas da Glion, Flem e Domat.

Alla radunonza generala dalla Renania dils 3 d'avrel ad Andeer ei il parsura dalla Romania staus presents. Il parsura dalla Renania, Martin Cantieni, ha era visitau nus a Falera.

Scuntrada e Formaziun

Igl otgavel rapport annual 1992/93 da quella impurtonta instituziun, publicaus en il rapport annual da la Romania dat perdetga dalla gronda lavur prestada.

Cuort Ligia Grischa (CLG)

Ussa essan nus secasai ella CLG e sesentin leu da casa. Nies collaboratur regional, Carli Scherrer, e sia gidontra, dunna Celina Hosang-Vinzens, han finalmein plaz per far las lavurs da biro e per tgirar la stizun da litteratura e musicalias. Nus savein exponer nossa purschida e sepresentar als visitaders. Il menaschi da stizun, empustaziuns da cudischs e musicalias, la vendita en stizun e la spediziun dat bia lavur, mo porta era entradas.

Fundaziun biblioteca Romania

Era la stanza da nossa biblioteca ei ussa endrizzata. Danovamein vein nus astgau retscheiver plirs duns da cudischs e gasettas. Nossa biblioteca e nies center da documentaziun fan prova.

Igl ei vegniu luvrau fetg! La cataloghisaziun pretenda denton aunc in grond engaschi.

Ussa ei la Fundaziun era constituida formalmein. Siu emprem parsura ei sur Gion Martin Pelican, viceparsura ed actuar ei Carli Scherrer. Norbert Berther, igl um dil fatg en caussa bibliotecas, ei assessur. Nus engraziein a quellas treis persunas ch'ellas han surpriu quels posts e giavischein buna lavur.

Ediziuns

Igl Ischi 1991, annada 76, nr. 3, ei, sco menziunau en nies rapport annual 1991/92, cumparius cun retard, pér igl october 1992. Ils dus redactors, Beat Manetsch e Gieri Venzin, han presentau in'ovra extraordinaria. Quei album da fotografias veglias e novas cun interessants texts muossa la gronda midada en Surselva. En cuort temps ei l'entira ediziun da 1700 tocs stada vendida. Era la secunda ediziun da 550 tocs ei ton sco exausta. La lavur digl artist Not Vital ei stada ina ughegiada.

La presentaziun digl Ischi tras Roman Caviezel en ina halla dil quartier d'industria a Schluein ha giu liug ils 22 da november. La Romania da

giuventetgna veva organisau leu l'exposiziun „péz en crusch“. Bugen vein nus collaborau cun nossa secziun.

La vernissascha dallas fotografias ord igl Ischi ei stada ils 31 d'october a Trun ella Cuort Ligia Grischa. Quella exposiziun ei vegnida frequentada bein.

Ei seigi engraziaiu aunc ina gada als dus redactors, als sponsurs ed insumma a tuts quels che han collaborau e contribuìu cheutras al reussir da quella ovra extraordinaria.

Ad uras ei igl Ischi 1992, annada 77, nr. 4, cumparius. Ei era buca sempel da presentar il proxim Ischi suenter quel da 1991 e mo quasi in miez onn pli tard. Nossa redactura, Anita Mazzetta, ha denton retschiert grond e meritau laud ils 20 da matg d'uonn alla presentaziun da sia ovra a Surrein egl atelier Jacomet. Marietta Tuor ha fatg in cuort viadi atras il cudisch ed ugliu da leger quel. La giuvna Alice Darms ha enramau la presentaziun en quei atelier extraordinari cun siu cant accumpignaus dalla ghitarra. Dunnas han presentau l'ovra, mo era biaras dunnas han scret. Era cheu nies cordial engraziament alla redactura ed a tuts pertuccai.

Il Nies Tschespet nr. 64 ei cumparius. Il Ratuzin da Rico Tambornino, in cudisch d'affons da scola mesauna, ei cumparius igl atun 1993, denton cun retard. Finanziar cudischs ozilgi ei stentus. Nus essan denton leds da puspei saver presentar lectura per affons e stuppar cheutras in techet la ruosna ch'exista en quei sector. Quei cudisch vegn edius comunablamein da Renania e Romania.

Puspei eis ei buca reussiu da cuntinuar cun la retscha Toni Halter. La lavur redacziunala dil tierz tom ei terminada per la stampa. Ils emprems dus toms ein vegni edi da Desertina e Romania. Las difficultads finanzialas gia menziunadas, mo era las midadas dil davos temps denter la Stampa Romontscha Condrau SA e la Gasser AG han buca lubiu alla casa editura Desertina da semetter vid la realisaziun da quei tierz tom. Nus savein denton buca responsar da tener il roman „Naven da Valata“, ina ovra che Toni Halter ha surdau 15 dis avon sia mort al parsura dalla Romania, vinavon en truchet. Per quei sespruein nus d'edir persuls quei tom. L'auter onn cumpleness Toni Halter ils 80.

Il Radio Rumantsch, la Renania e la Romania edeschan da cuminonza ina DC e cassetta cun cant dalla Ligia Grischa. Uonn han lavurs preparatorias fatschentau nus.

Rumantsch grischun

L'agitaziun en connex cun il rumantsch grischun ei sequietada in stel. Quei lubescha da sedar giu cun quei project a moda e maniera meins emozionala e persunter pli fritgeivla. La discussiun sto sefar vinavon per lubir da fixar il diever dil rg el futur.

La Quotidiana

Il project dad ina gassetta romontscha dil gi caschuna vinavon e gest actualmein discussiuns animadas. Quei ei succedi buca il davos pervia

dalla menziun da cussegliera federala Ruth Dreifuss da vuler sustener finanziamein in tal project e muort la proposta da cuss. naziunal Elmar Ledergerber da Turitg da conceder annualmein 3 milliuns ad ina gasetta romontscha dil gi, in organ independent. La concentraziun dil davos temps sil sector dalla pressa grischuna fa quitaus.

Artechel 116 dalla constituziun federala

La revisiun da quei artichel ei pli difficila che quei ch'ins ha cartiu a sias uras. Surtut la definiziun dil principi territorial ha dau da slignar. La fin da settember ha il cussegl naziunal acceptau ina versiun simplificada. Il romontsch duess daventar parzialmein era lungatg official. Confederaziun e cantuns fussen obligai da schurmegiar ils 4 lungatgs svizzers. Ussa dependa ei aunc, schebein il cussegl dils cantuns sa era sedecider per quella versiun. - Lein sperar ch'ei resti buca mo tier declaraziuns.

Autras acziuns

Contonscher la gliעד ozilgi cun informaziuns ei tut auter che sempel, en vesta allas numerusas informaziuns che vegnan purschidas gi per gi. Nus empruein perquei cun in feigl d'informaziun davart la Romania.

Das gadas vein nus cumbinau nossas sedutas cun inscunters cun representants da vischnaucas: ils 27 d'avrel a Mustér ed ils 29 da zercladur a Schluein. Omisduas discussiuns ein stadas interessantas e d'avantatg per tut ils participants. La discussiun avischinescha e lubescha il brat d'opiniuns e d'experienceschas. Nus sperein da saver cuntinuar cun tals inscunters en autras vischnaucas.

Cun interess vein nus persecitau la lavur da dunna Regula Bücheler davart l'integraziun da famiglias immigradas da lungatg buca romontsch a Sagogn. Nus essan stai leu alla presentaziun da quella retscherca e ponderein tgei consequenzas che quels resultats han per nossa lavur.

Buca meins interessantas ein stadas las seradas da dunna Gisula Tschanner davart il tema „romontsch e tudestg davos meisa“. Era quellas dattan impuls per nossa lavur.

Ils 11 da matg essan nus s'entupai cun Leo Huonder dalla Stampa Romontscha Condrau SA. Il directur da quella ha stuiu seperstgizar il davos mument. Cun quella interpresa vein nus bia contacts. La libreria Condrau venda da nos cudischs, nus surdein a Mustér lavurs da stampa, publichein artichels ella Gasetta Romontscha e vendin era las ovras edidas dalla Desertina. In giavisch ei da coordinar ils termins da nossas ediziuns. Quei ei denton buca aschi sempel. Era quest atun cumparan 4 cudischs romontschs enteifer in memia cuort interval.

L'entschatta da settember vein nus dumandau Giusep Condrau d'informar nus davart las midadas da structura en connex cun la Gasser AG - Condrau SA. Tochen oz havein nus udiu nuot.

Suenter ch'igl Ischi ei staus cumpariu essan nus s'entupai cun la redactura Anita Mazzetta per discutir da sias e nossas experienceschas cun

siu emprem tom e dallas preparativas per il secund. Igl ei impurtont da tgirar stretgs contacts cun nossas redacturas. Cun la redactura da Nies Tschespet ei previda ina semeglionta discussiun. En quei connex vegnin nus era a deliberar el decuors digl onn proxim in statut da redacziun.

Nos organs ufficials, Tschespet ed Ischi, han dau dabia da ponderar e discutir a nus. Els absorbeschan bia daners. La vendita cuntenta buca. Ils temps ein semidai. Eis ei aunc adequat d'edir mintg'onni omisdus? Quella discussiun sto vegnir fatga.

Cun quitaun persequitein nus il svilup da nies lungatg ella Foppa ed el Plaun, actualmein surtut a Domat. Leu vegna vegnir decidiu el decuors digl onn proxim sur dalla instrucziun da romontsch ellas scolas e schebein ins vul aunc mantener ina scoletta romontscha. Nus essan permanentamein en contact cun l'Acziun romontscha Domat. Quella ei danovamein segidada ad organisar ils Dis da litteratura dalla Uniun da scripturas e scripturs romontschs a Domat.

Finanzas

La situaziun finanziaria dalla Romania ei enconuschenta. Nus stuein sminuir nies deficit. Era uonn essan nus sestentai d'agir en quei senn.

Susteniments finanziarials

Nus vein decidiu las contribuziuns suandontas:

- Desertina „Tè-Tuà“ (Candinas)
- Desertina „Orembora“ (Cadruvi)
- Ovras (G. Deplazes)
- Ils Cantins „Concert da giubileum“
- Romania da giuventetgna „Surselvatlon“

In memoriam

Ils 7 da zercladur 1993 ei P. Placi Berther, conventual dalla Claustra da Mustér, morts ella vegliadetgna dad 88 onns. In onn eis el staus promotur dalla Academia Romontscha alla Scola claustrala. Suenter la mort da P. Vigeli Berther ha P. Placi tgrau cun tschaffen ed engaschi l'enconuschenta Biblioteca Romontscha dalla Claustra. En numerusas pleivs romontschas eis el segidaus ora savens ella pastoraziun. - Nus vegnin a salvar il fideivel ed attaschau Tuatschin e zun beinvesiù e popular conventual da Mustér en buna memoria.

Engraziament

Era igl onn 1992/93 ha purtau dabia lavur e beinenqual quitaun. Cun agid va denton tut pli lev. Bunas relaziuns en suprastonza ein ina buna basa da lavur. Nus deplerein fetg la demissiun da sur Gion Martin Pelican. Era uonn vai jeu saviu sefidar da mes consuprastonts, da nies representant ella suprastonza dalla LR e da nies collaboratur regional. Cordial engraziament persunter.

Igl ei encuraschont da veser igl engaschi da nossas redacturas da Tschespet ed Ischi, da nos collaboraturs subregiunals, da nos representants en differentas gruppas da lavur e da nossa collaboratura ella CLG a Trun. Era dil persunal dalla LR savein nus quintar cun agid e sustegn. Nies sincer Dieus paghi persunter.

Savens savein nus mo animar, dar in stausch. Sunter dependa ei da biars auters, da quels che fan impurtonta lavur a pro da lungatg e cultura, a casa, en scola, sil plaz da lavur, en baselgia, en uniuns ed uffecis etc. Era a quels e quellas exprimn nus nies grond engraziament. Nus sperein da saver quintar cun tut quels era vinavon.

Il parsura: Gion T. Deplazes

RAPPORT DIL COLLABORATUR REGIONAL

Vendita da cudischs

Sin fundament d'ina retscherca tarmessa a Cuera, el Plaun ed ella Bassa ha la Romania ussa actualisau la gliesta d'abonnents per sias publicaziuns officialas. Acziuns da vendita ella regiun han giu liug igl atun ed unviern 1992 a Surrein, Rabiun, Ruschein, Sagogn, Vella, Vignogn e Vrin.

Ils rivendiders en mintga vitg han derasau il Nies Tschespet 63 ed igl Ischi 77 ellas casadas. Era en stizun dalla Romania, ella Cuort Ligia Grischa, vegn vendiu e spediud cudischs romontschs, cassetas e DC gl'entir onn.

En stizun

Ils collaboraturs regiunals dalla Romania e Renania han rimnau la terminologia romontscha dils artechels frequents dils suandonts tips da stizun: mazlaria, cascharia, pasternaria, stizun da victualias, drogaria e papetaria. Ils cudischets da format tascabel ha la stampetta Ferrera procurau. Els ein vegni derasai entras las stizuns els vitgs ed en las scolas dalla Surselva romontscha.

Translaziuns, cussegliaziuns

ed intermediaziuns da terminologia ein lavurs quotidianas el center dalla Romania. Savens vegn il tiern romontsch propagaus per caussas ch'ei daditg s'ignivadas en casa e luvratori. Mo era terminologia nova vegn derasada. Dumandaus ei in servis prompt e nunbirocratic.

Referats

La stad s'annunzian gruppas da turists, societads e scolas ella Cuort Ligia Grischa e giavischan sclariment e documentaziun arisguard il romontsch en general ed il sursilvan en special.

Romontsch per Romontschas e Romontschs

senumna ina scolaziun per il persunal da canzlias, biros ed auters uffecis che la Romania porscha ensemen cun la Renania ella Cuort Ligia Grischa a Trun. Sco scolasts stattan a disposiziun dr. Arnold Spescha, dr. Clau Solèr ed Ignaz Cathomen, translatur cantunal.

Il diever d'ina grammatica, il redeger texts d'informaziun ed il scriver protocols ein ils temas che vegnan dilucidai.

Inscrizziuns romontschas

Aunc adina dat ei vischnauncas romontschas che lubeschan (legia impedeschan buca) inscripziuns publicas tudestgas! Veramein ina paupra tenuta! Ins hagi buca patertgau vidlunder... ed autras stgisis valan lu per perstgisa. Per impedir che quei serepeti buca, ha la Romania creau in feagl CUSSEGLIAZIUN LINGUISTICA PER INSCRIPZIUNS E RECLAMAS.

plicadas d'empunir contacts culla Romania cura ch'ei setracta da lubir inscripziuns publicas els vitgs. Igl exempel da zacontas vischnauncas dalla Cadi e dalla Lumnezia duess far scola dapertut: ellas lubeschan neginas inscripziuns tudestgas.

La biblioteca dalla Romania

Dapi che la Romania ei sut tetg ella Cuort Ligia Grischa, ha ella astgau prender encunter differents duns da cudischs e gasettas veglias. Nus presentein a nossas visitadras ed a nos visitaders ina biala biblioteca: cudischs vegls religius, biblas, cudischs da scola, belletristica, scienza, tuttas periodicas e la Gasetta Romontscha naven da 1857. Il rimnar cudischs vegls e serrar largias ella documentaziun dalla litteratura sursilvana resta in pensum permanent.

Sedutas e rapports

Mintga meins s'entaupan ils collaboraturs regiunals dalla Ligia Romontscha a Cuera en Casa Romontscha. Els rapporteschan, secussegliau e retscheivan incumbensas. Era dallas sedutas dalla suprastanza dalla Romania separticipescha il collaboratur regional. El informescha ed ha vusch cusseglianta.

Per finir

seigi engraziau alla suprastanza dalla Romania e dalla Ligia Romontscha per la buna collaboraziun e confidanza. Era a dunna Celina Hosang, ella Cuort Ligia Grischa, seigi engraziau pil quita e bien uorden en connex culla vendita da cudischs.

Carli Scherrer, collaboratur regional

Suprastanza

President
Viceparsura
Administratur
Assessuras

Gion Tumasch Deplazes, Domat
Gion Antoni Derungs, Cuera
Giusep G. Decurtins, Falera
sora Florentina Camartin, Mustér
Alice Darms, Ruschein

Redacturas:

Ischi annual
Tschespet

Anita Mazzetta
Marietta Tuor

Uniun dals Grischs

Tschantadas

Dal mais lügl 1992 fin al mais lügl 1993 s'ha radunada la suprastanza nouv jadas, per regla a Zernez, ma eir a S-chanf, Scuol, Sent e Samedan, per evader üna blerüra da tractandas.

Nos collavuratur, Jacques Guidon, e nossa administradura, Ursula Willy, sun adüna preschaints cun vusch consultativa.

Be cun ün'absenza s-chüsada es eir adüna stat preschaint nos rapreschantant ladin, Jon Domenic Parolini, chi'd es daspö duos ons in suprastanza da la Lia rumantscha.

Chesin Manella

La gestiun da nossa butia da cudeschs e da mezs auditivs funcziuna a plaina satisfacziun da la suprastanza. Grazcha fich a nossa administradura.

La comunità evangelica da Schlarigna e l'Uniun dals Grischs s'han accordadas da strichar la part C da l'art. 8 aint il contrat chi d'eira gnü stipulà als 17 da marz 1977. Cun quai es strichà il dret d'adöver cumünaivel dal local da la butia per la comunità evangelica.

Publicaziuns

- Il Chalender Ladin e'l Dun da Nadal sun periodics chi han eir quist on raggiunt cun bravüra lur böt. Ün cordial ingrazchamaint als redactuors.
- „Ouvras“ da Men Rauch, toms I + II, rapreschantadas a Scuol ed a Schlarigna
- „Chanzuns da cumpagnia“
- „Jonatan, il detectiv“, cudesch da pops, traducziun in vallader
- „La culla da vaider“, cudesch da pops, traducziun in puter
- „L'ouvra litterara“ dad Artur Caflisch, rapreschantada in Chesa Planta a Samedan
- „Tanter di e not“, trais istorgias dad Oscar Peer

Publicaziuns sustgnüdas

- „Chanzuninas rumantschas“ a Claudia Gaudenz-Rauch
- „500 ons Baselia da Sa. Maria“ a H.-P. Schreich
- „Chasa Paterna“ nr. 112 a la cumischiun Chasa Paterna
- „Co urar“ da Jörg Zink, al colloqui d'Engiadina Bassa/Val Müstair
- „Documentaziun da Tarasp“ a J. Th. Stecher
- „La Petnera“, la part rumantscha, a la Stamparia engiadinaisa

Oters sustegns

- a Romedi Arquint pel proget „Introducziun in la lingua e cultura ladina“ per gimnasiasts

- a la „Fundaziun Planta“ pels cuors da rumantsch
- a las secziuns localas da l'UdG: Cuaira, Silvaplana, Ardez

Cuvis

La suprastanza as raduna minch'on ad üna radunanza culs cuvis per orientar da quai chi cuorr'e passa. Ils cuvis sun ils mess o las persunas da contact culs differents cumüns. Lur incumbenza es da vender il Chalender ladin o eventualmaing otras publicaziuns, surtuot però dad intimar als cumüns da far adöver da lur dret da delegar duos persunas a la radunanza generala da l'UdG. (Quista müdada dals statüts es gnüda acceptada dal 1988 ingio chi vegnan eir elets ils delegats a la Lia rumantscha.)

Acziuns

- Rosina Vonzun ha cuntinuà il seguond on sco magistra ambulanta.

L'interess da genituors da linguas estras es avantman. Il böt es amo adüna quel da tils dar la pussibilità d'imprender rumantsch a favur da lur uffants chi cumainzan la scoula ed ad incleger quai cha quels imprendan in prüma ed in segunda classa.

Sco cuntinuaziun han els la pussibilità da frequentar ils cuors d'assimilaziun.

Ils cuors d'assimilaziun, ils cuors da muossadras e da chanzlists cuntinu- an sco üsità.

Program da correctura

La suprastanza ha reponderà e decis da realisar l'idea d'ün program da correctura pel computer. I's vaiva fingià plü bod investi temp e finanzas, però il sistem inchaminà quella jada nu persvadaiva.

Lavur previssa in prüma fasa:

- Transfuormar ils plets dats aint da Gion Tscherner in üna fuorma generala per computers
- Eventualmaing decider che infuormaziun supplementara chi'd es amo da dar aint
- Prodüer ils dicziunaris pels programs. Previs esa „MSWord“, „Word-Perfect“ e prodots da la ditta „Claris“ e quai cumpatibel per IBM implü „Macintosh“.
- In segunda e terza fasa: eventuelmaing la versiun putera ed ün program da sinonims.

Cun la lavur es gnüda incumbenzada la firma Radiar a Sent.

Anniversaris

Nus vain gratulà per l'anniversari a meritavlas persunas:

- a giunfra Bernina von Guaita pel 90avel cumplion;
- a signur rav. Jachen Ulrich Gaudenz pel 95avel cumplion.

Contacts

La chüra da nossa lingua dal minchadi, saja quai in famiglia, sün via, in butia, in uffizis, in nossas scoulas, in noss cumüns ed in nos territori ladin ha adüna priorità.

Ils contacts cun la Lia rumantscha, cul Radio rumantsch o cun otras societats rumantschas nu sun main importants. Il contact e l'infuormaziun sun necessaris e'l sustegn vicendaivel es indispensabel per raggiundscher il böt da mantgnair e promover nossa lingua rumantscha.

Eu ingrazch a la suprastanza, a Jacques Guidon ed a minchün chi m'ha sustgnüda in quist meis intent.

La presidenta: Renata Bott

RAPPORT DAL COLLAVURATUR REGIONAL

Cumanzà l'on n'haja cun verificchar termins e metter ad ir l'agenda pel 1993, v.d. cun transportar d'ün'agenda in tschella ils termins fingià fixats.

Scoulas

Scoulina: Il cuors tradiziunal annual per mussadras ha gnü lö als 17 da november. Quista jada è'l stat dedichà a l'introducziun i'l novv mez d'instrucziun „Girumbella“ - chanzunettas e versets - puter.

Scoula: Als 6 da schner ho gieu lö a Zernez (sün intimaziun da mia vart) üna tschanteda „Rumauntsch in scoula in Engiadin'Ota“, causa cha quist problem stu gnir discuto a fuonz e que quaut bod pussibel. Preschaints d'eiran: Ursina Fried, Chasper Pult, Bernard Cathomas, Claudio Gustin e'l suotsegno.

Ils preschaints vaivan previs d'incumbenzer a la conferenza da magisters d'EO da fer dietas da lavur cun la magistraglia e da fer lavur publica per sensibiliser la populaziun pel problem dal rumauntsch scu tel e'l problem da la bilinguited. Realiso nun es gnieu per intaunt aunch'ünguotta.

Bainschi es intaunt gnida instituida üna cumischiun chi ho d'elavurer ün program per ün proget pilot da scoula, cuschidrand surtuot la bilinguited.

Tschantada a la LR (17-3-1993): „Scoulas fundamentalas cun instrucziun da rumantsch“.

Scoula commerciala a Samedan: Examens da la fin da giarsunadi: examinatur ed expert.

(A la scoula professiunala nu s'ha amo müdà inguotta!)

(Intervenziun regard l'instrucziun da rumantsch a l'Institut da Ftan. Aboccamaint cul rector Gutbroth, cun Jon Plouda e cul cusglier administrativ Constant Gritti).

Scoulaziun da creschüts SFL

- Grand bal da Büman (reclama per la SFL)(9-1-1993).
- Cuors da rumantsch per Rumantschs - ha gnü lö be in Val Müstair. Il cuors - stat scrit oura eir in Engiadina Bassa - nun ha pudü gnir manà tras causa massa pacas annunzchas.
- Oters cuors han gnü bun e fich bun esit.
- Ils cuors d'assimilaziun funcziunan vaira bain. I füss però giavüschaibel schi gnissan frequentats amo plü bain. La propaganda pels cuors es sgüra sufficiainta.
- Radunanza generala da la SFL (26-2-1993)
- Intretschà collavuraziun da la SFL cun la Società da commerzi e mansteranza d'Engiadina Bassa. Collavuraziun.
- Scumparti ün cuors „Il muond da la culur“.
- Agüd pro la publicità dals cuors.

- Tschantadas da suprastanza e da la cumischiun pedagogica da l'AUPS/VSV a Berna, a la quala fan part la SFL, la SFS e la scoulaziun da cretschüts pro la LR.

Rapports

- Rapports dals coll. reg. a la LR (cun e sainza CA).
- Rapports a chaschun da las radunanzas da suprastanza da l'UdG.

Cuors

- Cuors intensiv da rumantsch a Scuol (26 - 30 lügl 93).
- Cuors intensiv da rumantsch a Sa. Maria (9 - 13 avuost 93).
- Programmà in detagl il Cuors per manaders da cuors illa Rumantschia. Il cuors ha lö als 24 avrigl a Cuaira. Bleras annunzchas. Otra lavur conc. quist cuors, p. ex. contact cul instructor dal cuors, signur Armand Claude dal Center per scoulaziun da creschüts svizzer a Lucerna.

Radunanza annuala dals cuvis (25 avuost 93)

A quista radunanza vegnan ils cuvis orientats sur da las activitats da l'UdG. I tils vegnan surdattas incumbenzas, p. ex. quellas da publichar ed organisar ils cuors d'assimilaziun.

Referats

- A Prutz, per incumbenza dal Kulturausschuss „Die Rätoromanen im allgemeinen und die Engadiner, unsere Nachbarn, im besonderen“.
- Plüs referats davart il rumantsch per classas da scoulas chantunals da la Bassa. Instrucziun da rumantsch.
- „Impissamaints ed inspiamaints“ (oter sco a Cuaira!) a San Niclà.
- Colloqui d'Engiadina Bassa e Val Müstair „Che dovair cha la baselgia ha conc. il mantegnimaint dal rumantsch“ (gronda discussiun!).

Ediziuns

(Las publicaziuns da l'UdG pon gnir relevadas dal rapport da la presidenta da l'UdG).

Mia lavur consista in quai ch'eu prepar las ediziuns per la publicaziun: correcturas da manuscrits e da las binderas da stampa, dumondas da subvenziun, trattativas cun las stamparias, dumondas per even. drets da traducziun e publicaziun, preschantaziun da las publicaziuns e.o.p.

Teater

- partecipaziun a las radunanzas da la suprastanza da l'UTP ed a la radunanza generala a Veulden (8 mai 93)
- stat a las rapreschantaziuns da las gruppas localas da teater
- cussagliaziuns ed agüds.

Otras activitats

- acts da preschentscha
- partecipaziun a la radunanza da constituziun da la „Fundaziun San Niclà“
- lavuors chi’s repetan adüna darcheu: cuortas traducziuns, correc-turas e.o.p.
- Proget per la realisaziun dal PRINCIP TERRITORIAL a la basa, illa regiun Engiadina Bassa/Val Müstair. A la populaziun da la regiun dess gnir datta la pussibilità da’s declerar in aigna respunsabilità sco REGION RUMANTSCHA.

Jacques Guidon, collavuratur regional

Suprastanza

<i>Parsura</i>	Renata Bott, Tschierv
<i>Vice-parsura</i>	Nina Dazzi, Zuoz
<i>Chaschiera</i>	Maria Sedlacek, Sent
<i>Assessours</i>	Romedi Arquint, Cinuos-chel Claudio Chiogna, Samedan
<i>Suppleant ed actuar</i>	Robert Giacometti, Lavin
<i>Suppleant</i>	Constant Pazeller, Tarasp
<i>Revisuors da quint</i>	Oscar Cuorad, Susch Anton Demonti, Sent
<i>Publicaziuns</i>	Chalender Ladin Dun da Nadal
<i>Redactuors</i>	Nicolò M. Gaudenz, Scuol Chatrina Urech-Clavuot, Samedan

Administraziun e deposit da litteratura:
Chesin Manella, Schlarigna: Ursula Willy, Zuoz

Renania

Suprastonza

La suprastonza dalla Renania ha salvau igl onn vargau 11 sesidas e tractau 85 fatschentas. Sper quei han giu liug numerusas sesidas da gruppas da lavur, da cumissiuns eav. In suprastont impunda oz da bia temps e lu era da bia lavur en favur dil romontsch. La collaboraziun en suprastonza ei fetg buna, schegie ch'ei dat prest mintga ga per quel ni tschel pensums ch'el sto ir a casa, pia en siu vitg. Tochen la fin d'avrel ha igl anteriur parsura Martin Cantieni tgamunau la barca, naven dil meins da matg il nievelegiu parsura Sep Item. La suprastonza dalla Renania secumpona da 9 commembras e commembers (3 dunnas e sis umens). Allas sesidas fan ultra da quei part cun vusch consultativa: il representant dalla LR, il collaboratur regional ed il redactur da La Casa Paterna/La Pùnt. Quei relativamein grond gremi garantescha ina buna representanza dallas singulas regiuns renanianas.

Publicaziuns

La Casa Paterna/La Pùnt

L'ediziun da La Casa Paterna/La Pùnt ei oz l'incumbensa principala dalla Renania. La cumissiun da La Casa Paterna/La Pùnt che vegn presidiada digl anteriur redactur Johann Clopath, ha giu d'encurir in remplazzader pil redactur Manfred Veraguth, che ha stuiu absolver la scola da recrut. Ella ha anflau ella giuvna scolasta Barbara Riesch da Trin/Ziràna ina remplazzadra dil redactur. Ella ha fatg sia lavur per pleina cuntentientscha dalla suprastonza, mo era dils lecturs da nossa gasetta. La suprastonza ha era organisau in'acziun per contonscher novs abbonents.

Calender Per Mintga Gi

Il calender ei cumparius per la 62avla ga. Che biars spetgan mintgamai vess sil niev calender, ei in mussament ch'el vegn apprezziaus dils lecturs. Per la redacziun dalla part sursilvana ei ser Martin Fontana da Favugn staus responsabels, per la part sutsilvana ser Jakob Michael da Sagogn.

Dun da Nadal

Quel ei cumparius per la 64avla ga. Il niev concept para da plascher als affons, schegie che la vendita astgass aunc esser meglia. Positivamein ei da remarcar ch'el vegn era cumpraus pli e pli dalla Surselva siado. Quei ei segiramein il resultat dalla buna collaboraziun cun la sora gronda, la Romania. La part sursilvana dil Dun da Nadal ei vegnida redigida da dunna Emmi Caviezel, Cuera, e d'Augustin Manetsch, Mustér; la part sutsilvana da Christ Casper Dolf da Vargistagn.

Sustegns finanziaals

La suprastanza ha decidiu sustegns finanziaals:

- pil film „La rusna pearsa“ da Dino Simonett
- per „Sur spundas e vals“ da Tani Dolf
- pil Festival da rock romontsch a Riom
- per inscripziuns romontschas „Exposiziun baselgia Ziràn“
- per la prescoletta Muntogna sura
- per la cuorsa da Schons
- per Fablas da ser Ulrich Caflisch
- per uraziuns da Gisula Tscharner
- per la gruppa dalla giuventetgna renaniana
- per la cuorsa populara da Vuorz
- per las cuminonzas romontschas d'Andeer, Flem e Trin
- per Poesias e raquents da Gion Battaglia da Piazza.

Contacts cun las autoritads communalas:

- da Donat

La suprastanza dalla Renania ei s'entupada a Donat cul president communal e commembers dalla suprastanza communal e dalla scola ed ha tractau damondas dalla situaziun linguistica en vischnaunca. Donat ei da gronda muntada pil manteniment dil sutsilvan per l'entira Muntogna da Schons. A Donat sesanfla la suletta scola romontscha dalla Val Schons e la suprastanza dalla Renania ha saviu seperschuader ch'ils gremis politics communalas vulan mantener vinavon la scola romontscha ed il lungatg sutsilvan en vischnaunca. A quella caschun ha il president communal Hansjörg Hassler declarau che la vischnaunca da Donat fussi era pronta da surprender la Scuntrada romontscha 1994 sco center da quella. Quella offerta ei silsunter vegnida acceptada cun plascher ed engraziament.

- da Luven

Era cun la suprastanza communal da Luven ha giu liug ina sentupada. Luven ei oz aunc ina vischnaunca romontscha che vul denton prender las mesiras necessarias ad uras per mantener il lungatg romontsch en vischnaunca. In dils resultats concrets dalla scuntrada a Luven ei la fundaziun dil Cerchel cultural da Flond/Luven/Surcuolm. Era en quei cerchel ha la Renania ses exponents locals.

Secziuns localas

El mument existan secziuns localas ad Andeer, Flem e Trin. Vitier vegn il Cerchel cultural da Flond/Luven/Surcuolm che ha empau in'otra structura e che vegn sustenius finanziaalmein dallas vischnauncas e dall'uniun da traffic. Igl ei pia buca ina secziun dalla Renania. En quella secziun ein denton representai Renanians che s'engaschan leu per lungatg e cultura romontscha. Era a Sagogn ein Renania e Romania vidlunder da gidar a furmar ina gruppa culturala romontscha. Tenor il plan dalla Renania duess

ei era dar cul temps ina cuminonza romontscha per la regiun da Tusaun e la Tumliasca ed ina a Castrisch. Quei ei denton in pensum pils 1994.

La Cuminonza culturala da Flem ei stada fetg activa ed ha contrahau differentas gadas duront igl onn cul cussegl-scola da Flem che ha sistiu la fin dils 1992 l'instrucziun obligatoria da romontsch ellas scolas primaras da Flem pervia da difficultads disciplinaras e surtut era pervia da munconza da scolasts che fussen stai prompts da dar quella instrucziun. La fin digl onn ha il cussegl-scola lu decidiu da dar romontsch mo pli sco rom facultativ. La Cuminonza romontscha da Flem vegn a lantschar ina iniziativa che preten- da ina instrucziun obligatoria da romontsch ellas scolas primaras e ro- montsch sco rom facultativ ella scola reala e secundara. Davart quella iniziativa vegnan lu las votantas ed il votants da Flem a stuer decider definitivamein. Gest quei exempel muossa, con impurtontas che quellas gruppas localas ein per s'engaschar per il lungatg romontsch alla basa.

La giuventetgna renaniana ei s'organisada

Duront igl onn vargau han giu liug differentas sentupadas cun giuvnas e giuvens dil territori renanian cun la mira da fundar ina Gruppa ro- montscha renaniana. Suenter empremas difficultads eis ei lu reussiu da fundar quella gruppa. La Renania ei perschuada ch'ins sa mo garantir il manteniment dil lungatg romontsch cun ina giuventetgna engaschada.

Scuntrada romontscha Val Schons 1994

Cun fixar Donat sco center dalla Scuntrada romontscha 1994 han la LR e Renania anflau ina sligiaziun che vegn a cuntentar ils organisateurs ed ils visitaders da quei grond eveniment romontsch. Gia han giu liug pliras sentupadas denter ils representants dalla LR e la Renania. La Renania procura en emprema lingia per l'infrastructura. Per ella vegn ils 1994 ad esser in onn da gronda, mo era da cuntenteivla lavur. Sco president dil comité d'organisaziun Scuntrada 1994 Val Schons agescha igl anteriur president dalla Renania, Martin Cantieni da Donat. El vegn sustenius dil representant dalla Renania ella LR, Gion Kunfermann da Maton, dalla suprastanza dalla Renania e secapescha era dil collaboratur regional che vegn era a luvrar duront il temps da preparaziun per la LR.

Radunonza da delegai

Quella ha giu liug ils 3 d'avrel 1993 ad Andeer e quei per la davosa gada sut il presidi da Martin Cantieni da Donat.

Martin Cantieni ha tgamunau la Renania duront treis periodas da dus onns. Quei uffeci ei limitaü tenor ils statuts sin sis onns. Martin Cantieni ha prestau da bia lavur per la Renania ed aschia pil manteniment dil lungatg romontsch. El ei era adina puspei s'engaschus per midadas positivas sco per ina gassetta quotidiana e per il rumantsch grischun sco lungatg surregi- unal. El ha astgau retscheiver dalla radunonza generala in cordial engrazia- ment per tut sias activitads sco parsura dalla Renania.

Demissiunau han era ils suprastonts ser Huldrych Blanke, Ziràn, dunna Silvia Mark-Castelberg, Ziràn, e Felix Pfister da Domat. Ad els in cordial engraziament. Els ein vegni remplazzai da ser Martin Fontana, Favugn, Barbara Riesch, Trin/Ziràn, e Johann Clopath, Trin-Mulin. Il presidi dalla Renania ha Sep Item, Flem, surpriu. Quitaus fa la situaziun finanziaria dalla Renania. Il quen dalla Renania 1992 siara tier entradas ed expensas da ca. 200'000.— francs cun in pign avanzament da biebein 3'000.— francs.

Perencunter preveda il preventiv 1993 in surpli d'expensas da viers 9'000.— francs. La situaziun finanziaria dalla Renania ei buca buna ed ins spera ch'ei detti en cuort temps dapli daners per las uniuns regiunalas era si da Berna.

La Radunonza generala ha lu era undrau treis commembers meriteivels. Plasch Barandun, dr. Martin Bundi e ser Ulrich Caflisch ein vegni nominai cun grond applaus sco commembers d'honor dalla Renania.

Engraziament

In cordial engraziament va als suprastonts ed a tut ils ulteriurs „ufficials“ dalla Renania, als redactur(a)s dalla Casa Paterna/La Pünt, dil Dun da Nadal, dil Calender Per Mintga Gi, insumma a tut quels ch'ein s'engaschai en ina fuorma ni l'otra per nies lungatg matern e lu secapescha era al collaboratur regional.

Il parsura: Sep Item

RAPPORT DAL COLLAVURATUR REGIONAL

La lavur da l'onn passà è stada marcada da dus eveniments centrals: Per l'ina dal cumbat cun il cussegl da scola da Flem per il mantegniment da l'instrucziun da rumantsch en la scola primara da là e da la gronda perioda da tgirar la redacziun da nossa gasetta emnila „La Casa Paterna/La Pùnt“. La cuntraversa cun il cussegl da scola da Flem, la quala è vegnida manada sin il nivel persunal, hai jau pers, essend che quest gremi m'ha sclaus da las ulteriuras tractativas, per evitar ch'el vegnia crititgà.

La lavur redacziunala pretenda blera prontezza da lavurar malregular-main, ma porta tuttina mintgatant in pau satisfacziun, essend che jau hai survegnì bain inqual reacziun positiva per questa.

Las lavurs principalas da l'onn passà sa laschan subsumar sut ils sequents temas:

Scolaziun da creschids en Sutselva: Jau hai elavurà il program ed il preventiv da questa, hai fatg las publicaziuns necessarias. Cun gronds sforzs da reclama ed engaschament persunal han pudì vegnir realisà curs a Donat, Lon, Maton, Scharons, Tgazas. I daventa adina pli difficil da chattar tant manaders/dras per tals curs sco er interessents.

Suenter blers onns èsi dentant stà pussaivel d'organisar in curs da rumantsch a Veulden, quai grazia a la mussadra Gelgia Raguth Tscharner. Il curs da rumantsch, che dunna Christina Buchli-Mani dat a Scharons, ha pudì vegnir cuntinuà. Ils magisters e las magistras Georgina Schaller, Paul Frigg, Gion Kunfermann, Gelgia Raguth Tscharner e Christina Buchli-Mani meritan in engraziament spezial per lur engaschament.

La cumissiun, installada da la Renania per la scolaziun da creschids en Sutselva, duai studegiar models, co che la scolaziun pudess vegnir meglierada en Sutselva. Il Gruppament da planisaziun regionala vul er sa fatschentar cun la scolaziun da creschids en questa regiun. Plans concrets n'èn dentant betg anc avant maun. Dapi il november hai jau er in curs da rumantsch a Donat (6 lezziuns).

Scolaziun da creschids en Surselva: Jau hai dà dus curs da rumantsch a Flem, cun 100 lezziuns; in curs per avanzads ed in curs da conversaziun. Ils curs per novizs chattan adina fitg bun resun a Flem, pauc resun a Trin e pitschen resun en las vischnancas da la Foppa.

Collavuraziun cun la Casa Paterna/La Pùnt: Il decurs da l'onn passà hai jau substituì sulet il redactor da la CP/LP durant 5 emnas e durant 4 emnas da cuminanza cun Barbara Riesch, la quala jau hai già d'instruir en la lavur da redactura da la CP/LP. Ordaifer il temp da redactor hai jau scrit damain rapports ed artitgels per CP/LP ed hai fatg pli paucas translaziuns per questa, quai grazia a l'engaschament da Barbara Riesch.

Translaziuns e correcturas da traducziuns: Translaziuns per uffizis u per privats èn stadas da far paucas.

La correctura da l'adattaziun dal med d'emprender sutsilvan da Gieri Menzli/Georgina Schaller, tom II, è stada airi.

En il decurs dal december hai jau dastgà far ina translaziun en sutsilvan per ina nova publicaziun da Plasch Barandun e jau hai surveglià la traducziun en sutsilvan dal text per il cudesch d'uffants „Baltasar“.

Collavuraziun cun la suprastanza da la Renania: Jau hai fatg part da 10 sesidas da la suprastanza da la Renania e da la radunanza generala da tala che ha gì lieu ad Andeer.

Collavuraziun cun cumissiuns e secziuns da la Renania: Jau hai fatg part da duas sesidas da la „Cuminonza romontscha da Trin“ e dad in da ses arranschaments, medemamain hai jau fatg part dals arranschaments dal Ravugl Rumantsch d'Andeer e da trais sesidas da la Cuminonza Romontscha da Flem, tgirond uschia ils contacts cun ils ravugls rumantschs renanians.

Jau sun commember da la cumissiun „Fatscha da nos vitgs“, che ha salvà ina seduta l'onn passà a Ziràn.

Plinavant sun jau vegnì envidà da la cumissiun „CP/LP“. Jau hai prendì part duas giadas da sias sesidas.

Ediziuns e vendita da cudeschs: Jau hai gì da sa gidar cun l'ediziun da las „Fablas“ da ser Ulrich Caflisch, procurar per la finanziaziun ed organisar la vendita.

Jau hai er en general da m'occupar da la vendita da cudeschs da la Renania.

Teater: Dapi il matg 1991 sun jau commember da la suprastanza da l'UTP e dapi il matg 1992 er da la suprastanza dal ZSV (Zentralverband Schweizer Volkstheater). En quests gremis represchent jau ils interess da la Rumantschia ed en spezial quels da la Lia rumantscha. (cf. rapport sut pct. 10: Teater)

En mia funcziun da collavuratur hai jau frequentà las represchentaziuns da teater sin l'intschess da la Renania. E sco suprastant da l'UTP hai jau frequentà differentas represchentaziuns en l'ulteriur intschess rumantsch.

Contacts: Il decurs da l'onn passà hai jau gì contact cun be paucas vischnancas da l'intschess da la Renania. Quai è grondamain d'attribuir al fatg ch'jau sun stà fatschentà fitg d'ina vart cun dumondas dal teater e da l'autra vart cun la redacziun da la CP/LP. Mantegnair buns contacts cun nossas vischnancas n'è per mai perquai betg ina simpla chaussa, ma questa lavur sto survegnir prioritad a lunga vista.

Rumantschaziuns: Il decurs da l'onn passà hai jau dastgà relisar la pli gronda rumantschaziun che jau hai fatg insacura: Grazia a l'intermediaziun da ser Huldrych Blanke, che ha bandunà la suprastanza da la Renania, èsi reussì da rumantschar tut las inscripziuns en il nov museum da la baselgia da Ziràn.

Contacts cun la LR: Jau hai fatg part da bunamain tuttas sesidas da rapport e da las radunanzas da delegads. Jau tgir stediain contact cun singulas partiziuns da la LR.

Incumbensas generalas: Dapi ch'il nov parsura è vegnì en uffizi hai jau da far bler da main lavur administrativa sco p. ex. scriver correspundenzas per la Renania. Quai è in grond avantatg.

Bartolome Tscharner, collavuratur regiunal

Suprastanza

<i>Parsura</i>	Sep Item, Flem-Vitg
<i>Cassier</i>	Hanspeter Meiler, Flem-Vitg
<i>AssessurAs</i>	Johann Clopath, Trin-Mulin Martin Fontana, Favugn Martin Gabriel, Glion Barbara Riesch, Ziràn Georgina Schaller, Donat Annaleta Semadeni, Andeer Martin Wetten, Luven
<i>Revisurs</i>	Gieri Risch, Vuorz Martin Cantieni, Donat
	<i>RedacturAs</i>
<i>Casa Paterna/La Pünt</i>	Manfred Veraguth, Vuorz Barbara Riesch, Ziràn (post redacziunal La Pünt)
<i>Calender per mintga gi</i>	Martin Fontana, Favugn (part sursilvana) Jacob Michael, Sagogn (part sursilvana)
<i>Dùn da Nadal</i>	Emmi Caviezel, Cuir (part sursilvana) Augustin Manetsch, Mustér, cunredactur (part sursilvana)

Uniun rumantscha da Surmeir

La suprastanza dall'URS s'ò do per fegnameira da visitar durant igl onn current cun ena delegaziun tots cumegnans an Surmeir. Igl pensum è da sa scuntrar cun ena delegaziun correspondentia e cumpatenta digl cumegn e da sa discorrer intensivamaintg dalla situaziun locala e regiunala pertutgont noss lungatg, noss figliet local la Pagina da Surmeir e dumandond en sustign moral per noss muvimaint. 14 da 19 cumegnans èn nias visitos anfignen oz. Las experientschas fatgas èn interessantas e servan cotras scu basa per igl proxim plan da lavour.

Sulom surmiran

La fegn da november 1992 è cumparia la 2. ediziun digl nov concepia Sulom surmiran. Scu tar igl ampren Sulom surmiran ò er chest sagond angal recaltgea arbaias. Cun igl tema general „igls catter elemaints“ e scu tema meinsil an la part digl calender, „igl abitar“, porscha l'ediziun annuala en feil tematic tgi magna tras igl cuntign multifar e dat all'ovra ena taimpra singulara. Oz ins è persvadida tgi igl nov concept da reuniun è gartagea e l'ovra cotras giavischeida da noss SurmiranAs. Gio ans legrainsa digl proxim Sulom tgi niro a cumpareir sot igl tema „emigrar“ e cumpara all'antschatta da december.

Pagina da Surmeir

La Pagina da Surmeir, noss organ jamnil, è scu igl Sulom Surmiran annual, en med digls pi effizients per la derasaziun digl lungatg scretg. La promoziun dalla PdS è en'incumbensa permanenta da noss'uniun. La tgira digls meds finansials, las pussebladads persunalas e l'acceptanza digl lectour èn camps stentous ed on da neir cultivos cun tott'attenziun. An concorrenza cun otras gasettas è noss organ an amprensa lengia purtader digl lungatg, promovia tras l'infurmaziun. Uscheia fissigl giavischibel schi dasper igl pulit domber d'abunents er en tschertgel da correspondents interesse sa cattedess mutivo. Angal cun forzas uneidas savagn nous francar venavant noss organ jamnil. Quotidiana u copulaziuns cun sumigliants organs vignan persequitos permanentamaintg. Ena copulaziun vign angal an dumonda sainza sperdita substanziala da nossa vart, vot deir garantia igl domber existent digls noss abunents an la nova structura.

Oz dombra la PdS manivel 1600 abunents. Da chels èn ca. la mesadad an Surmeir. An media vign la PdS ligeida da ca. 3 persungas. Chegl vot deir tgi noss organ vign vurdo e per part ligia da ca. 2400 persungas an Surmeir. Nous cartagn tgi en pitschen augmaint vess anc dad esser pussebel. Ena sperdita d'abunents è per nous betg an amprensa lengia ena sperdita

materiala, surtot fiss chegl ena sperdita substanziala per la promoziun ed animaziun digl lungatg.

Vocabulari surmiran

Igl vocabulari surmiran, en project desidero, stat oz digl tottafatg an mang agl cantun e vign redigia da noss convaschign, scolast Faust Signorell. Igl project savanza tenor program, uscheia tg'ins dastga sperar tgi l'ovra cumpara an l'amprema mesadad digl onn 1996.

Sustigns

Er chest onn ò l'URS tschartgea veias da sustigneir acziuns tgi promovan igl lungatg rumantsch an Surmeir. En fatg tgi ans caschung a veaple difficultads dadas tras las scursanaziuns budgetadas a Berna, tgi corran alla finala per part er an nossa regiun.

Administraziun

Agl biro dall'URS lavouran permanent igl collaboratour regiunal, Reto Capeder. Scu impiego dalla Leia rumantscha stat el a disposiziun all'URS scu uniun affiliada alla LR per l'animaziun e coordinaziun an dumondas dalla promoziun digl lungatg. El substituescha er an cass d'absenza igl redacter dalla Pagina da Surmeir. Cun la redacziun dalla Pagina da Surmeir è incarico Peder Antona Baltermia, scu respunsabel. Sies pensum vign chinto cun 80% lavour per la redacziun dalla PdS e 20% scu correspondent local per igl radio rumantsch. Igl redacter vign sustignia d'ena gidantra an piazza parziala, actualmaintg è chegl donna Letizia Collet-Candreia.

Leia rumantscha

Nossa collaboraziun cun la Leia rumantscha è fitg bunga. La lavour dalla LR è per nous scu uniun affiliada persvadenta ed ans dad igl sustign basiglevel. L'URS è represchentada an la suprastanza dalla LR cun igl delego Gion Pol Simeon ed scu assessour Remi Capeder.

Memoria

La less betg sarar noss rapport annual sainza pansar ad ena miritada persunalitad aint igl muvimaint da noss lungatg.

Dumengia, igls 26 da settebmer è dr. Mena Wüthrich-Grisch, morta an la bela vigliadetna da 86 onns. La defuncta n'è mai stada ena donna tgi ò tschartgea publicitad. A nous è Mena Wüthrich, ancunaschainta scu autou-ra dallas amprenas Normas ed ella ò collaboro cun dr. Ambros Sonder ve digl vocabulari da Surmeir, ena lavour imensa. Mena ò er gido metter an veia las sagondas Normas surmiranas ansemen cun Gion P. Simeon e Faust Signorell ed ò ratschet igl premi dalla CRR per sies angaschamaint prezios segl camp digl lungatg. Mena è stada per nous ena fidevla pitga. Nous lagn angratzter ad ella per tot igl presto ed ans regurdagn dad ella cun en curt memento.

Angraztgamaint

Tot chest grond pensum è angal pussebel dad exequeir antras igl sustign dad egn e mintgign. Cò less ia aveir angraztgea grondamaintg agls mies collegas an suprastanza, agls collaboratours agl biro, agls redacters dalla PdS, digl Sulom surmiran e digl Vocabulari surmiran, agls commembers dallas cumischungs, PdS, Sulom surmiran, Scolaziun per carschias, Fatscha da nossas vischnancas, agl delego dall'URS an la suprastanza dalla LR agls delegos alla radunanza dalla LR, agls scribents, agls collaboratours digl radio e TV, allas autoritads ecclesiasticas e politicas, allas administraziuns communalas, a noss inspectour da scola a scolasts ed ansomma a tots chels tgi sustignan cun gronda premura e fadeia de per de noss muvimaint rumantsch. En angraztg duess er eir agl secretariat dalla LR, a lour secretari ed agl president dalla LR Chasper Pult.

Igl president: Romano Plaz

RAPPORT DIGL COLLABORATOUR REGIONAL

I para strousch pussebel tgi en onn seia gio passo e tg'ins stoptga gio puspe resumar l'antiera lavour d'en onn an en curt rapport. La lavour digl collaboratour regional è survasevla an tots detagls tenor igls diaris ed igls rapports meinsils alla Leia rumantscha. I sa tracta savens da lavours da biro, da lavours davos las culissas, da lavours tgi pacs veian. Damai tg'ia sung preschaint allas sedutas dalla suprastanza dall'URS vaia er la caschung da rapportar dallas mias activitads e lavours. Chegl capeta er an sedutas meinsilas alla Leia rumantscha a Coira, chest onn an 4 sedutas supplementaras cun la cumischung accumpagnonta, noua tgi vign do rapport e tracto differentas acziuns u lavours tgi pertotgan igls collaboratours regionals.

Ediziuns

Tras igl collaboratour regional passan anc adegna tottas correcturas da texts, uscheia per igl Sulom surmiran ed igls OSL's, chest onn er anc cun correcturas finalas per igl codesch da geografia e per en codesch da musica per la scola primara. Correcturas costan taimp, ma èn indispensablas per saveir sattisfar allas Normas surmiranas.

La situaziun finanziaria dall'Uniun rumantscha da Surmeir n'è betg sa midada, ed uscheia ò ella desistia dad atgnas ediziuns, ma ò collaboro cun otras instituziuns.

Er chest onn è cumparia angal en OSL, „La diala digl gôt“, an versiun surmirana da Marili Brenn-Caglia. La redacziun procura Petra Uffer, Savognin, tgi ramplazza Domenica Steier-Brenn, Savognin. Er sen chella veia admattainsa a Domenica Steier igl noss angraztgamaint per la lavour prestada per l'ediziun digls OSL's.

Ediziuns privatas u dad otras organisaziuns

Sur la tgesa editoura „Christlicher Bilder-Liederbuch-Verlag, Turitg, è cumparia en codesch cun canzungs religiousas per unfants cuagl tetel „Signer, Dia, ia vi cantar“. La translaziun surmirana ò procuro Reto Capeder.

L'Uniun rumantsch grischun ò edia an atgna reschia en codeschet da litteratura da Gion Caviezel „La chasa gronda“. Er an sia reschia è nia edia en dicziunari illustro „Mes emprim cudesch da plets“, en dicziunari illustro per unfants pitschens an rumantsch grischun ed igls treis idioms sursilvan, surmiran e ladin.

L'Uniun da scriptours e scriptouras ò edia lour periodica „Litteratura“ sot igl tetel „Nocturnas“.

La Leia rumantscha ò edia en codesch cuagl tetel „Noss reptils“.

La pi gronda ediziun an volumen da passa 1200 paginas è neida fatga dalla Leia rumantscha cun igl „Pledari grond“. Burmaintg 500 exemplars per en prietsch da 230.– resp. 260.–fr èn nias vandias ainfra en mez onn. Igl curasch d'edeir en codesch cun passa 170'000 plets è sa paea ple tgi chegl

tg'ins saveva supponer. Igl rumantsch grischun n'è damai betg sto la colpa, cass cuntrari fissel rasto sen carunga.

Per cumpletar la retscha digl pled rumantsch ò la Leia rumantscha edia en sagond codesch sen chel sectour, numnadamaintg „Tecnica 2“ tgi cuntigna danovamaintg ena ploma neologissem.

An collaboraziun cun igl radio rumantsch vignan registradas per mintga idiom istorgiettas per unfants, sot igl tetel digl „Simsalabim, istorgiettas emessas mintga de agl radio rumantsch.

Tar l'Uniun rumantscha da Surmeir vignan vandeidas er las ediziuns dalla Leia rumantscha u dad organisaziuns privatas.

La mancanza da litteratura per scolars pi gronds e giovenils è cunaschainta gio dad onns. Ansemen cun igls oters collaboratours regional è nia l'ideia da far ensatge communabel sen chest camp e pondoro variantas. Igl project corresponda agl „Dun da Nadal“ tgi cumpara anc oz an Sur e Sotseiva, scu er igl „Aviöl“ an Nagiadegna.

Gist cumparia è er en codesch fitg interessant sur dalla „Cuschigna surmirana“, en codesch edia dall'uniun da donnas e mattas da Savognin a caschung digl 50avel anniversari. I sa tracta d'en codesch cun radond 150 receipts indigens u davantos indigens e tgi porscha ena retga raccolta dalla nossa cultura surmirana. Igl codesch è scretg an rumantsch grischun e tudestg e costa 20.– fr.

Scuntrada e furmaziun

Igl davos onn ègl sto pitost quiet segl sectour dalla Scuntrada e furmaziun Surmeir. Different curs tgi vevan publitgia n'on betg savia neir salvos per mancanza da participants. Igl program dalla Scuntrada e furmaziun Surmeir laschainta cumpareir mintgamai an dus nomras dalla Pagina da Surmeir tgi vign reparteida igl meis d'avost/settember mintgamai an tottas casadas digl noss intsches.

Nous dastgagn constatar tg'igls curs per cumpagneia e divertimaint èn stimos ed atteiran l'attenziun digls Surmirans/as. An chel connex fissigl bung da saveir realisar agl avigneir ples occurenzas per exaimpel cugl cant avert. Curs realisos:

1. Curs da cuschnar a Savognin cun 12 part.
2. Cant cun igl Ursign cantign a Lantsch 20 part.
3. Excursiun d'aton 6 part. treid'ora
4. Curs d'engles a Savognin cun 12 part.

Sot la Scuntrada e furmaziun Surmeir vainsa organiso danovamaintg igl curs d'engles tgi ò funcziuno per cuntantientscha digls participants/as.

Gronda cuntantientscha vainsa pero cun la purscheida pigl 93/94. Nous savagn realisar puspe tot igls curs tgi vagn publitgia: respiraziun e vouch, fotografar, cuschnar, engles 1 e 2, curs da rumantsch, cant avert.

L'antiera planisaziun ed organisaziun dalla Scuntrada e furmaziun Surmeir sa spleia igl mument sur igl collaboratour regional, damai tg'igl

responsabel principal è sto absent e la cumischung n'ò salvo nignas sedutas durant igl onn.

Curs da lungatg

Igl davos onn èn nias realisos 6 curs da lungatg cun 57 participants a Savognin ed 1 curs cun 4 participants a Lantsch.

Igl mument vignan dos dus curs a Savognin cun 19 participants ed egn a Casti cun 16 participants.

Igl interess pigl rumantsch para dad esser carschia danovamaintg. Chegl tgi ans mantga è scolasts/as avonda tgi sa mettan a disposiziun per dar curs. Uscheia ò igl collaboratour regiunal stuia surpiglier sez 6 curs da rumantsch durant igl onn passo. Per igl onn current am ègl reuschia d'angascher dus scolasts novs.

Teater Val Alvra

Damai tgi chesta acziun è stada egna dallas pi grondas e belas incumbensas viglia menziunar sot igl tetel da teater igl ampren chella: numnadamaintg la furmaziun d'ena grupp da teater rumantscha an Val Alvra. Igl 25 da november a Lantsch ègl sto schinavant. Cun var 20 teatrists/as u interessents preschaints è nia discuto dalla furmaziun d'ena grupp e preschento dus teaters tgi savessan neir an dumonda. Cun "Lockvögel" u an rumantsch „Tge mond pitang“, on igls giuieders/as tscharnia en toc pretensious sot la reschia da Philipp Lenz. Igl collaboratour regiunal ò gia da procurar spertamaintg la translaziun digl teater ed all'antschatta d'avregl è nia repartia las rollas ed antschet cun las provas. Siva d'ena pôssa sur stad on chellas cuntinuo igl avost per la premiera fixada pigls 13 da november a Lantsch. Ulteriouras represchentaziuns on gia li igls 14 da november er a Lantsch ed igls 20 da november a Riom. Igl grond success è sto tgappara per las grondas fadeias prestadas davart digl reschissour Philipp Lenz scu er digls 20 giuieders e giuiedras. Mez schaner 94 vot la grupp sa scuntrar ad ena seirada per fundar la grupp da teater cun statuts e suprastanza scu tgi totga.

Nous speragn fermamaintg tg'igl success cuntanschia seia en impuls per cuntinuar e per promover teater e lungatg rumantsch an Val Alvra. Cun la represchentaziun a Riom vainsa er reuschia da far chel barat da teater tranter Sur- e Sotses. Scu collaboratour regiunal vaia visito er tottas otras occurenzas da teater, concerts u producziuns culturalas an nossas vischnancas.

Dasper chella ed otras gruppas ainten las singulas vischnancas ò la scola da Savognin preschento en teater pi lung, numnadamaintg: „Igl vaschigns da Schilda“, cun la versiun surmirana da Reto Capeder. Sen nossa animaziun è nia giuia teater rumantsch er a Lai cun igls scolars/as dalla 6. classa: „Igl diavel cugls treis tgavels d'ôr“. Cun chella furma ò la scolasta Lina Frei-Baselgia lia dar en impuls supplementar pigl rumantsch agls scolars e scolaras tgi on ple u manc dus ouras rumantsch l'emda.

Dumang a seira preschainta la Tribuna sursetra en ulteriour teater a Savognin ed igls 4 da december a Riom. Giuia vign „En spiert aint igl hotel“ tenor ena versiun rumantscha da Moscha Jegher-Camen. Igl teater stat an nossa regiun sen en bung pe. Lagn sperar tgi chegl possa cuntinuar, pertge igl teater è egna dallas miglras furmas per promover igl lungatg.

Translatar teater fiss ena tgossa tg'ia surdess gugent er ad otras persungas, per solit pero fògl prescha, ed uscheia n'ègl bleras gedas impusebel da dumandar ageid d'orsoura.

Rumantschaziuns

Per chel sectour am restigl fitg pac taimp durant igl onn ed ia sa ager angal sporadicamaintg e tenor basigns. I dat dumondas an scretg u per telefon. En'acziun ainten ena vischnanca u regiun n'è betg stada pussebla.

Cant e musica

Schibagn tgi nous vagn savia realisar 1 cant avert a Lantsch cun l'introducziun digl Ursign cantign, na lessa betg lascher crudar an ambli-danza chesta pussebladad da scuntrar cun vigl e gioven per cantar e star da cumpagneia er an otras vischnancas. Igl problem digls cants averts è chel tgi stò adegna neir organisò digl biro anor, vot deir tgi las singulas vischnancas na peglian betg sez l'iniziativa da realisar en cant cun en scolast u scolasta digl li, schibagn tgi vagn pruo da dar igl impuls. Sch'igl collaboratour regional stò esser an tot e dapertot na tanscha chegl betg gliunsch. Percheigl am restigl er cò d'animar l'egn u l'oter scolast/a da realisar en cant avert. Tant scu pussebel viseta er tottas occurenzas da concerts, cant e musica dalla regiun.

Vendita da codeschs

La vendita da codeschs davent digl noss biro scu er sur igls scolasts, resp. scolars sa spleia an ena furma fitg agreabla e plaschevla ed i descha d'angraztger a tots chels tgi s'angaschan persiva. Ainten bleras buteias surmiranas ins survign er cartas da gratulaziuns, Nadal e Bumang, scu er cartas da condolientscha. Igl davos onn vainsa vandia codeschs per radond 15'000.- fr an nossa regiun u orsoura, chegl tgi è fitg plaschevel. Menziunar lessa an chest li er la vendita digl Sulom surmيران tgi monta a radond 1300 exemplars. Nous dastgagn esser loschs da chella vendita schi gronda ed angraztgevels alla redacziun responsabla per la buna e gronda lavour prestada pigl Sulom surmيران.

Translaziuns ed ulteriouras lavours da biro

Dumondas per translaziuns da tot gener passan tras la lavour da biro. I vign translato u currigia statuts dallas uniuns ed instituziuns, i vignan savens texts pi curts se dalla Bassa per reclamas e prospects. I dat da translatar teaters per las uniuns e prest mintga de vigna confronto cun dumondas per l'egn u l'oter pled nov tgi pudagn clamar giu digl computer

u consultar igl Pledari grond. Betg d'amblidar è er la lavour digl collaboratour regional cun la vendita da codeschs digl biro anor cun tot igls rendachints e las spediziuns.

Ulteriouras lavours

Scu collaboratour regional stung ia a disposiziun er a differents mediums da massa, a gasettas, a scolas e classas dalla Bassa tgi s'interessesch per la nossra cultura. Cun referats pi lungs e pi curts amprova da sviglier l'ancligientscha per igls noss sforzs.

Damai tg'igl post da collaboratour regional e la redacziun dalla Pagina da Surmeir sa cattan sot igl madem tetg, sung ia invulvo er aint igl travagl dalla gasetta. Ia substituesch igl redacter durant las sias vacanzas, screiv artetgels specifics e geid per cass da basigns.

Conclusiun

Damai tg'ia stung veiramaintg alla front e vei forsa scu pacs oters tge tgi corra e passa segl camp linguistic am stattigl tuttegna a cor da deir anc dus plets per conclusiun. Igls davos onns èn neidas fundadas differentas gruppas, uniuns u organisaziuns tgi portan en „bel“ nom rumantsch. Ma angal cugl nom n'ègl betg fatg. Schi nous chintagn d'aveir fatg tot angal cugl nom rumantsch per mussar chel anorvers, alloura fissigl pi sincer da lascher igl nom tudestg. Lò noua tgi nous vagn Rumantschs/as alla testa, stò neir do duple fadeia da dar or en screiver, ena comunicaziun u er en rapport annual schizont angal an rumantsch e betg angal an tudestg. Chella indifferentadad u cumadevladad monta ena gronda sperdita per igl noss lungatg-mamma. Igl lungatg veiva angal sch'el vign duvro e chegl a bucca ed a scretg. Cass cuntrari nignsa ainten chella situaziun tgi savagn bagn anc discorrer en simpel rumantsch da mintga de, ma nign analfabets. Angal cun ena lavour effizianta da tot igls responsabels e da tottas varts dalla populaziun per la tgossa ans ègl pussebel da promover e da mantigneir igl noss lungatg. Ed an chel mument lessa appelar er agls babs rumantschs: Discurri rumantsch cugls voss unfantsl La mamma tudestga, la scoletta e scola n'èn betg sulets responsabels pigl mantignamaint digl lungatg. An chest gro az saia cantar ena canzung ord atgna experientscha; cò vign fatg gronds putgeas anvers igl lungatg. Pertge sainza en bung fundamaint rumantsch, na dattigl nigns Rumantschs/as ed igl lungatg stò eir ampaglia.

Perseveranza anstagl indifferentadad, angaschamaint anstagl cumadevladad ans duessan esser impuls per egn e mintgign pigl avigneir.

Concludond lessa angratzger alla suprastanza pigl grond sustign an mia lavour ed a tots chels tgi surpeglan lavours u curs, a tots chels tgi vendan las nossas ediziuns ed a tots chels e chellas tgi ans sustignan de per de cun lour angaschamaint per la promoziun ed igl mantignamaint digl lungatg, ena pedra preziosa, tgi nign è bung da ramplazzar, ni igl tudestg ni en oter lungatg.

Suprastanza

Parsoura

Viceparsoura

Actuar

Cassier

Assessoura

Delegos dalla Meirana

Revisours da chint

Romano Plaz, Savognin

Remi Capeder, Casti

Gustav Sonder, Salouf

Gion Cola, Riom

Marlies Jegher, Mulegns

Anita Simeon, Lantsch

Marco D'Alessandro, Riom

Berti Farrér, Stierva

Gion Mareia Cotti, Sur

Pagina da Surmeir

Sulom surmiran

Publicaziuns redactours

Peder Antona Baltermia

Rina Steier, Savognin

Reto Capeder, Savognin

Othmar Spinass, Tinizong

Francestg Schmid, Oberengstringen

Uniun da scripturas e scripturs rumantschs

Il 1993 po vegnir considerà sco onn da lavur che steva sut l'ensaina da la cuntinuitad. Per la suprastanza na devi a l'entschatta dal 93 nagina outra finamira che quella da pudair cuntinuar sia lavur sin quels binaris ch'eran sa cumprovads il 1992. En plets concrets èn manegiadas en emprima lingua duas occurrenzas: la dieta da lavur ed ils dis da litteratura.

Critica concreta a Veulden

La dieta dals 12 e 13 da zercladur a Veulden è stada pressapauc la conseguenza logica da la dieta davart la „critica“ ch'aveva gì lieu il 1992 a Cuira. Mo steva quella giada la lavur pratica en il center da l'interess, pia la lavur critica cun e vid il text. Bel e bain in tozzel commembras e commembers ha gughegià il viadi a Veulden, savend ch'i sa tractava quella giada d'avair il curaschi da crititgar ils texts preschentads senza retegnientschas e senza pudair sa zuppar davos tranterlingias u anonimadis. Ina buna mesadad dals preschents ha ristgà il pass ed ha mess en discussiun in agen text. Las discussiuns - ch'èn tutt sa splegadas en in'atmosfera empernai-vlamain fera e sincera, ma er solidarica e constructiva - èn vegnidadas supervisiunadas en moda ordvart cumpetenta da noss collega Iso Camartin, al qual igl è reussì da prender a nus baininquala tema. Tuts dus - il curaschi da s'exponer a la critica e d'acceptar quella (er senza stuair pervi da quai esser d'accord cun ella) ed il curaschi d'exprimer avertamain l'atgna impressiun da lectura [senza sa laschar corrumper d'ina eventuala permaladad da la vart da l'autur(a)] - èn stads dumandads durant quels dus dis. E quai cun fritgaivel resun: tgi ch'è stà a Veulden è turnà a chasa cun il sentiment d'avair profità ina massa - davart las polivalenzas d'in text, davart la critica directa ed averta e betg il davos davart il discurs pragmatic e concret en ina gruppa survesaivla ed interessada. La suprastanza ha prendì a cor il giavisch exprimì da tuts - numnadamain il giavisch ch'ina tala occurrenza possia chattar ina cuntinuaziun, e quai sche pussaivel ad ina data che na vegn betg concurrenzada d'ina festa da chant chantunala per che anc dapli commembras e commembers possian profitar d'ina tala purschida.

Dis da litteratura: per la terza giada

Dals 3 als 5 da settember han gì lieu per la terza giada ils dis da litteratura a Domat (documentads en il numer 16 da la Litteratura). La suprastanza ha quella giada gì l'idea d'envidar uffizialmain la giuventetgna rumantscha. E quella idea para d'esser stada gista. Na main che trenta scolaras e scolaras da las scolas medias da l'entir intschess rumantsch ma er da las partiziuns

rumantschas da las universitads han dà suatientscha a noss invit e demussà durant ils dis in grond interess. Per la suprastanza è quai ina clera ensaina che talas acziuns duain vegnir repetidas en futur.

En il center dals dis èn sa chapescha puspè stadas las prelecziuns, las qualas èn per l'emprima giada vegnidas moderadas da persunas dal fatg - e quai cun gudogn: suentar las prelecziuns ha il public pudì prender posiziun, e quai ha el era fatg, cun engaschament ed insistenza (sco sch'in suffel giu da Veulden fiss entrà en la halla polivalenta). Las suandantas auturas ed ils suandants auturs han preschentà in schatg da lur ovra: Sora Florentina Camartin, Leo Tuor, Rut Plouda-Stecher, Rita Cathomas-Bearth e Clo Duri Bezzola (sonda); Gisula Tscherner e Flurin Spescha (dumengia).

La concorrenza litterara La Pagina è segiramain er quella giada stada in dals eveniments marcants dals dis da litteratura. Fin la sonda saira eran s'annunziads na main che ventg candidatas e candidats. Las prelecziuns, moderadas en moda suverana da Maria Cadruvi, èn vegnidas accompagnadas musicalmain da Curdin Janett e visualmain da Hugo Cadruvi ch'ha stgaffi tar mintga prelecziun ina divertenta caricatura ad hoc da las auturas e dals auturs. Cun la plima (pia cun il Premi Term Bel) è ì quella giada Annalisa Zumthor-Cuorad per ses text „Naiv“. Ma er ils dus auters premis èn ids a dunnas, numnadamain a Fabiola Carigiet (Premi Spezial da Promoziun) per la prosa „La nauscha“ ed ad Alice Darms per il text „Ina viseta a Dany“ (Premi dal Public).

Ils terzs dis da litteratura èn in summa stads sut l'ensaina da las dunnas. En vista dal fatg che la litteratura rumantscha è stada dominada decennis a la lunga dad umens è quai ina legraivla nova.

Quatter dunnas han er dà il bul final als dis. Suentar ch'il teater Schuschu aveva avert ils dis cun insaquantas divertentas scenas da cabaret (per part sin basa da texts da Franz Hohler) è l'occorrenza vegnida serrada la dumengia en la halla polivalenta pli che fullanada da las giastas da surpraisa, la grupp da chant e cabaret Acapickels - quatter dunnas „setgadas e setgantas“ cun in potpurri da chanzuns e sketches ch'ha tschiffà l'entira sala. Na emblidar vulain nus cun quella chaschun er lur represchentaziun coreografada da „Giu enten quella val“ - in vair daletg per egl ed ureglia.

Fritgavla RG a Turitg

Il 1993 è la suprastanza sa radunada uffizialmain quatter giadas. Daspera hai dà differents entaups inuffizials tranter singuls commembers da noss gremi directiv, ils quals han servì per organisar ils detagls da nossas occurrenzas.

L'onn da lavur è ì a fin cun la radunanza generala dals 26 da settember a Turitg. Sco adina ils davos onns è er quella giada la participaziun stada pli che magra. Ma quel fatg nun ha pudì disturbar la buna atmosfera ch'ha regi lezza fin d'emna da settember a Turitg. Suentar ina empernaivla excursiun da bastiment sin il lai da Turitg han il president da la citad da Turitg, Josef

Estermann, e sia dunna Magi beneventà l'USR en il Stadthaus ed offerì in aperitiv en in'atmosfera nunsfurzada esimpatica. La dumengia marvegl da las nov ha lura cumenzà ina RG chargiada da na main che sedesch tractandas. En il center da las tractandas steva la revisiun dals statuts ch'aveva fatg da basegn causa che la statutaziun dal post da lectorat e da la commemoranza d'onur steva en discussiun.

La suprastanza aveva profità da quella chaschun per adattar er auters detagls dals statuts a las exigenzas da noss temp - betg il davos l'introducziun da la furma feminina, avend l'USR na be commembers, mabain dapi ina bella urella er commembras.

La RG 1993 ha prendì unanimamain la decisiun da dismetter cun vigur immediata la giuria litterara ed instaurar e statutar en ses lieu in post da lectorat ch'era sa mussà durant la fasa da pilot da l'onn precedent sco ina necessitad ed in vair basegn da las auturas e dals auturs. Tant ils statuts revidids sco er il reglament dal post da lectorat èn publitgads en il numer 16 da nossa revista.

Damai che la suprastanza aveva tschertgà invanamain in(a) successur(a) per l'uffizi da presidenza (il president Flurin Spescha aveva già annunzià già a la RG 1992 a Zernez sia demissiun per il 1993) ha ella reproponì a la RG ses president en uffizi. En vista als fatgs ha Spescha acceptà la proposta, e la RG l'ha lura reelegì cun acclamaziun.

A Turitg ha l'USR pudì beneventar na main che tschintg novas commembras e commembers en ses ravugl, numnadamain Mevina Puorger, Gisula Tscherner, Annalisa Zumthor-Cuorad, Gion Caviezel ed Arnold Rauch. L'uniun dumbra oz 56 commembras e commembers.

La RG ha en pli decidì da fusiunar il quint da la Litteratura cun quel da l'USR - tant per facilitar la contabilitad ed avair tut sut in tetg.

Tenor l'opiniun da la redacziun, ma er da la RG duai la revista cumparair sche pussaivel er en futur duas giadas a l'onn, ma senza in sforz chalendaric. Perquai vegn da qua enavant desistì d'ina numeraziun semestrala.

Program da lavur 1994

Per l'onn 1994 ha l'USR puspè in program vaira pulpì. A l'entschatta da zercladur duai avair lieu a Salouf ina cuntinuaziun da la dieta da Veulden - cun levas modificaziuns. Cun quai che nagin na vul pli viver senza dis da litteratura ha la suprastanza decidì en accordanza cun la RG d'organisar quella occurrenza, sche mo insaco pussaivel, mintg'onn. Pia dals 2 als 4 da settember 1994: ils quarts dis da litteratura a Domat.

Ma l'USR vegn er a demussar sia preschientscha a chaschun da la Scuntrada en Val Schons. La suprastanza è vidlonder d'elavurar in concept en chausa ensemen cun ils responsabels da la Lia. Durant la Scuntrada duai er avair lieu la proxima RG - e quai sche pussaivel a Juf. Cuntrari al 1991 duai però quella giada vegnir evitada ina collisiun cun occurrenzas scuntradisticas. Jau na vi serrar quest rapport senza engraziar a tut quellas e tut quels che s'han engaschads en favur da nossa uniun. Betg il davos però a mias

consuprastantas e mes consuprastants per la buna collavuraziun e per il spiert collegial e simpatic ch'ha regi nossas sedutas sco er a las commembras ed als commembers per lur sustegn, lur participaziun e lur interess.

Il parsura: Flurin Spescha

Suprastanza

<i>President</i>	Flurin Spescha, Turitg
<i>Cassier</i>	Benedetto Vigne, Turitg
<i>Actuara</i>	Sora Florentina Camartin, Mustér
<i>AssesurAs</i>	Jon Nuotclà, Cuir Erica Lozza, Horw
<i>Redacziun „Litteratura“</i>	Mevina Puorger Pestalozzi, Turitg Vic Hendry, Schaffusa Flurin Spescha, Turitg (coordinatur)
<i>Post da lectorat</i>	Rina Steier, Savognin (surmiran) Gisula Tscharner, Veulden (sutsilvan) Clà Riatsch, Berna (ladin) Gieri Menzli, Cuir (sursilvan) Roman Caviezel, Cuir (sursilvan) Manfred Gross, Cuir (rumantsch grischun)
<i>Represchentant en l'USS</i>	Clo Duri Bezzola, Oetwil am See

Cuminanza rumantscha radio e televisiun

The logo for CRR (Comité romantsch da radio e televisiun) consists of the letters 'CRR' in a bold, white, sans-serif font, centered within a solid black square.

Radunonza da commembers a Zuoz

La radunonza annuala da commembers dalla CRR ha giu liug ils 26 da zercladur 1993 a Zuoz. Ella ha approbau il quen ed il rapport da gestiun dalla CRR per 1992 ed adattau las contribuziuns da commembers, fixadas igl onn 1980, allas relaziuns dad oz. A caschun dalla radunonza da Zuoz ei il premi CRR per 1993 vegnius surdaus a Maria Muoth, promotura dalla tradiziun da costums grischuns, Breil, ed a prof. Oscar Peer, sribent, Cuera/Zernez. L'undrientscha per Maria Muoth ha Mariano Tschuor, Laax, salvau, quella dad Oscar Peer ha Jacques Guidon procurau. La surdada dil premi ei vegnida embellida cun canzuns dil Chor mischedau da Zuoz.

La CRR sco nova societad regionala

Dapi la stad 1992 fuorma la CRR el sector da radio ina Societad regionala dalla Societad svizra da radio e televisiun (SSR). Ensemen cun las treis ulteriuras Societads regionalas existentas fuorma la CRR la SSR sco societad naziunala. Tenor concessiun dil Cussegl federal ed ils statuts dalla SSR representa la CRR ella SSR la region dalla Svizra romontscha. El sector da radio dispona la CRR en principi dalla medema posiziun ed autonomia sco las treis autras regiuns linguisticas dalla SSR. Ord motivs giuridics e tecnicos serestrenscha quella posiziun sin il sector da radio. Arisguard la televisiun romontscha resta la CRR ina societad commembra dalla DRS. Ils organs cumpetents dalla DRS han denton surdau alla CRR ed als responsabels per las emissiuns romontschas da televisiun enteifer il reglament da gestiun DRS ed ina cunvegrientscha cun la direcziun dalla televisiun DRS differents incumbensas che pertuccan fatgs e decisiuns d'interpresa.

Emprem rapport da gestiun tenor la nova organisaziun

La nova organisaziun dalla SSR e dalla CRR ei ussa biebein in onn en vigur. Sunter quei cuort temps eis ei aunc prematurau da presentar in giudicat definitiv davart la nova structura organisatoria dalla SSR. En scadin cass han ils organs cumpetents promoviu cun grond engaschi las lavurs da quella refuorma. Sco ins sa constatar oz possibilitescha quella organisaziun ina efficianta coordinaziun denter ils organs dils differents scalems d'ina vart e l'organisaziun professiunala da l'otra vart. Igl ei in process che sto vegnir promovius cun tut quitau. La nova organisaziun garantescha allas minoritads ina commensurada representanza. Gest per la CRR ei quei in aspect impurtont.

Quels ed auters aspects laian spitgar in effect positiv dalla nova organisaziun dalla SSR. Il proxim futur vegn a mussar schebein quella organisaziun

secumprova ella pratica ed en ina concorrenza che s'augmenta cuntinua-damein. Il success dalla nova structura organisatoria dependa la finala da differentis facturs. Tier quels s'audan buca il pli davos igl engaschi dils mandataris dils organs responsabels, la prontad da defender „l'idea SRG“ e la necessaria cooperaziun denter ils responsabels pils programs ed ils organs sin scalem naziunal, regiunal e local.

Organs dalla CRR

Organs dalla Societad regiunala CRR ein il directori, il Cussegl regiunal, il Cussegl dil publicum ed igl organ da mediaziun. La CRR sco societad commembra dispona d'ina radunonza da commembers, d'ina suprastonza, d'ina cumissiun per la lavur publica e d'in revisurat.

Il directori da 5 commembers ei il suprem organ executiv dalla Societad regiunala. Ad el cumpeta la direcziun generala dil menaschi tenor statuts e reglaments da gestiun. El decuors digl onn da gestiun ha il directori salvau 4 sedutas. Il Cussegl regiunal, ch'ei seradunaus igl onn 1993 3 gadas, cumpeggia 15 commembers(-ras). Sias cumpetenzas ein oravontut da natira legislativa e da controlla. Ad el cumpetan lu era differentas elecziuns. Ils rapports dil Cussegl dil publicum e digl organ da mediaziun vegnan publicai entiramein el rapport da gestiun dalla CRR.

La suprastonza dalla Societad commembra CRR ha deliberau las fatschentas che pertuccan sulettamein la societad commembra CRR. Denter auter ha ella era concludiu igl uorden per la Cumissiun per la lavur publica e preparau ils documents per ina decisiun davart l'ediziun d'ina „Revista commemorativa 50 onns CRR“ (1946-1996).

Contonschiu las miras

Dapi gl'atun 1993 realisescha il „Radio Rumantsch“ in augment dallas emissiuns da ca. 6 1/2 uras a ca. 9 1/2 - 10 uras per di. Quei augment che cumpeggia oravontut il program dalla damaun cun l'emissiun „BUNA LUNA“, ha anflau buna accoglientscha. Il „Radio Rumantsch“ contonscha ussa la populaziun romontscha duront ina gronda part dil di, numnadamein naven dallas 6.00 - 12.30 uras e dallas 17.00 - 20.00 (21.00) uras. Il niev program porta buca mo dapli temps d'emissiun, mobein era dapli informaziuns e contribuziuns ord las valladas. Cun l'avertura d'in biro cun ils necessaris indrezs technics a Scuol eis ei reussiu da puspei far in pass el senn d'ina decentralisaziun. Il niev program da radio rinforza era las emissiuns romontschas per la giuventetgna. Arisguard la recepziun digl entir program dil „Radio Rumantsch“ ella Bassa ein ils postulats dils romontschs che habiteschan ordeifer il Grischun, per ina buna part realisai. Per las ulteriuras regiuns svizras vegnan las contractivas cuntinuadas.

El sector dalla televisiun romontscha san ins medemamein menziunar impurtonts conclus. Naven dalla primavera 1994 vegn l'emissiun „Telesguard“, ina emissiuon jamnila da 15 minutas, emessa 3 gadas per jamna, numnadamein gliendisdis, la mesjamna ed il venderdis, mintgamai naven

dallas 18.50-19.00 uras. Quella midada munta ina considerabla migliur dil temps d'emissiun ed in impurtont augment dalla preschientscha romontscha ella televisiun. Il niev ritmus lubescha plinavon in meglier risguard dall'actualitad che tochen ussa. Quei vala era per la midada tier l'emissiun „Svizra Rumantscha“. Quella emissiuin derasada tochen ussa 2 gadas per meins, la dumengia suentermiezdi duront 45 minutas, vegn da niev presentada 39-40 gadas per onn, pia jamnilmein, cun excepziun dil temps da stad, e quei mintgamai duront 25 minutas la dumengia naven dallas 17.30 - 18.00 uras.

Suenter la fasa da consolidaziun per il contonschiu ni quei ch'ei da realisar da niev egl onn 1994 el sectur radio e televisiun, eis ei previu d'examinar l'extensiun dil temps d'emissiun dil „Radio Rumantsch“ sin suentermiezdi naven dallas 14.00 - 17.00 uras. Quei augment che cumpeggia oravontut cant, musica e divertiment, duei vegnir realisau cun agid dalla nova tecnologia senza credits supplementars dalla SSR.

Il parsura: Fidel Caviezel

Directori

President
Vicepresident
Commembers

Fidel Caviezel, Cuera/Sumvitg
Remo Godly, Cuera/Zernez
Duri Bezzola, Scuol (delegau dil Cussegl federal)
Antonio Riva, Berna (ex officio)
Martin Quinter, Mustér

Uniun da las Rumantschas e dals Rumantschs en la Bassa

Che es l'URB?

L'uniun da las Rumantschas e dals Rumantschs en la Bassa es ün'associaziun affiliada da la Lia rumantscha (LR). Ella as cumpuona da las associaziuns rumantschas/grischunas dadour il chantun Grischun. Sia finamira es tenor seis statüts da reunir las associaziuns rumantschas/grischunas dadour il chantun Grischun e da promover l'infuormaziun reciproca e quella cun la LR. Quatras vuol l'URB contribuir activamaing a la finamira da la LR e sustgnair ils sforzs per lingua e cultura rumantscha.

Ils commembers da la suprastanza sun automaticamaing delegats da l'URB illa radunanza da delegads da la LR, ed il president da l'URB es eir commember dal cussagl da la LR.

La conferenza annuala es l'organ legislativ da l'URB. Ella tratta tanter oter il protocol da l'ultima conferenza ed il rapport annual dal president, ma impustüt il program da lavur per l'on chi vain. Cun il program da lavur dà la conferenza annuala incumbenzas concretas a la suprastanza.

Rapport annual 1993

Quist on s'ha pudü gnir darcheu ün grond pass inavant per la derasaziun dals programs dal radio rumantsch tras las raits da cabel, uschè cha fingià la gronda part dals Rumantschs i'l territori da la Svizra tudais-cha po tadlar il radio rumantsch tras cabel. Grazia a l'iniziativa e l'ingaschamaint da Chasper Stupan, directur dal radio rumantsch, e da dr. Fidel Caviezel, president da la CRR, gnin nus adüna plü daspera a nos böt cha tuot las societats svizras da cabel derasan nos radio in lur raits.

Il seminar chi'd es gnü organisà tras l'URB a Seengen grazia a l'iniziativa da H.P. Dürr-Gademann ha chattà gronda satisfacziun pro tuots ils partecipants. Id es gnü discutà in gruppas sur da l'identità rumantscha insomma, sur dals problems da tilla viver giò la Bassa, sur da l'acceptanza da nus Rumantschs emigrats saja giò la Bassa o eir in nossa patria, e.u.i. Sco decisiuns concretas s'han cristallisats ils giavüschs cha noss uffants possan avoir lecziuns da scoulina e scoula in rumantsch, e cha nus Rumantschs da la Bassa ans possan participar activamaing a la Scuntrada 1994 ad Andeer.

Program da lavur 1994

Il program da lavur da l'URB per l'on 1994 prevezza ün simposi per elavurar las contribuziuns da l'URB a la Scuntrada 1994 ed ün'intensivaziun dals contacts dals suprastants cun las associaziuns rumantschas/grischu-

nas in lur territori. Sco l'on passà ha la conferenza annuala decis eir quist on cha l'URB sustegna inavant il rumantsch grischun e la quotidiana. Mincha Rumantscha e mincha Rumantsch po contribuir vi da quists böts in discurrend cun lur paraints e cuntschaints da lingua rumantscha ed estra e declarond cha la LR vezza l'adöver dal rumantsch grischun per tuot quels cas ingiò chi po gnir scrit be in ün idiom per tuot las regiuns rumantschas o là ingiò chi gniss scrit uschigliö in tudais-ch. In tuots tschels cas vegnan sustgnüts inavant ils tschinch idioms rumantschs. Cha eir nus Rumantschs dovrain nossa gasetta dal di stuvain nus far incleger eir a quels da la Bassa per ch'els sustegnan ils sforzs da la Pro Svizra Rumantscha per tilla realisar. L'URB vezzess gugent scha la quotidiana gniss realisada insembel culs editurs da las gassetas rumantschas existentas.

Ils participants da la conferenza annuala han express il giavüsch cha la CRR stübgia la pussibilità d'ingaschar ün redactur da radio in piazza parziala per la Bassa.

La conferenza annuala da l'on chi vain avarà lö sonda, ils 26 da november 1994 a Lucerna.

Referat

Davo la part ufficiala da la conferenza annuala 1993 ha tgnü Constantin Pitsch da l'Uffizi federal per la cultura ün referat fich interessant sur da l'artichel 116 da la constituziun federala sco basa per la lingua rumantscha. Il prüm ha el muossà il svilup istoric dals artichels da lingua illa constituziun grischuna e quella federala, e davo ha el explichà la lunga cuorsa d'obstaculs cha'l nouv artichel 116 sto passar tras las chombras federalas fin ch'el sarà acceptà in sia fuorma definitiva.

Il parsura: Gian Guolf Bardola

Suprastanza

President
Vicepresidenta
Assessurs

Gian Guolf Bardola, Thalwil
Cilgia Vital, Goldach
Clau Derungs, Malter
Sigisbert Lutz, Berna
Jachen Sarott, Chesalles-sur-Moudon

Cuminanza mussadras rumantschas

L'an 1993 es sto ün miel pü quiet cu quels passos.

L'Associaziun Svizra da Mussedras (KgCH) es landervi da müder sias structuradas. Quist tema ho do bger da stüdger, da discuter e dad organiser.

Als 26/27 november 1993 ho gieu lö a Berna la dieta (Fachtagung) da l'Associaziun da mussedras svizras. Il tema principel es sto suot il motto : „Europa“ , que chi vuol dir eliminar cunfins, avrir portas e.u.i. Impü s'ho tratto dumandas chi per l'avegnir saron actuelas:

- cumanzer la scoula cun 6 ans, resp. la scoulina cun 3 ans
- las mussedras dessan avair la listessa scoulaziun scu ils magisters e las magistras da scoula primara
- iffaunts da lingua estra
- las uras da scoulina as concentreschan in ün bloc p. ex. da las 8.30 - 12.00 u las 13.00, que in prüma lingia per gnir incunter a mammas chi vaun a lavurer. Surtuot in cited as resguarda per part fingia uossa quista pretaisa.

La recessiun sforza dapertuot da spargner, uschè eir als chantuns. In Grischun stainsa relativamaing bain, congualo culla Bassa.

Las uniuns da mussedras e da magisters s'oppuonan a las restricziuns previsas scu p. ex.

- classas cun dapü cu 30 iffaunts
- ils iffaunts paun ir be pü ün an a scoulina invezza da duos
- stricher l'instrucziun da lingua per iffaunts esters, la logopedia e sustegns impü per iffaunts pü debels.

Quistas imsüras da spargn vaun a cuost da l'iffaunt que chi füess spargno al fos lö.

Eir tar las mussedras as fo valair la dischoccupaziun. In Engiadina esa pel mumaint auncha maungel da mussedras rumauntschas, ma que müdaro bain spert. Il Seminari da mussedras prouva da metter binaris per pudair occuper las seminaristas cur cha'd haun glivro lur scoulaziun.

Als 8 settember ho gieu lö la radunanza generela da la CMR. Adonta cha las tschernas effectivas sun pür dal 1994 ho que do müdedas illa suprastanza. Il tema da zievamezdi es sto „Viver in duos linguas“. Il referat da duonn'Ursina Fried-Turnes ho fascino pustüt eir il möd cu ch'el es gnieu concepieu. In pitschnas gruppas s'ho pudieu discuter punct per punct e fer dumandas in merit. Il referat adüna darcho interruiot tres discussiun es sto in quist möd fich instructiv.

Sül cudesch „Girumbella“ vainsa lönch spetto. La versiun putera es cumparida in november ed es steda tema principel dal cuors obligatoric da las mussedras rumauntschas d'Engiadina chi ho scu adüna gieu lö a

Zernez. Ils rebombs sun positivs. Insebel culla cassetta pudess el fer bun servezzan eir a genituors da lingua tudas-cha. La „Girumbella“ cumpariro eir in sursilvan e vallader - sprauza bainbod. Grazcha fich a la Lia Rumauntscha chi ho pussibilto l'ediziun, grazcha fich pero eir a tuot chi chi sustegna la lavur da la CMR e cun que nossas scoulinas rumauntschas.

La presidenta: Mirta Hartmann

Suprastanza

Presidenta

Mirta Hartmann, Silvaplauna

Vicepresidenta

Letizia Sonder, Lantsch

Actuara

Clara Cadruvi, Ruschein

Chaschiera

Annina Nicolay, Samedan

Assessura

Barbara Rupp, Laax

Revisuras da quint

Sora Veronica Albin, Glion

Mirta Lombris, Alvangnì-Dorf

Rendaquint da la Lia rumantscha 1993

Rendaquint da la Lia rumantscha 1993

EXPENSAS

	Contribuziuns directas	<i>Quint 1993</i>	<i>Prev. 1993</i>	<i>Quint 1992</i>
	<i>Uniuns regiunalas</i>			
3050	Romania	86 250.—	86 250.—	86 250.—
3060	Uniun dals Grischs	86 250.—	86 250.—	86 250.—
3070	Renania	86 250.—	86 250.—	86 250.—
3080	Uniun rumantscha da Surmeir	86 250.—	86 250.—	86 250.—
Total	<i>Uniuns regiunalas</i>	345 000.—	345 000.—	345 000.—
	<i>Uniuns surregiunalas</i>			
3150	Societad Retorumantscha	23 750.—	23 750.—	25 000.—
3160	Cuminanza rum. radio e televisiun	593.75	593.75	625.—
3170	Uniun scripturs rumantschs	38 000.—	38 000.—	40 000.—
3180	RumantschAs en la Bassa	273.10	—.	—.
Total	<i>Uniuns surregiunalas</i>	62 616.85	62 343.75	65 625.—
	<i>Pressa rumantscha</i>			
3250	Gassetta Romantscha	37 406.25	37 406.25	39 375.—
3260	Fögl Ladin	37 406.25	37 406.25	39 375.—
3270	La Casa Paterna/La Punt	83 625.—	83 125.—	87 500.—
3280	Pagina da Surmeir	83 625.—	83 125.—	87 500.—
3295	La Quotidiana	20 000.—	20 000.—	—.
Total	<i>Pressa rumantscha</i>	262 062.50	261 062.50	253 750.—
	<i>Diversas contribuziuns</i>			
3350	Ediziuns ordaifer la LR	20 700.—	19 000.—	27 016.20
3351	Uniuns culturalas	500.—	1 500.—	1 000.—
3352	Fundaziun Planta	2 000.—	2 000.—	2 000.—
3353	Fundaziun Retoromana	2 000.—	2 000.—	2 000.—
3354	Fundaziun Dialog	8 017.—	7 600.—	8 306.—
3355	Fundaziun scienza e giuventetgna	1 000.—	1 000.—	—.
3360	SRR/Rapport LR en las Annalas	900.—	900.—	1 000.—
3361	Cuminanza mussadras rum. CMR	500.—	500.—	500.—
3362	Projects circumscrits	4 500.—	2 000.—	—.
3364	Fuev-delegaziun rumantscha	3 309.—	2 500.—	2 288.50
3365	Gassetta da scholars Aviöl	4 750.—	4 750.—	5 000.—

	Quint 1993	Prev. 1993	Quint 1992
3366 Ars Helvetica	-.	-.	500.—
3367 Contribuziuns nunprevidas	1 639.20	-.	2 260.—
3376 Ovras da Duri Sialm (CD e cassetta)	-.	-.	5 000.—
Total Diversas contribuziuns	49 815.20	43 750.—	56 870.70
Total Contribuziuns directas	719 494.55	712 156.25	721 245.70

Acziuns spezialas

3450 Program d'assimiliaziun	39 599.80	35 000.—	35 357.40
3451 Evaluaziun assimilaziun	-.	-.	10 000.—
3452 Curs rumantsch scola Cuir	5 789.20	8 000.—	5 180.—
3453 Scolaziun da creschids	3 764.20	4 000.—	5 284.55
3454 Scolas medias/istorgia da la litteratura	16 000.—	15 000.—	-.
3457 Salon du livre et de la presse	4 579.90	4 000.—	4 322.20
3458 Documentaziun/Public relations	3 521.30	3 000.—	6 709.10
3460 SCUNTRADA RUMANTSCHA	10 000.—	10 000.—	168.30
3462 Promoziun chant rumantsch	700.—	1 000.—	-.
3464 Rumantschaziuns	397.50	-.	311.10
3465 Bibliotecas localas	2 959.90	-.	-.
3466 Acziuns na fixadas	248.60	-.	1 900.—
3467 10 onns rumantsch grischun	-.	-.	2 643.15
3468 Geniturs ed uffants	626.—	1 000.—	2 091.50
3469 Project dumbraziun dal pievel	7 429.50	10 000.—	5 524.50
3470 Dun naziunal/La Quotidiana	-.	-.	99 238.15
3471 Lavurs en connex cun divers projects	-.	-.	18 467.15
3474 Maison Latine/ord cto. Coop	-.	-.	3 000.—
3475 Contacts cun regiuns svizras	1 110.—	3 000.—	673.—
3476 Contacts cun regiuns europeanas	3 059.05	3 000.—	2 092.70
Total Acziuns spezialas	99 784.95	97 000.—	202 962.80
Total Expensas generalas	819 279.50	809 156.25	924 208.50

Collavuraturs regiunals

3501 Pajas mensilas	407 364.75	407 000.—	395 482.75
3506 Supplement per la chasada	8 160.—	8 160.—	8 160.—
3507 Supplement d'uffants	10 200.—	8 800.—	10 300.—
3511 AVS/AI/UCG/AD	32 144.75	29 000.—	28 400.65
3513 Segiranza d'accidents	395.15	1 300.—	1 502.85
3515 Cassa da pensiun	31 157.60	32 500.—	30 918.90
3521 Spesas da viadi etc.	8 328.10	14 000.—	8 710.40
3522 Divers custs da biro	7 810.75	5 000.—	6 195.65
3523 Fits biros	7 700.—	11 000.—	7 800.—
3553 Elavuraziun electronica da datas	60.—	-.	-.
Total Collavuraturs regiunals	513 321.10	516 760.—	497 471.20

	Quint 1993	Prev. 1993	Quint 1992
Post da linguatg			
3601 Pajas mensilas	138 777.70	138 000.—	136 878.25
3603 Pajas rg	156 590.—	173 000.—	175 843.35
3606 Supplement per la chasada	3 774.—	3 750.—	3 127.55
3607 Supplement d'uffants	—	—	398.65
3611 AVS/UCG/AD/AI	23 575.70	22 000.—	22 459.—
3613 Segiranza d'accidents	286.50	1 100.—	1 486.—
3615 Cassa da pensiun	21 275.50	24 000.—	22 196.50
3650 Biblioteca linguistica	1 649.55	1 000.—	165.70
3653 Elavuraziun electronica da datas	2 778.—	2 000.—	5 292.—
Total Post da linguatg	348 706.95	364 850.—	367 847.—

Post d'infurmaziun e da documentaziun			
3701 Pajas mensilas	68 749.20	69 000.—	72 636.10
3706 Supplement per la chasada	1 224.—	1 220.—	1 309.—
3711 AVS/AI/UCG/AD	5 487.45	4 900.—	5 216.60
3713 Segiranza d'accidents	66.70	300.—	276.—
3715 Cassa da pensiun	5 361.40	5 600.—	5 122.10
3753 Elavuraziun electronica da datas	945.—	—	359.—
3755 Material d'infurmaziun	84.60	2 000.—	339.40
Total Post d'infurmaziun e documentaziun	81 918.35	83 020.—	85 258.20

Post da translaziuns			
3801 Pajas mensilas	47 517.60	47 000.—	57 674.—
3802 Pajas per ura	367.25	—	1 229.95
3806 Supplement per la chasada	1 224.—	1 224.—	1 360.—
3807 Supplement d'uffants	500.—	—	—
3811 AVS/AD/UCG/AI	3 829.45	3 300.—	4 230.40
3813 Segiranza d'accidents	46.55	150.—	191.40
3815 Cassa da pensiun	2 904.80	3 000.—	2 721.95
3853 Elavuraziun electronica da datas linguisticas	75.—	—	150.—
3855 Lectorat da translaziuns	—	2 000.—	—
Total Post da translaziuns	56 464.65	56 674.—	67 557.70

Post da teater			
3901 Pajas mensilas	15 201.90	20 000.—	12 960.—
3902 Pajas per ura	1 036.50	—	1 161.50
3911 AVS/AI/UCG/AD	1 213.40	1 500.—	1 038.80
3913 Segiranza d'accidents	14.75	50.—	45.60
3950 Curs/festival da teater UTP	—	—	1 400.—
3951 Spesas e contribuziuns	4 000.—	2 000.—	3 000.—
3952 Contribuziun UTP	1 000.—	1 000.—	—

	Quint 1993	Prev. 1993	Quint 1992
3953 Biblioteca	-.—	500.—	108.—
3954 Translaziuns	8 455.—	8 000.—	11 800.—
3955 Mussavia dramatic	1 200.—	-.—	529.80
3956 LA SCENA	486.—	-.—	1 893.10
3957 Contribuziun per REFLECTUR	1 000.—	1 000.—	1 000.—
3958 Contacts externs e festival	-.—	1 000.—	300.—
3959 Divers custs	306.—	500.—	629.40
3962 Contribuziuns annualas	600.—	1 500.—	800.—
Total <i>Post da teater</i>	34 513.55	37 050.—	36 666.20

Post d'ediziuns

4001 Pajas mensilas	30 760.65	26 000.—	50 394.20
4002 Pajas per ura	11 665.40	11 000.—	12 124.35
4011 AVS/AI/AD/UCG	3 386.40	2 600.—	5 042.95
4013 Segiranza d'accidents	41.15	200.—	318.70
4015 Cassa da pensiun	-.—	-.—	3 442.55
4040 Quaderns OSL	23 988.10	25 000.—	25 000.—
4042 Musicalias	1 336.40	1 000.—	308.15
4043 Restampa GUARDIA GRISCHUNA	-.—	-.—	6 838.—
4044 Abunnament chanzuns	9 849.80	-.—	2 726.—
4045 Restampa Dicziunari ladin-francais	-.—	16 000.—	-.—
4046 Meds didactics scolas fundamentalas tudestgas	6 303.90	8 000.—	6 428.30
4047 Med „assimiliaziun/integraziun rumantscha“	4702.-	-.—	4 639.10
4048 Pledari sutsilvan/reproducziun	-.—	-.—	2 331.60
4049 Vocabulari administrativ giuridic	-.—	-.—	2 540.70
4050 PLEDARI GROND	79 839.05	-.—	-.—
4051 Langenscheidt pledari rg	-.—	-.—	2 772.—
4052 Correspondeza rumantscha WEKA	-.—	-.—	8 195.20
4054 Funtaunas IV	32 760.15	38 000.—	20 588.—
4055 Gieu da linguatg	-.—	-.—	2 000.60
4056 Comics rumantsch	-.—	-.—	5 000.—
4058 KODI	-.—	-.—	35 308.90
4060 Placats „Stai si defenda“	-.—	-.—	1 626.—
4061 Versets e chanzuns	14 599.—	10 000.—	4 814.—
4062 Cassettas tar chanzuns e versets	21.—	-.—	-.—
4064 Restampa Funtaunas I	7 600.—	6 500.—	-.—
4067 Restampa Dicziunari tud.-ladin	4 725.65	6 000.—	-.—
4068 Med educaziun sexuala	-.—	-.—	8 517.30
4073 Cumpra Polyglott	5 208.—	5 000.—	-.—
4074 Flurs da pradas	-.—	-.—	9 532.—
4076 Prospect „Tge e il rg?“	-.—	-.—	16 421.55
4078 Prospect Rumantschia	7 000.—	7 000.—	18 795.—
4081 Ulteriuras restampas	-.—	-.—	75.—
4082 Projects na fixads	85.10	-.—	86.—

	Quint 1993	Prev. 1993	Quint 1992
4084 Cumpra per sustegn	800.—	1 000.—	1 255.—
4085 Cumpra Mes emprim cudesch da plets	9 504.—	—	—
4086 Cumpra ediziuns etc. per revendita	47 490.30	40 000.—	43 646.60
4087 Cumpra musicalias per revendita	—	—	10 466.75
4088 Cumpra antiquariat	—	3 000.—	788.30
4090 Propaganda	3 964.40	5 000.—	4 223.35
4092 Francatura e vitgira	2 103.95	2 000.—	2 470.25
4093 Divers custs ediziuns	162.—	—	160.—
4094 Material da spediziun	6 260.—	6 000.—	2 622.50
4095 Tschains etc. butia Reichgasse	13 212.50	13 000.—	12 667.80
4098 Sminuaziun cudeschs avant maun	33 961.20	—	—
Total Post d'ediziuns	361 330.10	232 300.—	334 166.70

Scolinas

4101 Pajas mensilas	111 476.65	113 000.—	108 428.70
4103 Paja transports uffants	13 632.70	15 000.—	13 563.05
4111 AVS/AI/AD/UCG	8 897.85	8 500.—	7 787.15
4113 Segiranza d'accidents	121.35	420.—	1 465.30
4115 Cassa da pensiun	4 325.—	4 500.—	4 210.55
4150 Spesas bus	5 252.95	7 000.—	5 651.05
4152 Reparaturas	—	500.—	—
4154 Divers custs	1 177.50	500.—	1 215.—
4156 Fits chasa	13 000.—	13 000.—	13 000.—
4158 Curs perfecziun mussadras	—	200.—	221.50
4165 Cussegliaadra da lingua	—	—	1 511.15
Total Scolinas	157 884.—	162 620.—	157 053.45

Secretariat ed adminstraziun

4401 Pajas mensilas	318 896.15	335 000.—	347 829.60
4406 Supplements per la chasada	2 040.—	2 040.—	2 040.—
4407 Supplements d'uffants	3 600.—	3 600.—	7 000.—
4411 AVS/AI/AD/UCG	32 414.95	30 000.—	32 000.05
4413 Segiranza d'accidents	716.55	1 100.—	858.55
4415 Cassa da pensiun	20 098.45	23 000.—	25 239.10
Total Pajas/custs socials e da pers.	377 766.10	394 740.—	414 967.30

Infrastructura generala

4550 Material	15 743.15	15 000.—	16 291.65
4551 Francatura e vitgira	6 942.75	6 000.—	2 608.55
4552 Telefon/fax/teleinformatica	12 499.20	10 000.—	13 033.70
4553 Spesas banca/schec postal	2 020.60	2 000.—	1 679.70
4554 Reparaturas	436.45	1 000.—	1 488.40

	Quint 1993	Prev. 1993	Quint 1992
4555 Nettegiar	11 306.40	12 000.—	11 364.35
4556 Mantegniment da maschinas e computers	3 218.75	3 000.—	1 184.—
4557 Fits chasa/parcadis	40 600.—	40 600.—	40 600.—
4558 Stgaudent	7 405.95	3 000.—	3 000.—
4559 Forz'electric/a/a	4 100.80	3 000.—	2 062.75
4560 Amortisaziun maschinas e mobiglias	11 939.20	10 000.—	18 841.60
4561 Tschains passivs	171.95	1 500.—	39.40
Total <i>Infrstructura generala</i>	116 385.20	107 100.—	112 194.10

Divers custs

4650 Biblioteca/archiv	6 370.—	4 000.—	5 291.05
4651 Gasettas e revistas	873.60	1 000.—	801.50
4652 Rapport annual	8 372.80	8 000.—	9 990.—
4653 Inserats	2 179.05	3 000.—	585.70
4654 Contribuziuns annualas	3 120.—	3 000.—	2 470.—
4655 Divers custs	1 020.20	2 000.—	2 143.30
4656 Segiranzas (materialias)	1 326.80	1 000.—	1 014.—
4657 Scolaziun persunal	2 293.—	2 500.—	1 217.—
4658 Spesas persunal	3 732.70	4 000.—	4 445.55
Total <i>Divers custs</i>	29 288.15	28 500.—	27 958.10
Total <i>Secretariat ed administraziun</i>	523 439.45	530 340.—	555 119.50

Total <i>SERVETSCHS, EDIZIUNS, PERSUNAL, ADMINSTR.</i>	2 077 578.15	1 983 614.—	2 101 139.95
--	--------------	-------------	--------------

Organs

4850 Radunanza da delegadAs	2 504.40	2 500.—	1 653.—
4852 Cussegl	2 519.20	1 500.—	2 927.40
4854 Suprastanza	13 322.90	19 000.—	12 997.55
4856 Cumissiun da gestiun	643.40	500.—	352.40
4858 President	30 000.—	30 000.—	20 000.—
4860 Spesas, rapreschentaziuns, viadis	8 544.80	6 000.—	6 773.60
4862 Diversas cumissiuns	4 338.50	3 000.—	468.—
Total <i>Organs</i>	61 873.20	6 2500.—	45 171.95
4870 Egualisaziun deficit da 91	19 079.70	19 079.70	—
Total <i>EXPENSAS</i>	2 977 810.55	2 874 350.15	3 070 520.40

ENTRADAS

Quint 1993 Prev. 1993 Quint 1992

Subsidis e contribuziuns

6050	Confederaziun	1 900 000.—	1 900 000.—	2 000 000.—
6060	Chantun Grischun	400 000.—	400 000.—	400 000.—
Total	<i>Subsidis e contribuziuns</i>	2 300 000.—	2 300 000.—	2 400 000.—

Entradas ord investiziuns

6150	Tschains	29 677.25	30 000.—	47 180.30
6160	Tschains da legats	1 297.15	2 000.—	1 866.60
Total	<i>Entradas ord investiziuns</i>	30 974.40	32 000.—	49 046.90

Entradas especificas

6250	Chantun per scolinas d'exercizis	5 474.30	5 000.—	5 284.60
6251	Citad da Cuira per scolinas	91 862.30	95 000.—	84 800.—
6252	Citad da Cuira per instr. rumantscha	5 000.—	5 000.—	5 000.—
6253	Chantun Genevra	50 000.—	50 000.—	50 000.—
6260	Citad da Turitg	5 000.—	5 000.—	5 000.—
6261	Uniun da scolinas Cuira	6 200.—	3 000.—	2 200.—
6262	Program d'assimiliaziun	25 758.—	20 000.—	19 972.50
6264	Acziuns spezialas	350.—	—	837.50
6265	Diversas	658.20	—	220.—
6266	Entradas La Quotidiana (Dun naz. etc.)	600.—	—	99 238.15
6267	Restituziun supplements d'uffants	14 300.—	13 000.—	17 699.35
6268	Serv. transl. rumantsch grischun	20 278.60	15 000.—	24 251.10
6269	Serv. transl./idioms	22 429.40	10 000.—	13 980.—
6270	Servetsch da linguatg	4 350.—	10 000.—	12 800.—
6271	10 onns rumantsch grischun	—	—	1 185.65
6276	Scolaziun da creschids	9 081.10	5 000.—	4 821.15
6277	Donaziun en pia memoria	50.—	—	—
6278	Sustegns per projects da teater	330.—	—	—
6279	Maison Latine/cto. Coop	—	—	3 000.—
6280	Entradas per divers servetschs	9 952.10	3 000.—	12 789.—
6281	Contribuziun en pia memoria Mena Grisch	1 810.—	—	—
6285	Cto. Coop/La Quotidiana	20 000.—	20 000.—	—
6296	Fit parcadi	100.—	—	—
Total	<i>Entradas especificas</i>	293 584.—	259 000.—	363 079.—

Entradas ediziuns

6310	Quarta Lingua per ARS HELVETICA	—	—	8 000.—
6312	Pro Helvetia per ARS HELVETICA	200.—	—	—

	Quint 1993	Prev. 1993	Quint 1992
6313 Loterie romande/per prospect	-.—	-.—	8 000.—
6315 SUIISA/Pro Litteris	500.—	1 000.—	688.20
6318 Fundaziun Oertli	-.—	-.—	3 000.—
6319 Sustegns per chanzunettas e versets	14 000.—	-.—	3 000.—
6320 Divers sustegns	-.—	10 000.—	-.—
6323 Sponsoring per Dicziunari ladin-francais	-.—	16 000.—	-.—
6325 Aigment cudeschs avant maun	33 961.20	-.—	-.—
6326 Augment debiturs	1 175.90	-.—	1 854.50
Total Sustegn per ediziuns	49 837.10	27 000.—	24 542.70

Abunnents

6400 Kodi (surs./surm./suts.)	-.—	-.—	9 359.—
Total Abunnaments	-.—	-.—	9 359.—

Vendita generala

6500 Vendita ediziuns Lia rumantscha	104 585.40	125 000.—	126 332.—
6501 Vendita PLEDARI GROND	79 839.05	-.—	-.—
6502 Vendita musicalias	16 784.60	20 000.—	17 602.60
6504 Vendita autras ediziuns	43 050.75	55 000.—	44 606.10
6506 Vendita diversas	1 909.55	2 000.—	1 457.40
6508 Vendita cassetas da praulas	2 899.90	1 000.—	3 562.50
6509 Vendita vocabularis adm. giur.	600.—	-.—	2 600.—
6510 Vendita ediziuns rumantsch grischun	35 499.55	10 000.—	7 839.—
6511 Vendita antiquariat	2 221.10	4 000.—	4 194.20
Total Vendita generala	287 389.90	217 000.—	208 193.80
Total Entradas ediziuns	337 227.—	244 000.—	242 095.50
Total ENTRADAS	2 961 785.40	2 835 000.—	3 054 221.40

Quint final

Entradas	2 961 785.40	2 835 000.—	3 054 221.40
Expensas	2 977 810.55	2 874 350.15	3 070 520.40
Deficit	16 025.15	39 350.15	16 299.—

BILANTSCHA

Activas	<i>per 31-12-93</i>	<i>per 31-12-92</i>
1000 Cassa	550.—	845.25
1010 Schec postal	9 705.35	9 968.45
1050 Banca chantunala (cto corr.)	322.60	6 067.50
1051 Cassa da spargn persunal LR	58 599.10	55 983.50
1052 Cassa da pensiun/conto serrà	12 519.60	12 012.25
1053 Raiffeisen Breil FN/Project Muoth	28 180.70	44 838.95
1054 Credit svizzer Scuol	2 016.40	368.45
1055 Banca populara Cuira	291.25	290.80
1056 Societad da bancas svizra Cuira	970.30	9.85
1059 Raiffeisen Muntogna da Schons/conto termin	100 000.—	—
1060 Banca chantunala/conto termin	—	130 000.—
1061 Uniun da bancas svizra Glion	114.—	124.20
1066 Banca Raiffeisen Laax	101.—	—
1067 Raiffeisen Breil/Project G. H. Muoth	32 446.45	32 763.20
1070 Donaziun dr. Pieder Tuor	—	29.50
1071 Donaziun dr. Felix Calonder	9 000.—	9 000.—
1072 Donaziun Giovannina Bazzi-Mengiardi	20 000.—	20 000.—
1073 Donaziun 100 onns Coop	86 702.85	100 358.15
1074 Donaziun Baur	10 202.15	10 709.85
1075 Projects da teater	10 011.60	10 519.40
1076 Donaziun Egger-Hämmerle	15 044.90	—
1077 Donaziun Billigmeier/Scuntrada	3 583.10	—
1080 Debiturs divers	46 110.30	41 542.30
1081 Debitur taglia anticipada	10 488.65	17 180.70
1082 Debiturs ediziuns	31 677.65	30 501.75
1085 Activas transitorias	31 660.60	—
1090 Radio Turitg	1.—	1.—
1100 Maschinas da biro/computers	1.—	1.—
1110 Mobiglias da biro	1.—	1.—
1115 Mobiglias da scolinas	1.—	1.—
1150 Biblioteca Lia rumantscha e Caviezel	1.—	1.—
1160 Bus da scolina	1.—	1.—
1200 Marcas 2000 onns	500.—	500.—
1201 Cudeschs avant maun	1.—	1.—
1290 Rapport dal deficit	16 025.15	16 299.—
1900 Daivet	16 299.—	19 079.70
Total <i>activas</i>	553 129.70	568 999.75

Passivas		<i>per 31-12-93</i>	<i>per 31-12-92</i>
2000	Crediturs	101 029.50	114 347.65
2051	Emprest cassa da spargn pers. LR	58 599.10	55 983.50
2052	Emprest cassa da pensiun/conto serrà	12 519.60	12 012.25
2053	Raiffaisen Breil FN/Project Muoth	28 180.70	44 838.95
2054	Emprest FN Litteratura Rumantschs e Ladins	1 021.—	1 572.—
2067	Project G. H. Muoth	32 446.45	32 763.20
2071	Donaziun dr. Felix Calonder	9 000.—	9 000.—
2072	Donaziun Giovannina Bazzi-Mengiardi	20 000.—	20 000.—
2073	Donaziun 100 onns Coop	86 702.85	100 358.15
2074	Donaziun Baur	10 202.15	10 709.85
2075	Projects da teater	10 011.60	10 519.40
1076	Donaziun Egger-Hämmerle	15 044.90	—.
2077	Donaziun Billigmeier/Scuntrada	3 583.10	—.
2100	Reservas ediziuns linguistics	10 000.—	10 000.—
2105	Reservas ediziuns commemorativas	2 953.—	2 953.—
2150	Passivas transitorias	151 335.75	143 441.80
2200	Marcas 2000 onns	500.—	500.—
Total <i>passivas</i>		<u>553 129.70</u>	<u>568 999.75</u>

RAPPORT DA REVISIUN

Tenor art. 10 cifra a) e b) dals tschentaments da la LR avain nus controllà la bilantscha, fatga per ils 31 da december 1993, sco era ils quints da gudogn e sperdita per il temp dals 1. da schaner 1993 fin ils 31 da december 1993.

La bilantscha serra da mintga vart cun fr. 553'129.70. Il quint da gudogn e sperdita mussa in daivet da fr. 16'025.15.

Nossa controlla ha mussà ch'ils cudeschs èn manads en urden. Sin fundament da nossa controlla e da las infurmaziuns retschavidas essan nus persvadids che la preschentaziun dal resultat da gestiun e da la situaziun da la facultad correspunda a las prescripziuns legalas e statutaras.

Ils detagls davart las dimensiuns da nossa controlla e las constataziuns fatgas èn francadas en noss rapport separà.

Sin fundament dals resultats da nossa controlla proponin nus d'acceptar il quint annual 1993 e la bilantscha per ils 31 da december 1993.

Cuira, ils 15 da mars 1994

L'UFFIZIDA CONTROLLA

Controllo da finanzas
dal chantun Grischun

Cottiati / Cavegn